

Nr 68

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om behandlingen av häktade och anhållna m. fl., m. m.; given Stockholms slott den 31 januari 1958.

Under åberopande av bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed

dels föreslå riksdagen att antaga härvid fogat förslag till lag om behandlingen av häktade och anhållna m. fl.;

dels inhämta riksdagens yttrande över härvid fogat förslag till kungörelse med vissa föreskrifter angående häradshäkten, stadshäkten och polisarrester.

GUSTAF ADOLF

Ingvar Lindell

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås, att reglerna för behandlingen av häktade och anhållna skall sammanföras i en särskild lag. Såsom grundläggande princip fastslås, att den häktade eller anhållne skall behandlas med all tillbörlig hänsyn, så att skadliga verkningar av frihetsförlusten såvitt möjligt förebygges. Det är avsett, att reglerna i lagen jämväl skall i tillämpliga delar gälla beträffande personer som eljest, för annat ändamål än verkställighet av straffdom, intages i fångvårdsanstalt, häkte eller polisarrest.

Förslaget till kungörelse med vissa föreskrifter angående häradshäkten, stadshäkten och polisarrester, över vilket förslag riksdagens yttrande begäres, anger minimikrav på dessa förvaringslokalers beskaffenhet och utrustning.

Förslag
till
Lag
om behandlingen av häktade och anhållna m. fl.

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Den som på grund av misstanke om brott eller av annan anledning häktats skall behandlas med tillbörlig hänsyn, så att skadliga verkningar av frihetsförlusten såvitt möjligt förebyggas.

2 §.

Den häktade må beläggas med fängsel allenast om det prövas erforderligt för att förekomma flykt eller eljest är nödvändigt med hänsyn till ordning och säkerhet.

Han må ej heller i övrigt underkastas annan inskränkning i sin frihet än som påkallas av ändamålet med häktningen samt ordning och säkerhet.

3 §.

Den häktade skall senast vid ankomsten till förvaringslokalen visiteras. Därvid skall iakttagas all den hänsyn som omständigheterna medgiva. Om möjligt skall vittne närvara.

Penningar, värdesaker, legitimationshandlingar och sådana föremål som kunna äventyra ordning och säkerhet skola frångå den häktade för att särskilt förvaras.

4 §.

I varje rum må ej förvaras mer än en person, med mindre det är nödvändigt av utrymmesskäl eller påkallas av annan särskild anledning.

5 §.

Vid behandlingen av den som häktats skall erforderlig hänsyn tagas till hans ålder, kön och hälsotillstånd. Läkares anvisning rörande vården av den som är sjuk skall beaktas.

6 §.

Häktad må ej åläggas arbete men äger, om det kan ske utan olägenhet, utföra lämpligt arbete som han själv anskaffar eller som eljest kan beredas honom.

7 §.

I den mån det är förenligt med god ordning och i övrigt ej föranleder olägenhet må häktad anskaffa eller mottaga underhåll och bekvämlighet utöver vad som eljest bestås honom.

8 §.

Häktad må ej avsända eller mottaga brev eller annan försändelse eller mottaga besök, med mindre det prövas kunna ske utan att äventyra ordning och säkerhet eller medföra fara för att bevis undanröjes eller utredning om brott eljest försvåras; dock äger han utan sådan prövning avsända skrift till länsstyrelsen och till offentlig försvarare samt, om han förvaras i fångvårdsanstalt, till fångvårdsstyrelsen.

Om rätt för försvarare att sammanträffa med den som är häktad stadgas i rättegångsbalken.

9 §.

Om missbruk ej kan befaras, må häktad medgivas att besöka närstående som är svårt sjuk eller bevista närståendes begravning, så ock att i annat fall, då synnerliga skäl föreligga, lämna förvaringslokalen för viss kort tid.

10 §.

Vad i denna lag är stadgat om häktad äger motsvarande tillämpning å den som på grund av misstanke om brott anhållits eller gripits.

11 §.

Där någon eljest, för annat ändamål än verkställighet av straffdom, intages i fångvårdsanstalt eller häkte eller, på grund av fylleri eller av annan orsak, tages i förvar i polisarrest, skola ock bestämmelserna i denna lag, med särskilt beaktande av anledningen till intagningen, i tillämpliga delar lända till efterrättelse, om ej annat är i lag eller författning särskilt stadgat.

12 §.

Närmare föreskrifter angående tillämpningen av denna lag meddelas av Konungen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1958.

Genom lagen upphävas 19 § 21—29 förordningen den 16 februari 1864 om nya strafflagens införande och vad i avseende därå iakttagas skall samt 9 § lagen den 20 december 1946 om införande av nya rättegångsbalken.

Förslag
till
Kungörelse
med vissa föreskrifter angående häradshäkten, stadshäkten och
polisarrester

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Förvaringsrum i häradshäkte, stadshäkte eller polisarrest skall uppfylla skäligen anspråk på sundhet.

2 §.

Förvaringsrum skall vara så anordnat, att obehörigas insyn förhindras. Det skall vara försett med fönster, som är så inrättat, att rummet erhåller god dager.

Golvytan skall vara minst 6 kvadratmeter och rummets kubikinnehåll minst 15 kubikmeter. Vad i byggnadsstadgan är föreskrivet om våningshöjden i boningsrum skall äga motsvarande tillämpning.

Rummet skall vara på tillfredsställande sätt ljudisolerat och i övrigt så inrättat, att obehörig förbindelse mellan den intagne och annan såvitt möjligt förhindras.

3 §.

Förvaringsrum skall vara försett med ändamålsenliga anordningar för uppvärmning, luftväxling och belysning samt med lämpligt signalsystem för påkallande av vaktpersonalens uppmärksamhet.

I förvaringsrum skall finnas stol, bord, hylla och säng jämte erforderlig sängutrustning; dock må rum, som användes till förvaring av berusad, våldsam eller sjuk person, i stället hava annan lämplig inredning.

Inredningen i förvaringsrum skall såvitt möjligt erhålla sådant utförande och förses med sådana skyddsanordningar, att den icke kan av intagen begagnas till skada för honom själv eller annan.

4 §.

Till förvaringsrum skall höra klosett och tvättstall. Därjämte skall finnas särskilt utrymme med lämpliga anordningar för förvaring av de intagnas kläder och övriga tillhörigheter.

5 §.

Förvaringsrum skall vid användning dagligen rengöras och luftas samt vara uppvärmt till vanlig rumstemperatur. När rummet ej användes, skall det hållas så uppvärmt att det kan tagas i bruk utan längre tidsutdräkt. Ej må förvaringsrum användas till annat än avsett ändamål.

6 §.

Beklädnadspersedlar och toalettartiklar skola tillhandahållas intagen i den mån så erfordras och finnes lämpligt.

7 §.

Begagnade persedlar skola vid utlämnande till intagen vara väl rengjorda. Har intagen visat sig vara behäftad med smittsam sjukdom eller ohyra, skall såväl förvaringsrummet som av honom använda persedlar desinficeras.

8 §.

Häradshäkte, stadshäkte och polisarrest skola stå under tillsyn av förste provinsialläkaren. Om länsstyrelsens jämte underlydande myndigheters tillsyn över sådana lokaler är särskilt stadgat.

9 §.

Innan häradshäkte, stadshäkte eller polisarrest uppföres, skall byggnadsritning, avseende jämväl sanitär och elektrisk inredning samt anordningar för uppvärmning och luftväxling, hava godkänts av länsstyrelsen. Länsstyrelsen skall i dylikt ärende inhämta yttrande av förste provinsialläkaren.

10 §.

Länsstyrelsen äger att i avseende å häradshäkte, stadshäkte eller polisarrest meddela de närmare föreskrifter som med hänsyn till innehållet i 1—7 §§ i denna kungörelse finnas erforderliga.

När särskilda skäl äro därtill, äger länsstyrelsen medgiva undantag från bestämmelserna i 2 § andra och tredje styckena samt 3—5 §§.

11 §.

För efterlevnad av bestämmelserna i denna kungörelse eller med stöd av 10 § första stycket meddelade föreskrifter äger länsstyrelsen förelägga lämpligt vite och till sådant vite fälla.

12 §.

Byggnadsstyrelsen och fångvårdsstyrelsen åligger att i samråd upprätta normalritningar och tekniska anvisningar, vilka skola tjäna till ledning vid byggandet och inredandet av häradshäkten, stadshäkten och polisarrester.

Denna kungörelse träder i kraft den 1 juli 1958.

Genom kungörelsen upphävas:

- 1) kungörelsen den 13 oktober 1921 (nr 610) angående fastställande av ritning till häradshäkte eller stadshäkte;
- 2) kungörelsen den 4 maj 1934 (nr 134) med vissa föreskrifter angående förvaring av personer i häradshäkte och stadshäkte samt polisarrest; samt
- 3) kungörelsen den 21 juni 1946 (nr 303) med vissa bestämmelser angående häktad.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 20 december 1957.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON, LINDELL, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, NETZÉN, KJELLIN, JOHANSSON.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Lindell, fråga om *behandling av personer som intagits i häkte eller arrest, m. m.*, samt anför därvid följande.

I skrivelse den 7 april 1951 (nr 89) anhöll riksdagen att Kungl. Maj:t måtte taga under övervägande att meddela ändrade bestämmelser rörande arrestlokaler, ägnade att skapa effektiva garantier för att lokalerna hålles i tillfredsställande skick. I ytterligare en skrivelse samma dag (nr 90) anhöll riksdagen därjämte om utredning och förslag rörande vilka lokaler, som bör ifrågakomma för förvaring bl. a. av tillfälligt omhändertagna sjuka personer och alkoholister.

Med anledning härav uppdrog Kungl. Maj:t den 15 juni 1951 åt byråchefen Torsten Eriksson att såsom sakkunnig inom inrikesdepartementet verkställa en översyn av gällande bestämmelser om arrestlokaler och utreda härmed sammanhängande spörsmål samt framlägga de förslag till författningsbestämmelser och övriga åtgärder som utredningen föranledde. Vidare uppdrog Kungl. Maj:t den 5 juni 1953 åt den sakkunnige att jämväl verkställa utredning rörande vilka lokaler som bör ifrågakomma för förvaring av tillfälligt omhändertagna sjuka personer och alkoholister samt framlägga de förslag till åtgärder som utredningen föranledde. Till sekreterare åt den sakkunnige förordnades numera förste byråinspektören i socialstyrelsen Daniel Wiklund.

Utredningen, som antagit benämningen *polisarrestutredningen*, har den 8 december 1955 avgivit betänkande om häkten och arrester (SOU 1955: 54). Vid betänkandet har fogats förslag till lag om behandling av häktade m. fl. (häkteslag) och till kungörelse med vissa föreskrifter angående härads- och stadshäkten samt polisarrester (häkteskungörelse) ävensom vissa andra författningsförslag.

Över betänkandet med därvid fogade författningsförslag har efter remiss yttranden avgivits av Göta hovrätt, hovrätten över Skåne och Blekinge, hovrätten för Nedre Norrland, riksåklagarämbetet, statsåklagarna i Stockholm, Göteborg och Malmö, statspolisintendenten, rådhusrätterna i Stockholm, Göteborg och Malmö, medicinalstyrelsen, fångvårdsstyrelsen, socialstyrelsen,

byggnadsstyrelsen, statskontoret, överståthållarämbetet, samtliga länsstyrelser — efter hörande av landsfogdarna ävensom, i den utsträckning länsstyrelserna funnit erforderligt, under desamma lydande myndigheter och befattningshavare samt kommuner — 1951 års byggnadsutredning, svenska stadsförbundet, svenska landskommunernas förbund, föreningen Sveriges landsfogdar, föreningen Sveriges stadsfiskaler, föreningen Sveriges landsfiskaler, föreningen Sveriges häradshövdingar, Sveriges advokatsamfund, svenska psykiatriska föreningen, svenska polisförbundet och svenska nykterhetsvårdsförbundet. Vid remissmyndigheternas utlåtanden har i åtskilliga fall fogats yttranden av underlydande myndigheter och befattningshavare ävensom av kommuner och enskilda organisationer.

Sedan ärendet härefter ytterligare beretts, anhåller jag att få upptaga det till behandling.

I. Gällande bestämmelser m. m.

Samhällets organ äger i vissa fall omhändertaga enskilda personer i avbidan på intagning i anstalt eller annan åtgärd. I olika författningar finnes regler om befogenhet för myndigheterna att företaga dylika tillfälliga frihetsberövanden, om skyldighet att hålla förvaringslokaler, om lokalernas beskaffenhet och utrustning, om tillsyn över desamma och om vilket slag av lokaler som skall komma till användning för förvaringen. De lokaler, varom i förevarande sammanhang är fråga, utgöres av häradshäkten och stadshäkten (även benämnda häradsfängelser och stadsfängelser), polis-arrester samt fångvårdsanstalternas häktesavdelningar.

Befogenhet att företaga tillfälliga frihetsberövanden

I fråga om personer som misstänkes för brott kan häktning, anhållande och gripande förekomma. Bestämmelser härom är upptagna i 24 kap. rättegångsbalken. Även enligt lagen den 6 december 1957 om utlämning för brott kan anhållande och häktning ske (16 och 23 §§). Om befogenhet att företaga anhållande och häktning av lösdrivare finnes föreskrifter i lösdrivarlagen.

Person, som stör domstolsförhandling eller i egenskap av vittne visar tredska inför domstol, kan häktas. Regler härom återfinnes i 5 kap. 9 § och 36 kap. 21 § rättegångsbalken. Enligt 94 § konkurslagen kan gäldenär, som försummar att fullgöra vissa åligganden eller som överträder visst förbud, genom häkte tillhållas att fullgöra sin skyldighet.

Den största gruppen av tillfälligt omhändertagna består av personer, som beträffs med fylleri. Dessa omhändertages på grund av den fara de i sitt berusade tillstånd utgör för sig själva och andra; omhändertagandet sker med stöd av 7 § förordningen den 16 november 1841 emot fylleri och dryckenskap.

Beträffande sinnessjuka och alkoholmissbrukare återfinnes regler om tillfälligt omhändertagande i 28 § sinnessjuklagen samt 21, 25 och 37 §§ nykterhetsvårdslagen.

I ett flertal lagar föreskrives skyldighet för polismyndigheterna att meddela handräckning för inställande på sjukhus eller anstalt eller hos myn-

dighet eller för undergående av läkarundersökning. Som exempel kan nämnas sinnessjuklagen (51 §), socialhjälpslagen (43 §), nykterhetsvårdslagen (38 och 56 §§), lagen den 20 juni 1918 angående åtgärder mot utbredning av könssjukdomar (22 §), tuberkulosförordningen (5 §), lagen den 4 juni 1954 om undervisning och vård av vissa psykiskt efterblivna (24 §) och lagen den 18 juni 1954 om personundersökning i brottmål (4 §).

Utlänning kan jämlikt utlänningslagen tagas i förvar under vissa förutsättningar (35 §).

Tillfällig förvaring kan även ifrågakomma beträffande villkorligt frigivna eller på prov utskrivna från fångvårdsanstalt och detta även utan att ytterligare brott blivit begånget (16 § lagen om villkorlig frigivning, 17 § andra stycket ungdomsfängelselagen och 12 § tredje stycket förvarings- och interneringslagen).

Omhändertagande av person, vars uppträdande innefattar ett störande av eller en omedelbar fara för ordningen eller vars omhändertagande eljest erfordras för att avvärja straffbelagd gärning, regleras i 12 § i allmänna polisinstruktionen.

Även i andra fall än de nu angivna kan enligt särskilda författningar tillfälliga frihetsberövanden äga rum.

Skyldighet att hålla förvaringslokaler

Beträffande häradshäkten stadgas i 26 kap. 4 § byggningsbalken, att vid vart tingsställe skall vara ett fängelse, där missgärningsmän må hållas i förvar. Kostnaderna för uppförande och underhåll av fängelset åvilar dem som inom tingslaget erlägger kommunalutskylder. Föreskrifter härom återfinnes i lagen den 5 juni 1909 angående skyldighet att deltaga i kostnaden för byggnad och underhåll av tingshus och häradsfängelse.¹

Vad angår stadshäkten föreskrevs i kungl. brev den 27 november 1798, att i varje stad bör finnas åtminstone två arrestrum. Enligt kungl. brev den 14 augusti 1841 kan i stad, där länshäkte finnes, stadens häkte förenas med länshäktet mot bidragsskyldighet från stadens sida. Länshäkte motsvaras numera av fångvårdsanstalt.

Vissa regler om såväl häradshäkten som stadshäkten återfinnes i 1 kap. 16 § rättegångsbalken. I detta lagrum stadgas, att för förvaring av anhållna eller häktade skall för domsaga å tingsställe eller annan ort, som Konungen bestämmer, så ock i stad med rådhusrätt finnas häkte. Med Konungens tillstånd må häkte vara gemensamt för flera domsagor eller för domsaga och stad.

En närmare utredning rörande städers och tingslags skyldighet att hålla häkte har på uppdrag av fångvårdens byggnadskommitté verkställts av hovrättsassessorn Ulf Lundvik i en den 6 september 1957 avgiven promemoria om stads- och häradsfängelser (SOU 1957: 34).

¹ Då häradsfängelser även begagnas för transportfångar, deltagar enligt kungl. brev den 30 januari 1822 kronan i deras byggande med häradsborna. — Angående ny- eller ombyggnad av tingshus har vissa föreskrifter meddelats i kungl. cirkulär till länsstyrelserna den 12 februari 1926.

Beträffande polisarrester föreskrives i 8 § andra stycket lagen den 6 juni 1925 om polisväsendet i riket, att det åligger polisdistrikt att i erforderlig utsträckning ombesörja materiel, byggnader, arrestlokal, telefon och övriga för distriktets polisväsen erforderliga anordningar.

I ämbetsskrivelse den 4 maj 1934 från socialdepartementet till fångvårdsstyrelsen och länsstyrelserna har länsstyrelserna anbefallts att tillse, att tillräckligt antal lokaler av föreskriven beskaffenhet finnes anordnade för förvaring av häktade, kvarhållna eller eljest omhändertagna personer. Vidare framhålles att länsstyrelserna i fråga om polisarresters anordnande såväl å landsbygden som i stad bör beakta vikten av att polisdistrikten i minsta möjliga mån betungas med utgifter för sådant ändamål. Med hänsyn härtill bör länsstyrelserna, när anledning därtill föreligger, verka för att polisdistrikten i lämplig omfattning förenar sig om gemensam arrestlokal. Länsstyrelserna bör, sägs det i skrivelsen, tillhandagå polisdistrikten med råd och upplysningar, huru polisarrester skall anordnas på ändamålsenligaste och mest ekonomiska sätt.

Förvaringslokalernas beskaffenhet och utrustning samt tillsynen

Rörande beskaffenheten och utrustningen av förvaringslokaler stadgas i 19 § 22 promulgationsförordningen till strafflagen — i fortsättningen benämnd SP — att häkte skall vara så beskaffat att det icke är menligt för den häktades hälsa. I samma paragraf 29 föreskrives vidare, att rum där anhållen förvaras skall uppfylla skäligen anspråk på sundhet och bekvämlighet. Dessa stadganden torde anses tillämpliga å alla här ifrågakvarande slag av förvaringslokaler.

I kungörelsen den 4 maj 1934 med vissa föreskrifter angående förvaring av personer i härads- och stadsfängelser samt polisarrester lämnas bl. a. ett antal detaljföreskrifter rörande beskaffenheten och utrustningen av dessa lokaler. Sålunda stadgas i 1 §, att förvaringsrum skall vara så inrättat att obehörig förbindelse mellan den förvarade och annan i möjligaste mån förhindras, att rummet skall vara försett med stol, hylla och bädd, ändamålsenliga anordningar för luftväxling och belysning samt ringledning eller annan lämplig anordning för påkallande av vakt, att rummet, då det användes till förvaring av berusad eller våldsam person eller eljest särskilda förhållanden föreligger, må i stället för stol, hylla och bädd samt belysningsanordning ha annan för ändamålet anpassad inredning samt att i fängelse och polisarrest skall finnas erforderliga toalettanordningar. Enligt 2 § skall förvaringsrum vid användning dagligen rengöras och luftas samt vara uppvärmt till vanlig rumstemperatur. När rummet ej användes, bör det enligt samma författningsrum hållas så uppvärmt att det kan tagas i bruk utan längre tidsutdräkt. I 5 § första stycket föreskrives, att i den mån så erfordras skall för varje förvaringsrum för häktade och för brott kvarhållna finnas beklädnadspersedlar och sängkläder samt att dylika persedlar må rekvireras hos fångvårdsstyrelsen mot erläggande av tillverkningskostnaden.

Andra stycket av samma paragraf innehåller bestämmelse att till nykommande icke må utlämnas persedlar, som ej blivit väl rengjorda efter senaste begagnandet.

Enligt kungörelsen den 13 oktober 1921 angående fastställande av ritning till härads- eller stadsfängelse må sådant ej uppföras innan ritning därtill fastställts av fångvårdsstyrelsen och byggnadsstyrelsen gemensamt. Denna kungörelse har enligt senare praxis tillämpats även på polisarrester. Till ledning för polidistriktet har byggnadsstyrelsen, på uppdrag av Kungl. Maj:t, i samråd med fångvårdsstyrelsen och statspolisintendenten i april 1946 utarbetat ritningar och beskrivning till normalt typ av polisarrest. I beskrivningen sägs bl. a. att cell bör ha en golvyta av minst 6 m² och vara minst 1,8, helst 2 m, bred. Rumshöjden bör vara minst 2,7 m. Fönstret skall ha en yta av minst 1 m², mätt i karmdagern. I ämbetskrivelse den 21 maj 1947 till länsstyrelserna har vederbörande statsråd uttalat önskvärdheten av att samråd upptages med statspolisintendenten, då uppförande av polisarrest i enlighet med nyssnämnda förslag aktualiseras, och att statspolisintendenten underrättas om vunna erfarenheter, sedan dylik byggnad varit i bruk någon tid. — I detta sammanhang må nämnas att försvarets sjukvårdsstyrelse den 21 augusti 1950 har utfärdat hygieniska föreskrifter rörande militärhäkten (jfr Tsjv 6/1950 och första lagutskottets utlåtande nr 14/1951 s. 3 ff). Enligt dessa föreskrifter skall cell för ensam arrestant ha en rymd av minst 15 m³ och en golvyta av minst 6 m². Varje cell skall förses med fönster mätande minst 1/10, helst 1/8 av golvytan samt så anbringat, att god dager erhålles i cellen.

I fråga om tillsynen över förvaringslokalerna stadgas i 1 § tredje stycket i instruktionen den 21 juni 1946 för fångvårdsstyrelsen och fångvårdsanstalterna, att styrelsen skall öva tillsyn över stads- och häradsfängelse.

Jämväl länsstyrelserna har tillsyn över härads- och stadshäkten samt dessutom över polisarrester. Enligt 6 § 4 i länsstyrelseinstruktionen den 5 juni 1953 åligger det länsstyrelsen att utöva tillsyn över häkten, som ej lyder under fångvårdsstyrelsen. I 5 § första stycket länsstyrelseinstruktionen föreskrives, att det tillkommer länsstyrelsen att såsom länets högsta polismyndighet ha ansvar för och ledning av polisväsendet i länet samt övervaka att polisdistriktet fullgör vad dem i avseende å polisväsendet åligger. Enligt 7 § 1 mom. samma instruktion äger länsstyrelsen att för upprätthållande av allmän ordning och säkerhet stadga erforderliga viten, och i 14 § lagen den 6 juni 1925 om polisväsendet i riket stadgas att länsstyrelsen, om den finner att polisdistriktet uppenbarligen åsidosätter sina åligganden enligt sagda lag, skall hos polisdistriktet göra framställning om rättelse, att länsstyrelsen, om ej i anledning av länsstyrelsens framställning erforderlig åtgärd vidtages, äger därom förordna samt att länsstyrelsen, om det finnes vara av nöden, må förelägga lämpligt vite och till sådant vite fälla. Jämlikt 6 § 1 mom. instruktionen för överståthållarämbetet den 5 december 1947 tillkommer det ämbetet att, såvitt angår huvudstaden, fullgöra de åligganden

och utöva de befogenheter, som i länen ankommer på länsstyrelserna, samt bl. a. att såsom stadens högsta polismyndighet ha ansvar för och ledning av polisväsendet och tillse, att Stockholms polisdistrikt fullgör sina åligganden i avseende å polisväsendet.

Under länsstyrelserna fullgöres tillsynen av landsfogdarna, landsfiskalerna och stadsfiskalerna — dock gäller särskilda regler för Göteborg, Malmö, Norrköping och Hälsingborg, vilka är undantagna från området för landsfogdes polisverksamhet — och under överståthållarämbetet av polismyndigheten i Stockholm. I 22 § instruktionen den 24 april 1936 för landsfogdarna — i sagda författningsrums lydelse enligt kungörelse den 30 december 1947 — stadgas att landsfogden skall, i samband med resor för andra tjänsteåligganden, genom inspektioner övervaka, att inom länet befintliga häkten och polisarrester är i överensstämmelse med gällande föreskrifter. Enligt 16 § landsfiskalsinstruktionen den 14 december 1951 skall landsfiskal, inom vars distrikt finnes häkte som ej lyder under fångvårdsstyrelsen, ha tillsyn över häktet med tillhörande inventarier samt ombesörja häktade och anhållna personers underhåll, vartill nödiga medel emot redovisning må rekvireras hos länsstyrelsen. Är för domsaga avsett häkte beläget i stad, som ej ingår i landsfiskalsdistrikt, skall förenämnda åligganden, där de ej ankommer på stadsfiskal i staden, enligt samma paragraf tillhöra landsfiskal i det distrikt, som länsstyrelsen efter förslag av landsfogden bestämmer. I 14 § i instruktionen den 30 december 1947 för stadsfiskalerna sägs att stadsfiskal, där annorlunda ej blivit av Kungl. Maj:t föreskrivet, skall ha tillsyn över i staden beläget och för densamma avsett, under fångvårdsstyrelsen ej lydande häkte med tillhörande inventarier, i föreskriven ordning upprätta och insända förteckning över där förvarade personer samt ombesörja häktade och anhållna personers underhåll, vartill i förekommande fall nödiga medel emot redovisning må rekvireras hos länsstyrelsen.

Jämlikt bestämmelser i allmänna läkarinstruktionen den 19 december 1930 och hälsovårdsstadgan den 19 juni 1919 ankommer det på förste provinsialläkare — och med sådan jämställd förste stadsläkare — samt på hälsovårdsnämnd att utöva tillsyn över den allmänna hälsovården inom respektive verksamhetsområden. Detta åliggande omfattar också tillsyn över de nu ifrågavarande förvaringslokalerna, men något särskilt stadgande härom finnes icke.

Användningen av olika slag av förvaringslokaler

Rörande häktad person stadgas i 24 kap. 22 § rättegångsbalken, att han skall utan dröjsmål föras till allmänt häkte.¹ Om det finnes vara av synnerlig vikt för utredningsändamål, kan rätten förordna att med överförandet skall tills vidare anstå. I 64 § utlänningskungörelsen föreskrives, att utlänningsområde tagits i förvar skall intagas i statens fångvårdsanstalt eller polisarrest eller

¹ Om innebörden av begreppet »allmänt häkte» se första lagutskottets utlåtande nr 41/1948 och Förvaltningsrättslig tidskrift 1951 s. 302 ff.

omhändertagas på annat lämpligt sätt. I övrigt saknas i stort sett regler om i vilka lokaler tillfälligt omhändertagna personer skall förvaras.

Rörande användningen i praxis av de olika slagen av arrestlokaler har justitieombudsmannen i sin till 1951 års riksdag avgivna ämbetsberättelse anfört:

Härads- och stadshäkterna äro i första hand avsedda för förvaring av anhållna och häktade. För avtjänande av ådömt frihetsstraff användas de däremot icke. Beträffande häktade är det på de flesta orter praxis, att de överföras till statlig fångvårdsanstalt. Förvaring av häktade i härads- eller stadshäkte förekommer därför i regel blott under helt korta tidsperioder, såsom i samband med att den häktade inställes för domstolsförhandling. I mellan 10 och 15 städer förvaras dock häktade under hela rannsakingstiden i stadshäktet. Förutom för förvaring av anhållna och häktade användas särskilt häradshäkterna icke sällan även för omhändertagande av sådant klientel, som eljest intages i polisarrest. Understundom grundar sig denna användning på uttryckligt avtal mellan de tingshusbyggnadsskyldiga och vederbörande polisdistrikt. Häradshäktet är i dylikt fall att anse som förenat med polisarrest.

Vad angår polisarresterna erhålla dessa i praxis en mångskiftande användning. Ofta tagas de i anspråk för förvaring av anhållna. Särskilt gäller detta på orter, där det är långt till häradshäktet eller där häktet, såsom många gånger är fallet, befinner sig i mindre gott skick än arresten. Polisarresterna användas vidare för härbärgerande av personer, som tagits i förvar enligt utlänningslagen, alkoholistlagen eller lösdrivarlagen, ävensom för tillfälligt inhysande av personer, som skola införpassas till fångvårdsanstalt, sinnessjukhus, arbetshem eller annan dylik anstalt. En stor del av det i polisarresterna intagna klientelet, för vilket här icke kan uttömmande redogöras, består av omhändertagna fyllerister.

Dessa uppgifter torde fortfarande i allt väsentligt äga giltighet.

Det må här erinras om att vederbörande departementschef i prop. nr 164 till 1931 års riksdag med förslag till lag om behandling av alkoholister (s. 70) uttalat, att det icke erfordras någon bestämmelse av innehåll, att en farlig alkoholist får förvaras i arrest- eller fängelselokal. Även utan ett dylikt stadgande torde, yttrade departementschefen, dylik förvaring få anses tillåten, om verkligen ingen möjlighet finnes att på annat betryggande sätt ordna omhändertagandet. Det betonades att, där den omhändertagne insatts i arrest eller fängelse, polismyndigheten bör ombesörja överflyttning till annan lokal, så snart omständigheterna det medgiver.

Behandlingen av tillfälligt omhändertagna personer

Bestämmelser om behandlingen av personer, som intagits i härads- eller stadshäkte eller polisarrest eller å fångvårdsanstalts häktesavdelning, återfinnes för närvarande främst i SP 19 § 21—29, kungörelsen den 4 maj 1934 med vissa föreskrifter angående förvaring av personer i härads- och stadsfängelser samt polisarresten ävensom kungörelsen den 21 juni 1946 med vissa bestämmelser angående häktad. Regler i nu förevarande hänseende upptages dessutom i 24 kap. 11 § rättegångsbalken, 13 § allmänna polisinstruktionen och 66 § utlänningskungörelsen.

Av innehållet i här ifrågavarande författningar må i detta sammanhang nämnas följande. Enligt SP 19 § 22 får icke flera personer sättas i samma förvaringsrum, om detta kan undvikas. Måste flera personer placeras i samma rum, skall de som häktats för ringare brott hållas skilda från dem som häktats för grövre brott. Män och kvinnor skall också hållas åtskilda. Ej heller får häktade förvaras tillsammans med dem som avtjänar straff. Om särskilt fängsel av säkerhetsskäl måste användas, får enligt SP 19 § 21 sådant ej begagnas på annat sätt eller under längre tid än säkerheten fordrar. S. k. kroppsrensningen får företagas. Vad härvid skall iakttagas regleras i 3 § i 1934 års kungörelse och 2 § i 1946 års kungörelse; enligt sistnämnda författningsrum *skall* den häktade visiteras. I övrigt finnes bestämmelser i angivna författningar rörande mathållning, utevistelse, sysselsättning (läsning och arbete), brevskrivning, emottagande av besök, sjukvård, beklädnad m. m.

I 24 kap. 11 § rättegångsbalken stadgas, att den som är anhållen skall hållas i förvar men eljest ej må underkastas annan inskränkning i sin frihet än som påkallas av ändamålet med anhållandet, ordningen å förvaringsplatsen eller allmän säkerhet. I fråga om personer, som omhändertagits med stöd av 12 § allmänna polisinstruktionen, återfinnes i 13 § i samma instruktion en bestämmelse av väsentligen samma innehåll som 24 kap. 11 § rättegångsbalken.

I 66 § utlänningskungörelsen föreskrives i huvudsak att i fråga om behandlingen av utlännings, som hålles i förvar, skall i tillämpliga delar gälla vad som är stadgat om behandlingen av den som är häktad.

II. Brister i nuvarande ordning och framkomna önskemål om förbättringar

I sin till 1951 års riksdag avgivna ämbetsberättelse lämnade justitieombudsmannen en redogörelse för beskaffenheten av härads- och stadsfängelserna samt polisarresterna i riket.¹ Redogörelsen grundade sig på en under år 1950 verkställd utredning i ämnet. I fråga om det närmare innehållet i denna redogörelse torde få hänvisas till ämbetsberättelsen s. 252—261. Här skall endast lämnas en sammanfattning av de viktigaste punkterna däri.

Genom länsstyrelserna och polismästaren i Stockholm lät justitieombudsmannen infordra uppgifter, enligt uppställt formulär, rörande samtliga arrestlokaler i riket. Svar inkom beträffande sammanlagt 639 arrester. Ehuru undersökningen i första hand tog sikte på förvaringsrum för andra än fyllerister, lämnades i betydande utsträckning uppgifter även rörande s. k. fylleristfinkor. Tillhoppa redovisades 1 863 celler, därav, såvitt kunde utläsas av svaren, 328 fylleristfinkor.

Cellernas allmänna skick graderades av uppgiftslämnarna, i regel vederbörande polischef, såsom mycket gott, gott, mindre gott eller dåligt. Omkring 21 procent av cellerna betecknades såsom mycket goda, 45 procent såsom

¹ Frågan hade redan tidigare varit föremål för justitieombudsmannens uppmärksamhet, se 1934 års ämbetsberättelse s. 208—201.

goda, 23 procent såsom mindre goda och 11 procent såsom dåliga. Justitieombudsmannen anmärkte härtill, att hans allmänna intryck var att uppgiftslämnarna väl mycket översett med cellernas brister. Åtskilliga av de celler, som betecknats som goda eller mindre goda, befann sig efter vad uppgifterna i övrigt gav vid handen i ett enligt justitieombudsmannens mening mycket otillfredsställande skick.

Av de dåliga cellerna betecknades 46 av läkare eller hälsovårdsnämnd såsom direkt hälsovådliga.

Nära 40 procent av de redovisade cellerna hade en golvyta, som understeg 6 m², i vissa fall högst avsevärt. Sålunda understeg golvytan 3 m² i icke mindre än 25 celler. 8 celler var så små, att en högvuxen man icke kunde ligga rak i någon av dem, annat än möjligen diagonalt över cellen. Den minsta av dessa celler mätte 1,78 m i längd och 1,65 m i bredd.

Åtskilliga celler innehöll även för liten luftrymd. I 205 celler understeg sålunda rymden 12 m³. Ej mindre än 49 celler innehöll icke ens 8 m³.

Mångenstädes rådde vidare dåliga ventilationsförhållanden. Ovanligt var icke, att man i uppgifterna klagade över att cellerna besvärades av osund lukt eller stank.

Cellfönstren understeg mycket ofta den i normalbeskrivningen angivna minimistorleken, 1 m². Ej sällan var fönstret blott en liten glugg, i storleken 40 × 40 cm eller ännu mindre. Icke alldeles sällan förekom det, att cellfönstren ej var placerade i ytterväggen utan vette mot något angränsande rum. Justitieombudsmannen anknöt till den sistnämnda uppgiften den reflexionen, att anordningen, på grund av de hygieniska vådor som var förenade därmed, icke borde godtagas ens i celler, som var avsedda enbart för fyllerister.

Elektrisk eller annan artificiell belysning saknades i 16 celler, avsedda även för anhållna.

I fråga om uppvärmningen av cellerna brast det på flera håll. Över 18 procent av cellerna uppgavs sålunda vara mer eller mindre kalla. I 97 celler uppgavs förekomma fukt.

Beträffande klosettanordningen upplystes, att celler, som användes för förvaring av anhållna, icke sällan var utrustade med wc-stol. Justitieombudsmannen anförde på denna punkt, att det enligt hans mening icke var tillfredsställande, att den intagne sålunda nödgades förrätta sina naturbehov i samma rum, där han intog sina måltider och sov. Ännu mera otillfredsställande var enligt justitieombudsmannens åsikt den i många arrestlokaler förekommande anordningen med torvmullsklosetter i cellerna. Dessa spred nämligen, enligt vad från många håll omvittnades, en frän och osund lukt.

I ett stort antal arrester saknades särskild tvättanordning. Ofta fick man nöja sig med ett vanligt tvättfat, insatt i cellen.

Justitieombudsmannen framhöll, att det var önskvärt att särskilda celler användes för fyllerister och särskilda för andra kategorier av intagna. Allenast en tredjedel av de i runt tal 1 500 celler, i vilka anhållna åtminstone stundom förvarades, var emellertid reserverad uteslutande för annat klientel än fyllerister. Återstoden av cellerna användes för alla kategorier av

intagna; de ojämförligt flesta — mer än 800 — syntes vara inrättade i första hand med tanke på fylleristförvar. Justitieombudsmannen anförde i anslutning härtill:

Att anhållna på detta sätt i betydande omfattning måste inhysas i celler, som inretts för förvaring av fyllerister — med stengolv, mången gång golvbrunn och i regel en hård och obekvämt träbräns som liggplats, låt vara mestadels försedd med madrass — är icke tillfredsställande. Ännu större äro de olägenheter som följa, då fyllerister förvaras i celler som inretts för ett annat klientel. Ofta klagar man sålunda över att det är svårt eller omöjligt att rengöra cellerna, om de förorenats. I glesa trägolv rinna uppkastningarna ned i springorna, där de sedan kvarbliva och orsaka en besvärande lukt. Understundom äro sängarna så inrättade, att en effektiv rengöring under dem icke är möjlig. Uppkastningar, som sipprat ned under sängen, kunna då icke avlägsnas ordentligt. I några fall har anmärkts, att madrasser, som icke varit försedda med skydd, blivit förorenade av fyllerister. I sådana illaluktande och ohygieniska lokaler kunna nu anhållna få vistas under en veckas tid eller ännu längre.

I mera än hälften av fallen var cellerna icke försedda med föreskriven möblering. Mer än två tredjedelar av arrestlokalerna saknade förråd av kläder för de intagna. Endast i ett fåtal fall var arrestlokal utrustad med inhägnad promenadgård.

Sammanfattningsvis anförde justitieombudsmannen, att de inkomna uppgifterna förstärkt det intryck han tidigare fått, att arrestlokalerna mångenstädes i vårt land icke motsvarade de krav, som man ur sanitär och humanitär synpunkt ägde rätt att ställa på desamma. Att märka var därvid — fortsatte justitieombudsmannen — att det ingalunda var i fattiga och glest befolkade landsändar, som arrestbeståndet var sämst. Tvärtom var det genomsnittliga tillståndet särskilt dåligt i de båda Skånelänen under det att förhållandena i Norrland — Norrbottens län dock undantaget — var relativt tillfredsställande. Landsbygdens arrestlokaler var mången gång bättre än städernas. I många städer och däribland även några av landets största rådde allvarliga missförhållanden på detta område. Som exempel på städer, vilkas arrester var särskilt dåliga, anförde justitieombudsmannen Norrköping och Hälsingborg. Vidare uttalade justitieombudsmannen:

De för arrestlokalerna närmast ansvariga — i regel vederbörande polischef — ha mångenstädes gjort allvarliga ansträngningar för att få de brister, som i det ena eller andra avseendet vidlåda arresterna, avhjälpta. I regel ha dessa ansträngningar emellertid icke lett till något omedelbart resultat. Mången gång ha gjorda framställningar strandat på bristande förståelse för frågans betydelse från de kommunala myndigheternas sida. En hämsko har även varit, att frågan om iordningställande av ny arrestlokal så ofta sammankopplats med andra kommunala byggnadsprojekt såsom uppförande av kommunalhus eller brandstation. Under senare år har man vidare på flera håll icke velat ingå på några byggnadsplaner i avvaktan på den nya kommunindelningen. Beslut, som fattats om uppförande av nya arrestlokaler, ha slutligen i flera fall icke kunnat verkställas på grund av den rådande byggnadsregleringen. Åtskilliga förbättringar borde emellertid kunna vidtagas även utan ny- eller ombyggnad. Framför allt kunna de brister, som hänföra sig till cellernas utrustning med möbler, sängkläder och dylikt, icke urskuldas med hänvisning till byggnadsregleringen. Med god vilja borde det

heller icke vara omöjligt att ersätta de sämsta arrestlokalerna med provisoriska anordningar. Denna utväg synes emellertid i stor utsträckning ha lämnats oprövad.

Till sist meddelade justitieombudsmannen, att han beträffande samtliga de arrestlokaler, som uppgivits vara hälsovådliga, vänt sig till vederbörande länsstyrelse för att söka få arresterna förbättrade eller nedlagda.

I två likalydande motioner vid 1951 års riksdag (I: 97 och II: 126) hemställdes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om en skyndsam utredning rörande ändrade lagbestämmelser om arrestlokaler, ägnade att skapa effektiva garantier för att lokalerna befann sig i ett tillfredsställande skick. I två andra, ävenledes likalydande motioner vid samma års riksdag (I: 155 och II: 204) hemställdes, att riksdagen måtte begära skyndsam utredning om införande av lagregler rörande huru tillfälligt omhändertagande av — såvitt nu är i fråga — olika slag av sjuka personer skulle verkställas.

Motionerna behandlades av första lagutskottet. Beträffande frågan om arrestlokalernas skick anförde utskottet i utlåtande nr 14 bl. a. att justitieombudsmannens utredning gav vid handen att allvarliga missförhållanden rådde på förevarande område. På många håll i vårt land uppfyllde arrestlokalerna uppenbarligen icke ens tillnärmelsevis de krav som man från sanitär och humanitär synpunkt måste ställa på desamma. Det måste enligt utskottets mening anses ovärdigt ett kultursamhälle att tolerera sådana missförhållanden. Utskottet yttrade vidare, att de myndigheter och sammanslutningar, som till utskottet inkommit med yttranden över motionerna, i allmänhet hade velat finna främsta orsaken till de rådande missförhållandena i gällande byggnadsreglering. Man hade vidare framhållit, att kommunerna i många fall icke velat inlåta sig på några byggnadsplaner i avbidan på den stundande kommunindelingsreformen. Utskottet fann det emellertid uppenbart att de brister som vidlådde arrestlokalerna icke, annat än till någon mindre del, kunde ha uppkommit under det nästföregående decenniet eller alltså under den tid, då byggnadsreglering varit gällande och en genomgripande ändring i den kommunala indelningen stått för dörren. I stor utsträckning hänförde sig bristerna till själva konstruktionen av lokalerna. Utskottet fortsatte:

Till det anförda kommer att, även om det under senare år förelegat och alltjämt föreligger hinder mot att bygga nya arrestlokaler i någon större utsträckning, det dock uppenbarligen varit och är möjligt att på annat sätt åstadkomma åtskilliga förbättringar i de rådande förhållandena. Många av de sämre arresterna synas kunna försättas i drägligt skick med relativt små medel. Man behöver här endast peka på sådana åtgärder som att anordna erforderliga ventiler, eventuellt insätta fläktar samt förstora de fönsteröppningar som äro för små. Att ersätta de mångenstädes förekommande torvmullsklosettorna inne i cellerna med mera hygieniska anordningar kan icke heller draga någon större kostnad. Likaså bör det vara möjligt att förbättra uppvärmningen av kalla celler genom att sätta in elektriska värmeelement. Kunna icke cellerna genom sådana åtgärder bringas i någorlunda tillfredsställande skick, bör arresten nedläggas och provisoriska ut-

rymman anskaffas för ändamålet, eventuellt genom förhyrning av lämplig lokal. Den omständigheten att en arrestlokal är avsedd att framdeles bliva ersatt med en bättre utgör slutligen icke någon som helst ursäkt för underlåtenheten att sörja för erforderlig utrustning med möbler, sängkläder och dylikt. Sådan materiel kan komma till användning även i den nya arresten.

Enligt utskottets mening kan man därför icke med fog göra gällande, att de nuvarande missförhållandena äro att väsentligen betrakta som en följd av byggnadsregleringen eller att de ha sin orsak däri, att man velat avbida den nya kommunindelningen. Fastmer synes man böra söka grundorsakerna till de rådande förhållandena dels i bristande intresse och förståelse för dessa spörsmål från de lokala organens sida, dels ock i avsaknaden av en tillräckligt effektiv kontroll över att dessa organ fullgöra sina skyldigheter.

Med hänsyn till vad sålunda framkommit fann utskottet anledning att ifrågasätta, huruvida gällande författningsbestämmelser på området var tillräckligt effektiva. Särskilt syntes reglerna rörande uppsikten över de olika arrestlokalerna vara i behov av översyn. Enligt utskottets mening skulle det vara värdefullt, om skyldighet stadgades för landsfogde att med jämna tidsmellanrum — en gång om året eller en gång vart annat år — besöka samtliga arrestlokaler inom länet. Vidare anförde utskottet att de nuvarande bestämmelserna rörande beskaffenheten och utrustningen av arrestlokaler lämpligen kunde göras något mer ingående och detaljerade. Slutligen syntes det utskottet kunna sättas i fråga, om det icke var ändamålsenligt att sammanföra de för närvarande på ett stort antal författningar spridda bestämmelserna rörande arrestlokaler av olika slag eller åtminstone de viktigaste av dessa bestämmelser till *en* författning. En sådan koncentration av bestämmelserna skulle enligt utskottet bidra till att göra dem mer lättöverskådliga och därigenom också bättre kända av de lokala organ, som hade att sörja för arresterna.

Under återopande av vad sålunda anförts hemställde utskottet att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte taga under överbägande att meddela ändrade bestämmelser rörande arrestlokaler, ägnade att skapa effektiva garantier för att lokalerna hölls i tillfredsställande skick.

Motionerna rörande spörsmålet, huru tillfälligt omhändertagande av sjuka personer skall verkställas, behandlades av utskottet i dess utlåtande nr 15. Utskottet anförde bl. a., att det i viss utsträckning syntes för överskådlig tid framåt förbliva oundvikligt att tillfälligt inhysa särskilt alkoholister i polisarrest. Om blott arrestlokalerna försattes i drägligt skick, torde enligt utskottet alltför stora betänkligheter icke möta häremot. En utredning borde begränsas till åtgärder, som befanns möjliga att genomföra i dåvarande läge. Utlåtandet utmynnade i en hemställan att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag rörande vilka lokaler som bör ifrågakomma för förvaring av — såvitt nu är i fråga — tillfälligt omhändertagna sjuka personer och alkoholister. För utlåtandets innehåll i övrigt torde i förevarande sammanhang icke behöva redogöras (jfr polisarrestutredningens betänkande s. 21—23).

Riksdagen anslöt sig till vad utskottet i sina förutnämnda utlåtanden anfört (riksdagens inledningsvis omnämnda skrivelser den 7 april 1951, n:ris 89 och 90).

Det må här erinras om att frågan om ändrade former för förvaring av akut berusade, främst gatufyllerister, vid ett flertal tillfällen aktualiserats. I tidigare officiella framställningar har det närmast varit fråga om en mera ändamålsenlig form för sådana personers förvaring. När detta spörsmål senast påtalades, riktades emellertid uppmärksamheten även på samhällsreaktionen i övrigt gentemot fyllerister. Sålunda påyrkade strafflagberedningen i yttrande den 19 december 1953 över straffrättskommitténs förslag till brottsbalk (SOU 1953: 14) ett slopande i princip av straffpåföljden för fylleri på allmän plats samt förordade anordnande av särskilda »kliniker» för rationell behandling av akut berusade personer och åtgärder genom vederbörande nykterhetsnämnds försorg i anslutning härtill. Strafflagberedningen hemställde, att erforderliga lagstiftningsåtgärder skulle genomföras i samband med prövningen av det förslag till ny nykterhetsvårdslagstiftning, som då var under beredning inom inrikesdepartementet. Den förordade lagändringen ansåg departementschefen dock vara av så vittgående natur, att prövning av densamma icke medhanns i samband med den slutliga prövningen av förslaget till ny lag om nykterhetsvård.

III. Huvudgrunderna i förslaget

Utredningen. Utredningen anför till en början att utredningsuppdragen omfattar *dels* spörsmålet om åtgärder — i första hand genom ändrade bestämmelser — för att på kort sikt förbättra den allmänna standarden på de lokaler som nu användes för förvaring av enligt myndighets beslut tillfälligt omhändertagna *dels ock* frågan om arten och beskaffenheten av de lokaler, som ur principiell synpunkt kan anses ändamålsenliga för sådan förvaring, särskilt i fråga om vissa kategorier (sjuka och alkoholmissbrukare). Utredningen har ansett sig böra se hela det komplex av problem, som utredningsuppdragen sålunda aktualiserar, i ett sammanhang och alltså funnit lämpligt att ej uppdelat detta på det sätt, som skett under riksdagsbehandlingen och vid utredningsuppdragens meddelande.

Då 1934 års kungörelse också gäller häktade, i den mån dessa förvaras i härads- eller stadshäkte, samt kungörelsen reglerar även sådant häktes anordnande, har utredningen funnit sig böra upptaga jämväl frågan om ändamålsenlig förvaring av häktade personer. Utredningen fortsätter:

Ett särskilt skäl härtill är att SP 19 §, som huvudsakligen innehåller behandlingsbestämmelser, visserligen främst äger tillämpning på *för brott* häktade eller anhållna men på grund av att inga andra förvaringslokaler än häkten eller polisarrestorer står till buds även på andra kategorier omhändertagna (uttryckligen föreskrivet beträffande utlänning, som tagits i förvar

— 66 § utlänningskungörelsen). En viss revision av SP 19 § bleve alltså nödvändig, även om vi vid utarbetande av våra förslag skulle bortse från de häktade. Vidare är en tillfredsställande lösning av lokalproblemen visserligen en viktig sida av en human och i övrigt lämplig förvaringsform vid tillfälliga frihetsberövanden men dock icke den enda. Vi har därför funnit erforderligt att söka få till stånd en ny reglering av behandlingen i vidaste mening av *alla* olika personkategorier, som på grund av myndighets beslut tillfälligt omhändertagits.

Utredningens förslag till bestämmelser är i detta syfte utformade på sådant sätt att bestämmelserna kan ersätta SP 19 § (med undantag av punkt 13), som ur språklig synpunkt måste anses föråldrad och även av denna anledning behöver revideras, samt 1934 och 1946 års kungörelser. Detta står enligt utredningens mening också i god överensstämmelse med 1951 års riksdags uttalade önskemål om ett sammanförande av de för närvarande på ett stort antal författningar spridda bestämmelserna rörande arrestlokaler av olika slag eller åtminstone de viktigaste av dessa till en författning. En sådan koncentration av bestämmelserna bör — såsom riksdagen med allt fog understrukit — kunna bidra till att göra dem mer lättöverskådliga och därigenom också bättre kända av de lokala organ, som har att sörja för arresterna (första lagutskottets utlåtande nr 14 vid 1951 års riksdag s. 17).

Utredningen framhåller vidare, att enligt första lagutskottets av 1951 års riksdag godkända utlåtande nr 15 utredningen rörande frågan om lokaler för tillfälligt omhändertagande av vissa särskilda kategorier (sjuka och alkoholmissbrukare) borde begränsas till åtgärder, som finnes möjliga i nuvarande läge. Utredningen fortsätter:

Utskottet fann av praktiska och ekonomiska skäl icke möjligt att för den närmaste framtiden utesluta användningen av polislokaler även i dessa fall, därest de hålles i ett för omhändertagande av människor godtagbart skick. Den närmast till hands liggande åtgärden för att skapa garantier härför är att skärpa bestämmelserna rörande beskaffenheten och utrustningen av dessa lokaler och tillsynen över dem. På grund av riksdagens sålunda tillkännagivna ståndpunkt har vi ansett oss böra till en början inskränka oss till att överse, komplettera och sammanföra vissa nu gällande bestämmelser rörande häktes- och arrestlokaler i syfte att nå en höjning av dessa lokalers allmänna standard samt rörande behandlingen av dem som intagits i sådana lokaler. Vi har emellertid under utredningsarbetet kommit till den övertygelsen, att hela detta område erfordrar en grundlig och mera definitiv reglering innefattande jämväl en förnyelse av lokalbeståndet. Utredning härom bör verkställas genom den mera långsiktiga planering för att lösa hela komplexet av hithörande frågor, vilken vi nedan förordar.

Det klientel, varom här är fråga, kan enligt utredningen grovt uppdelas i två huvudkategorier: 1) för brott misstänkta (*brotsfall*) samt 2) av annan anledning än för brott omhändertagna. Utredningen anmärker, att gränserna mellan dessa kategorier i verkligheten kan vara ganska flytande.

Utredningen riktar härefter uppmärksamheten på de åtgärder, som på relativt kort sikt kan förutsättas medföra en förbättring av de nu i

flera hänseenden oeffterrättliga förhållanden, under vilka de båda nyssnämnda personkategorierna efter beslut om tillfälligt omhändertagande ej sällan förvaras, samt behandlar därvid först sådana brottsfall, som utgöres av personer vilka omhändertagits av polis- eller åklagarmyndighet, d. v. s. personer som gripits eller anhållits på grund av misstanke om brott.

Utredningen anför, att för förvaring av denna kategori brottsfall i allmänhet användes polisens vanliga arrestlokaler jämte biutrymmen men i viss utsträckning även härads- och stadshäkten. Dessa lokaler befinner sig enligt justitieombudsmannens förut redovisade utredning på många håll i landet i ett ur humanitär synpunkt otillfredsställande skick. Mera detaljerade och i vissa avseenden skärpta bestämmelser angående sådana lokaler, bl. a. rörande tillsynen, torde enligt utredningens mening även på kortare sikt kunna avhjälpas en del av nu rådande missförhållande särskilt vad dessa lokalers anordnande och utrustning beträffar.

Om också aktuella nybyggnadsplaner, vilka ej sällan syftar till ett sammanförande av ifrågavarande förvaringslokaler med övriga offentliga myndigheters, ofta lägger praktiska hinder i vägen för en snabb sanering av dessa lokaler, bör dock enligt utredningens mening åtskilliga och snara förbättringar kunna ske genom en ej alltför tids- eller kostnadskrävande byggnadsteknisk översyn av nu befintliga förvaringslokaler syftande till en höjning av deras minimistandard. Denna översyn finner utredningen vara påkallad redan på grund av den av riksdagens förordade skärpningen av nu gällande bestämmelser. Vidare bör de förhållanden, under vilka tillfälligt omhändertagna förvaras, kunna snabbt förbättras genom meddelande av bestämmelser om förvaringslokalernas utrustning på ett sätt, som motsvarar nutida krav på ändamålsenlighet och humanitet. Slutligen bör förbättrade förhållanden även kunna ernås genom att dessa lokaler givas en sådan utformning, att de kan tillgodose primära differentieringsbehov. För brott gripna eller anhållna, vilka förhåller sig lugna, bör enligt utredningen som regel förvaras för sig i för dem lämpade lokaler, och omtöcknade och/eller bråkiga (vanligen alkoholpåverkade lagöverträdare eller för enbart fylleri omhändertagna) för sig i för dessa särskilt anordnade lokaler. Brottsfallen (och lösdrivare) bör vidare av naturliga skäl i princip hållas skilda från övriga omhändertagna. På många håll, i städerna sannolikt genomgående, har en differentiering av arrestbeståndet skett i enlighet med dessa principer, vilka utredningen anser lämpligen böra göras allmängiltiga.

Skärpta minimifordringar i fråga om arrestlokalers (och häktens) allmänna beskaffenhet, utrustning och differentieringsanordningar bör sålunda enligt utredningens uppfattning uppställas. Formerna för omhändertagandet av gripnen eller anhållen (liksom f. ö. av häktad och med avseende på behandlingen i övrigt) bör präglas av straffverkställighetslagens ord om behandlingen av på fångvårdsanstalt intagen »med aktning för hans människovärde». Utredningen erinrar i detta sammanhang om Sveriges anslutning år 1951 till Europarådets konvention av den 4 november 1950 angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna

(särskilt artiklarna 5 och 6).¹ Anspråken i fråga om utformningen av förvaringsrum för brottsfall bör egentligen ställas strängare än på motsvarande rum för dem som avtjänar straff, eftersom endast misstanke om brott föreligger i de förra fallen. Att förvaringstiden är kort utgör i och för sig intet skäl, som talar däremot. För alla brottsfall bör enligt utredningen principiellt gälla vad 24 kap. 11 § rättegångsbalken stadgar för förvaring av för brott anhållna, nämligen att denna skall ske under sådana yttre former, att den omhändertagnes frihet icke inskränkes mer än som oundgängligen påkallas av syftet med omhändertagandet (hindra honom från att avvika, undanskaffa bevis om det brott, för vilket han är misstänkt, eller eljest försvåra utredningen o. s. v.) eller av det nödvändiga kravet på upprätthållandet av ordningen inom de lokaler, där han förvaras, samt allmän säkerhet.

En omarbetning av gällande bestämmelser bör enligt utredningens mening sålunda ej taga sikte enbart på de yttre anordningarna för förvaringen utan även inriktas på en viss reglering — utöver vad SP 19 § stadgar — av hur hela denna kategori omhändertagna skall behandlas, motsvarande reglerna i 1946 års kungörelse, vilken nu gäller endast häktade som intagits i fångvårdsanstalt. En moderniserad lagstiftning på detta område bör därför lämpligen innehålla *dels* föreskrifter rörande i förvaringsrum intagnas behandling, *dels* föreskrifter av hygienisk och byggnadsteknisk art samt rörande förvaringslokalers utrustning och ändamålsenliga utformning i övrigt.

Utredningen övergår härefter till att behandla sådana brottsfall, som utgöres av personer vilka omhändertagits av domstol, d. v. s. häktade på grund av misstanke om brott, samt anför att det av principiella skäl synes olämpligt att *häktade*, som nu i största utsträckning sker, intages i fångvårdsanstalt, d. v. s. anstalt för behandling av för brott *dömda*. Den principiellt måhända riktigaste lösningen av frågan om de häktades placering torde enligt utredningen vara att skapa särskilda statliga förvaringsanstalter, vilka har tillräckligt stora upptagningsområden för att kostnaderna skall kunna hållas inom rimliga gränser och står under administration av en för varje anstalt utsedd särskild styrelse. Att nå en lösning av förevarande problem är enligt utredningens mening ej möjligt på kort sikt. Man torde därför tills vidare få nöja sig med den nuvarande ordningen, ehuru en viss revision av bestämmelserna rörande formerna för häktades förvaring bör genomföras, varvid — som utredningen tidigare förordat — dessa bestämmelser bör sammanföras med motsvarande bestämmelser rörande andra tillfälligt omhändertagna.

Utredningen framlägger jämväl vissa synpunkter på förvaringen av personer, som omhändertages av annan anledning än misstanke om brott. Beträffande dessa personer gäller enligt utredningens mening i om möjligt

¹ Jfr Kungl. Maj:ts prop. nr 165 till 1951 års riksdag och nr 32 till 1953 års riksdag. Se jämväl referat i Nordisk Kriminalistisk Årsbok 1954 av förhandlingar i Svenska kriminalistföreningen rörande de mänskliga rättigheterna.

ännu mycket högre grad än i fråga om gripna, anhållna eller häktade på grund av misstanke om brott, att omhändertagandet måste ske med aktning för den omhändertagnes människovärde. — I fråga om utredningens behandling i övrigt av hithörande spörsmål torde i förevarande sammanhang få hänvisas till betänkandet s. 34—36.

Utredningen upptager härefter frågan om tillsynen över stads- och häradshäkten samt polisarrester och yttrar, att denna synes böra koncentreras och skärpas för att driva fram en bättre allmän standard på dessa lokaler och ändamålsenliga förvaringsvillkor i övrigt. Fångvårdsstyrelsen såsom straffverkställighetsmyndighet torde kunna befrias från tillsynen över sådana häkten och över huvud från befattningen med ärenden rörande dessa. Tillsynen över häktena liksom över polisens arrestlokaler bör enligt utredningens mening åvila länsstyrelserna (samt landsfogden och de lokala polischeferna), vilka det också bör åligga att godkänna ritningar för nyttillkommande häkten och arrester. 1951 års riksdags uttalande om besök av vederbörande landsfogde en gång om året eller en gång vart annat år i samtliga häkten och polisarrester inom länet synes böra tjäna som hållpunkt i fråga om intensiteten i landsfogdarnas tillsyn över dessa lokaler. Helst bör dock sådana besök ske oftare. En decentralisering till länsstyrelserna av tillsynen över förvaringslokalerna synes utredningen erfordra mer detaljerade bestämmelser särskilt vad beträffar dessa lokalers yttre standard. Vid utformningen av förslagen till bestämmelser härom har utredningen beaktat detta behov.

För den mera personliga tillsynen av de omhändertagna, som ofta är affektlabla eller i övrigt företer akuta eller mera manifesta psykiska abnormdrag, anser utredningen det vara behövt och ändamålsenligt, att en ordnad medverkan av läkare kommer till stånd. Bestämmelser härom bör därför utfärdas. Denna medverkan bör i viss mån även gälla tillsynen över förvaringslokalerna.

Erfarenheten synes utredningen bekräfta att detta ur rättssäkerhetssynpunkt ytterst ömtåliga område på något sätt måste bevakas centralt. Detta torde lämpligast ske genom en i inrikesdepartementet särskilt avdelad befattningshavare. I dennes uppgift bör enligt utredningens mening även ingå att verka för att förvaringslokaler anordnas gemensamt för län eller delar av län.

Vidare anför utredningen att förslagen om skärpning av bestämmelserna om förvaringslokalernas beskaffenhet och utrustning, läkares medverkan i tillsynen över de omhändertagna och över förvaringslokalerna samt den särskilda tillsynen från inrikesdepartementet motiverar att utredningen ej ansett erforderligt att, som riksdagen ifrågasatt, skärpa bestämmelserna för landsfogdarna om tillsyn över förvaringslokalerna.

Härefter behandlar utredningen frågan om åtgärder på längre sikt och anför, att såsom en omedelbart erforderlig åtgärd, vilken i varje fall i städerna torde kunna genomföras tämligen snart och oavsett eventuella nybyggnadsplaner och långtidsprogram, framstår en differentiering

av de förvaringslokaler, som polisen använder för olika kategorier omhändertagna. En lokaldifferentiering är redan genomförd i viss utsträckning — t. ex. särskilda arrester för fyllerister — men bör enligt utredningens mening genomföras mera generellt samtidigt med att den standardhöjning, varav trängande behov föreligger på många håll i landet, kommer till stånd. Utredningen anför vidare:

Då en fullt genomförd differentiering måste bli relativt kostsam och det är rationellt och ur polisens synpunkt principiellt riktigast att enbart specialpersonal användes för att handhava den tillfälliga förvaringen av ovan närmare specificerade kategorier omhändertagna, blir — med undantag för de större städerna — det lokala polisdistriktet en för liten enhet att bära kostnaderna. Även ett landsfiskalsdistrikt synes i allmänhet bli en för liten enhet att svara för utgifterna för en tillräckligt differentierad förvaringsorganisation. Med beaktande av dessa synpunkter framstår följande skiss till en framtida organisation av den tillfälliga förvaringen av olika kategorier polisklientel och häktade som en första ansats till en lösning av hithörande spörsmål. Självfallet har vi icke tagit definitiv ställning till denna ofullständigt utformade lösning, enär mera ingående utredning erfordras härför. En utredning av denna omfattning ingår knappast i vår uppgift utan torde böra verkställas under medverkan av representanter för de olika parter, som här kan ha intressen att bevaka. Sedan nyindelning av riket i landsfiskalsdistrikt som en följd av kommunindelningsreformen genomförts med giltighet från den 1 januari 1952 (jfr kungörelse om rikets indelning i landsfiskalsdistrikt den 1 juli 1951, nr 316), föreligger ej längre något hinder av antydd art för en grundligare reform av ordningen för tillfälligt omhändertagnas förvaring.

För vissa personkategorier, vilkas förvaringstid kan väntas bli särskilt kortvarig (t. ex. fyllerister) måste enligt utredningen av uppenbara skäl den nuvarande ordningen — bortsett från de behov av standardhöjning och lokaldifferentiering, som föreligger och förut berörts — även i framtiden i stort sett bibehållas. Dessa kategorier måste självfallet förvaras så nära den lokala polisens tjänsterum som möjligt. Hur en mera rationell behandling av omhändertagna fyllerister främst i större polisdistrikt (storstäder) bör ordnas, synes böra göras beroende av viss försöksverksamhet och vidare utredning på grundval av samlade erfarenheter av sådan verksamhet. För förvaring av övriga tillfälligt omhändertagna synes med nuvarande goda kommunikationer den mest rationella organisationen vara att i varje län upprätta en central länsinstitution eventuellt med vederbörande landsting som huvudman (anordnande och drift). I varje fall torde en sådan länsinstitution lämpa sig för de sydligare, ej alltför vidsträckta länen. För de övriga länen skulle man kunna tänka sig att söka lösa organisationsproblemet genom flera förvaringsinstitutioner i varje län, låt vara av kostnadsskäl enklare anordnade.

Till en sådan institution skulle enligt utredningen alltså i första hand föras alla personer, som polisen omhändertagit, i den mån de icke omedelbart efter omhändertagandet kan föras vidare till social vårdanstalt, fångvårdsanstalt eller sjukhus eller tämligen snart kan frigivas, samt av domstol för brott häktade. Barnavårdskommittén har (se SOU 1955: 37) föreslagit en

speciell organisation av »utredningshem» för unga, som på grund av brott eller annan social missanpassning måst tillfälligt omhändertagas. Skulle detta förslag ej i avsedd omfattning kunna genomföras, är det enligt utredningens mening möjligt att giva de föreslagna länscentralerna en sådan utformning, att också det klientel förenämnda kommitté åsyftar utan olägenhet kan tillfälligt omhändertagas i dessa centraler. En bestämd förutsättning är att effektiv åtskillnad skapas mellan det unga och det vuxna klientelet genom att en för unga avsedd avdelning, eller »utredningshem» enligt barnavårdskommitténs terminologi, förlägges till en separat byggnad.

Utredningen förutsätter, att härads- och stadshäktena skall nedläggas eller användas som länscentraler i de fall detta efter erforderliga ändringar och moderniseringar är möjligt. Vidare anför utredningen att länscentral, som förslagsvis skulle administreras av en lokalstyrelse utsedd av Kungl. Maj:t och med en domare som ordförande, lämpligen kunde organiseras på en häktesavdelning, en förvaringsavdelning och en sjukavdelning (eventuellt även ett »utredningshem» såsom fristående avdelning).

Yttrandena. Utredningens förslag har i princip biträts av de allra flesta remissinstanserna. I fråga om förslagets detaljer har dock framkommit åtskilliga erinringar.

Vad angår *b e h a n d l i n g e n a v d e i n t a g n a* har *Sveriges advokatsamfund* såsom en allmän erinran mot förslaget uttalat att det vore önskvärt om bestämmelserna kunde avfattas så, att de lämnade mindre utrymme för »lagande efter lägligheten» än vad fallet är med förslaget. Samfundet inser till fullo svårigheten att på detta område meddela strikta och undantagslösa föreskrifter, men det förefaller dock som om vissa av bestämmelserna onödigtvis försetts med reservationer och möjligheter till undantag.

I fråga om den *nuvarande beskaffenheten av härads- och stadshäkten samt polisarrester* framhålles från många håll, att allvarliga brister föreligger. Sålunda uttalar *riksåklagarämbetet* att de erfarenheter som ämbetet vunnit rörande förevarande spörsmål är ägnade att bekräfta riktigheten av justitieombudsmannens uttalande. *Länsstyrelsen i Älvsborgs län* är medveten om att de nuvarande arrestlokalerna på många håll icke motsvarar de krav som man ur sanitär och humanitär synpunkt har rätt att ställa på desamma, och *Sveriges advokatsamfund* uttalar att förvaringslokalerna i stor utsträckning är bristfälliga och stundom rent underhaltiga. På liknande sätt uttalar sig bl. a. *länsstyrelsen i Gollands län*, *länsstyrelsen i Kristianstads län*, *länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* och *rådhusrätten i Malmö*.

Länsstyrelsen i Östergötlands län anser däremot, att arrestlokalerna i länet i stort sett är i relativt gott skick. *Länsstyrelsen i Hallands län* anför att den allmänna standarden på stads- och häradshäkten samt polisarrester i länet ej är anmärkningsvärt låg.

I några yttranden anföres, att en förbättring ägt rum på senare tid. *Riksåklagarämbetet* uttalar att de för lokalernas beskaffenhet ansvariga i vissa

fall gjort allvarliga ansträngningar för att avhjälpa föreliggande brister. Det är ock möjligt, att läget i förevarande avseende nu är något bättre än det var vid den tidpunkt då justitieombudsmannens utredning företogs. *Länsstyrelsen i Kronobergs län* ger uttryck åt samma uppfattning.

Länsstyrelsen i Stockholms län anför att efter den av riksdagens justitieombudsman år 1950 företagna utredningen otvivelaktigt en betydande förbättring skett på många håll. Allt så blivit fallet beror bland annat på lättnader i byggnadsregleringen samt på nybyggnader i samband med den ändrade kommunindelningen och ändringar i fråga om indelningen i polisdistrikt. En förnyad undersökning av lokalbeståndet skulle därför sannolikt lämna en mera positiv bild av förhållandena än den som framkom genom utredningen år 1950. Enligt länsstyrelsens mening hade en sådan undersökning varit önskvärd. Även *föreningen Sveriges landsfiskaler* anför att under tiden efter justitieombudsmannens utredning en avsevärd standardförbättring inträtt, sammanhängande med bl. a. en intensifierad tillsyn från landsfogdarnas och polischefernas sida. *Länsstyrelsen i Jämtlands län* gör ett liknande uttalande.

Beträffande anledningen till föreliggande brister yttrar *svenska landskommunernas förbund* att i diskussionen härom den meningen har framförts, att bristerna främst har sin orsak i alltför ringa förståelse från de lokala organens sida och för svag kontroll. Förbundet vill på grund härav och med hänvisning till förhållandena inom fångvård och sinnessjukvård understryka betydelsen av övriga orsaker, då det gäller de landskommunala polisarresterna. Bortsett från de svårigheter, som byggnadsregleringen skapat, har landskommunerna haft speciella problem, sammanhängande med polis- och landsfiskalsdistriktsindelningen. Frågor om arrestlokalens anordnande sammanhänger intimt med spörsmål om polisorganisationen i stort, byggande av polisstation m. m. Antalet polisdistrikt med egentliga landskommuner uppgick i januari 1944 till ca 1 400, i januari 1949 till ca 1 150, i mars 1953 till ca 615 och i januari 1956 till ca 500, alltså en reducering till ungefär tredjedelen på 12 år. Och ännu är polisdistriktsdöden ingalunda ett avslutat kapitel. Det synes förbundet icke enbart förståeligt utan även välmotiverat, att kommunalmännen på landsbygden med tanke på de osäkra framtidsperspektiven visat en viss återhållsamhet inför ekonomiska engagemang i samband med arrestlokalernas ordnande. Härtill kommer dels den omständigheten att landsbygdens arrestlokaler vanligen torde vara ianspråktagna endast sporadiskt och för kortvariga beläggningar och dels den i landskommunerna allmänt rådande uppfattningen att polisväsendet icke är en kommunal utan en statlig angelägenhet. Enligt *Sveriges advokatsamfund* torde de otillfredsställande förhållandena delvis bero på att gällande föreskrifter är alltför allmänt hållna och icke tillräckligt detaljerade. Det kan emellertid också ifrågasättas om icke tillsynen brustit i effektivitet. Tydligt är sålunda att förvaringslokalerna i många fall befinner sig i ett skick, som icke överensstämmer med de föreskrifter som redan nu gäller.

Önskvärdheten av en förbättring av förvaringslokalernas standard understrykes i ett stort antal remissyttranden. Sålunda anför *riksåklagarämbetet* att det får anses vara ett samhällsintresse av stor vikt, att de förvaringslokaler varom här är fråga är av så god beskaffenhet, att däri omhändertagna ej löper fara att lida men till sin kroppsliga eller andliga hälsa. I fråga om de personer, som intagits i arrestlokalerna, gäller i stor utsträckning, att deras intagning ej föranletts av något som helst klandervärt förhållande från deras sida. Och ej heller beträffande övriga omhändertagna, särskilt häktade och anhållna, kan det anses försvarligt att förvara dem på sådant sätt, att deras psykiska motståndskraft försvagas och deras möjligheter att tillvarataga sin rätt därigenom undergrävas. Mot åtskilliga av de nuvarande arrestlokalerna kan enligt ämbetets mening anmärkning i detta avseende framställas. *Socialstyrelsen* understryker starkt angelägenheten av att åtgärder snarast vidtages för en förbättring av de synnerligen otillfredsställande förhållanden som på sina håll råder i landet på detta område, särskilt i fråga om beskaffenheten av arrestlokalerna. Missförhållandena har under det senaste året ytterligare accentuerats genom det framför allt i storstäderna starkt ökade — på många håll flerdubblade — antalet omhändertaganden för fylleri. Härigenom har även möjligheterna att genomföra en korttidsreform på området försvårats. Sistnämnda omständighet bör enligt styrelsens mening icke under några förhållanden få leda till att detta reformarbete uppskjutes utan bör i stället mana till särskilda ansträngningar att övervinna svårigheterna. *Fångvårdsstyrelsen* anför att utredningsmannen uppenbarligen med all rätt konstaterat att en radikal förbättring av de lokaler som användes för förvaring av de synnerligen skiftande kategorierna tillfälligt omhändertagna är nödvändig, och *länsstyrelsen i Örebro län* anför att speciellt förvaring av sinnessjuka och alkoholister på sätt som nu sker ofta ger anledning till grundade erinringar ur humanitär synpunkt. Saken blir ej bättre därigenom att vistelsetiden i polisarresten ofta förlänges utöver den för utredningen behövliga tiden till följd av alkoholistanstälternas bristande kapacitet. Liknande yttranden har avgivits av bl. a. *hovrätten över Skåne och Blekinge*, *hovrätten för Nedre Norrland*, *överståthållarämbetet*, *länsstyrelsen i Uppsala län*, *länsstyrelsen i Jönköpings län*, *länsstyrelsen i Malmöhus län*, *länsstyrelsen i Älvsborgs län*, *rådhusrätten i Malmö* och *föreningen Sveriges stadsfiskaler*.

Länsstyrelsen i Kristianstads län antecknar med tillfredsställelse att en utredning av hithörande frågor kommit till stånd. Det är emellertid att förvänta — och har för övrigt redan visat sig — att i samma mån som antalet polisdistriktsförbund ökar, arrestlokalernas standard och resurser förbättras. Ofta föranleder en sammanslutning av skilda polisdistrikt att en ny arrestlokal uppföres. *Länsstyrelsen i Stockholms län* yttrar att det icke skall bestridas att det fortfarande finns brister att avhjälpa. Så kommer väl också att ske i den mån kommunernas nybyggnadsbehov blir tillgodosett. De kommunala myndigheterna är säkerligen beredda att här göra en ökad insats.

Mot det i betänkandet framlagda förslaget till föreskrifter angående anordnande av häkten och arrestlokaler har *byggnadsstyrelsen* i huvudsak intet att erinra. I samband med den nya häkteskungörelsens ikraftträdande torde nu föreliggande normalritningar till häkten och arrester böra omarbetas till överensstämmelse med de nya föreskrifterna. Även *fångvårdsstyrelsen* yttrar att styrelsen ur byggnadstekniska synpunkter icke har något att erinra mot utredningens förslag till häkteskungörelse.

Riksåklagarämbetet vill sätta i fråga, om icke förslaget i sin strävan att tillgodose de omhändertagnas intresse i vissa avseenden gått längre än som kan anses motiverat med hänsyn till övriga på frågan inverkan omständigheter, framför allt kostnadssynpunkter. *Fångvårdsstyrelsen* yttrar, att en granskning av de föreslagna bestämmelserna ger vid handen att vissa av dem, om de icke skall stanna på papperet, skulle komma att medföra en tämligen omfattande nybyggnad av åtskilliga i bruk varande förvaringsutrymmen. Någon kostnadsberäkning härför har ej framlagts av utredningsmannen. *Fångvårdsstyrelsen* fortsätter:

I sin utredning den 31 december 1949 rörande städernas skyldighet beträffande förvar och underhåll av häktade personer framhöll *fångvårdsstyrelsen*, att en ombyggnad av stadshäktena med hänsyn till den på många håll förekommande ringa frekvensen av häktade skulle draga oproportionerligt stora kostnader. Med stöd av vissa uppgifter i betänkandet och med ledning av sin kännedom om tidigare ombyggnadsföretag av liknande art finner *fångvårdsstyrelsen* det icke orimligt antaga att ett förverkligande av utredningsmannens förslag skulle komma att medföra ombyggnad av omkring 1 500 förvaringsrum för en genomsnittlig kostnad av omkring 20 000 kronor eller sålunda en sammanlagd investering av omkring 30 miljoner kronor. Såsom utredningsmannen framhållit torde en del av dessa utrymmen komma att erfordras även i framtiden för förvaring av personer, som tillfälligt omhändertagits för kort tid. Beträffande återstoden, som gissningsvis kan antagas utgöra två tredjedelar, skulle ett genomförande av utredningsmannens förslag innebära att en betydande kostnad nedlägges på anordningar, som enligt utredningsmannens och även *fångvårdsstyrelsens* åsikt äro praktiskt och principiellt olämpliga och därför endast skulle kunna godtagas såsom ett provisorium. Ett sådant tillvägagångssätt finner styrelsen ej välbetänt.

Enligt *fångvårdsstyrelsens* mening bör förbättringsåtgärderna beträffande nu ifrågakommande förvaringsutrymmen i högre grad än som skulle följa av utredningsmannens förslag begränsas till sådana åtgärder som verkligen icke är särskilt kostnadskrävande eller som har något bestående värde, såsom t. ex. anskaffande av utrustning som kan komma till användning även i framtida förvaringslokaler. *Länsstyrelsen i Örebro län m. fl.* framhåller att det är viktigt att nytillkommande bestämmelser om snara förbättringar svarar mot faktiska möjligheter att på ett rimligt sätt och inom föreskriven tid realisera desamma.

Länsstyrelsen i Stockholms län uttalar att föreskrifterna icke får bli alltför detaljerade utan bör vara så utformade att de medger en viss rörelsefrihet för huvudmannen att ordna lokalerna på det sätt, som i varje fall är

mest ändamålsenligt. *Föreningen Sveriges landsfiskaler* yttrar att alltför rigorösa bestämmelser torde leda till onödigt krångel, och *landsfiskalen i Solna distrikt* anser det lämpligast att i häkteskungörelsen intages allenast ett fåtal bestämmelser om minimifordringar på förvaringsrum. *Länsstyrelsen i Jämtlands län* — jämte andra — uttalar sig på liknande sätt.

Länsstyrelsen i Södermanlands län anför att detaljerna lämpligen bör behandlas i anvisningar angående utförande av häkten och arrester för att tjäna som vägledning vid länsstyrelsernas prövning av ritningar till dylika lokaler. *Länsarkitekten i Malmöhus län* yttrar att bättre möjligheter till följsamhet med bl. a. den tekniska utvecklingen skulle vinnas, om byggnadsstyrelsen i samband med utarbetandet av normalritningar gäves befogenhet att utgiva anvisningar beträffande utrymmesstandard, belysnings- och ventilationsförhållanden samt inredningsdetaljer i övrigt. Härvid skulle också en viss anpassning till lokala förhållanden kunna medgivas. *Länsarkitekten i Skaraborgs län* anser att kungörelsen, med anvisningar som komplement, borde kunna koncentreras och giva enkla, klara besked.

Svenska landskommunernas förbund yttrar, att alltför ringa hänsyn tagits till att man fortfarande i åtskilliga år i små polisdistrikt måste ha kvar ett betydande antal mindre arrestlokaler med ringa beläggning och med svårigheter att ordna läkarbesök och bevakning. I fråga om dessa lokaler kan icke lika höga krav resas beträffande utrustning och specialisering som då det gäller lokaler för långtidsförvaring eller en större anläggning, som ständigt användes för tillfällig förvaring av ett betydande antal personer. Förbundet framhåller nödvändigheten av att betydligt större hänsyn tages till de mindre polisdistriktens förhållanden än vad som gjorts i betänkandet. *Jämväl kommunalfullmäktige i Ovanåkers kommun* fäster uppmärksamheten på att utformningen av arrestlokaler måste differentieras om de skall lämpa sig för behovet i stad och på landet. I stad är polisarresten alltid bevakad. På landet däremot kan polismannen (-männen), åtminstone på kortare tid, av brådskande göromål vara tvungen att lämna arrestbyggnaden. Större säkerhetskrav måste ställas på en tidvis obevakad arrestlokal. På liknande sätt yttrar sig *flera andra lokala instanser*.

Överståthållarämbetet anser, att det i fråga om förvaringslokalernas beskaffenhet och utrustning torde vara nödvändigt att i större omfattning än utredningen föreslagit tillskapa olika regler för olika kategorier av omhändertagna, och *polis-kammaren i Göteborg* anför med avseende å polisarresterna, att en differentiering av förvaringsrummen synes eftersträvansvärd, exempelvis i tre grupper, nämligen *dels* för brott gripna och anhållna, *dels* tillfälligt omhändertagna och *dels* s. k. socialfall och liknande.

Hovrätten för Nedre Norrland framhåller att förslaget i fråga om häktenas och arresternas beskaffenhet och utrustning innebär betydande ändringar i vad som för närvarande gäller. Dess genomförande torde vara en fråga på mycket lång sikt. De flesta bestämmelserna torde, bland annat av ekonomiska skäl, ej kunna omsättas i praktiken annat än i samband med nybyggnad eller sådan genomgripande ombyggnad av nuvarande lokaler att den nära

nog blir att jämställa med uppförande av helt ny byggnad. *Länsstyrelsen i Kronobergs län* uttalar sig på liknande sätt.

Poliskammaren i Malmö yttrar att det må anses som en viss brist i utredningen, att den föreliggande frågan icke setts i sitt större sammanhang. Det är sålunda uppenbart, att polisarresternas på många håll dåliga standard intimt sammanhänger med lika otidsenliga och bristfälliga lokalförhållanden för polisväsendets egen personal. Det synes vidare klart, att frågan om polisarrest och häkten hänger samman med vilka resurser fångvård, sinnessjukvård och alkoholistvård har i fråga om vård- och utrymmesmöjligheter. Det är uppenbart, att utredningen avser ett område, där bristerna fått en alldeles speciell betoning på grund av de förhållanden, som för närvarande råder inom fångvård, sinnessjukvård och alkoholistvård. Poliskammaren är därför icke främmande för tanken, att kommunerna önskar avvakta den närmaste utvecklingen på dessa områden, innan de accepterar en genomgripande och kostnadskrävande reform i den detalj, som representeras av polisarresterna samt stads- och häradshäktena.

I avstyrkande riktning uttalar sig *länsstyrelsen i Älvsborgs län*, som anför att den slutliga målsättningen rörande beskaffenheten av förvaringsutrymmena för tillfälligt omhändertagna bör fixeras, innan en upprustning av de nuvarande arrestlokalerna påbörjas. Ätminstone bör ett principbeslut härutinnan föreligga, innan så genomgripande åtgärder vidtages som utredningen föreslagit för upprustning av nu befintliga förvaringsutrymmen. I annat fall löper man risken att omfattande och kostnadskrävande arbeten kommer att nedläggas på iordningställande av förvaringsutrymmen, som kanske blir överflödiga när den slutgiltiga planeringen på detta område är färdig. Härmed är ingalunda sagt, att man i avbidan på frågans definitiva lösning icke skall vidtaga några som helst åtgärder. Men denna förbättring synes kunna ske inom ramen för nu gällande lagstiftning på området, och då det här är fråga om ett provisorium torde upprustningen icke behöva göras så genomgripande som föreslagits i betänkandet. Länsstyrelsen anser sig för den skull icke kunna tillstyrka förslaget till häkteskungörelse. Nya bestämmelser härutinnan bör enligt länsstyrelsens förmenande anstå i avbidan på definitivt beslut om det slutliga ställningstagandet till frågan om förvaringsutrymmen för tillfälligt omhändertagna. I avbidan härå bör en skäligen upprustning av de nuvarande förvaringslokalerna äga rum inom ramen för nu gällande lagstiftning. *Svenska stadsförbundet* anser, att delade meningar kan råda om lämpligheten av att nu genomföra det av utredningen framlagda förslaget till häkteskungörelse. Utgångsläget är här att, såsom justitieombudsmannen år 1950 påvisat, standarden hos häkten och arrester på många håll icke fyller de krav, som redan gällande författningar uppställer. Orsakerna härtill är flera. I det yttrande, som förbundet på sin tid avlät över vid 1951 års riksdag väckta motioner i ämnet, uppehöll sig förbundet särskilt vid det hinder för en upprustning av arrestlokalerna, som byggnadsregleringen utgjorde. När kommuner planerat nya byggnader för polisväsendet m. m. men ännu icke lyckats utverka byggnadstillstånd, har

de varit obenägna att investera kapital i redan befintliga arrestlokaler, som man räknat med att inom en snar framtid kunna riva eller avdela för andra ändamål. Enligt förbundets mening vore därför föga att vinna enbart genom en skärpning av på området gällande föreskrifter. Förbundet uttalar vidare att denna synpunkt alltjämt torde ha fog för sig. Vissa av de föreslagna skärpningarna i gällande bestämmelser måste på många håll draga med sig icke oväsentliga kommunala kostnader. I fall, då man tänker inrymma arrestlokalerna i nya byggnader och utrustningen av existerande lokaler endast tar sikte på en kanske kort övergångstid, kan emellertid investeringarna på längre sikt betraktas som förlorade. Med hänsyn härtill och till det läge polisförstatligandefrågan och frågan om avlösning av städernas särskilda rättigheter och skyldigheter befinner sig i, synes det rimligt att frågan, i vad mån staten bör bidra till kostnaderna för arrestlokalernas utrustning, blir föremål för särskild utredning. *Landsfogden i Stockholms län* anser att frågan bör sammankopplas med ett framtida förstatligande av polisväsendet. *Åtskilliga kommunala myndigheter* gör liknande uttalanden.

Hovrätten för Nedre Norrland anför att ändrade författningsbestämmelser bör kunna omedelbart giva positiva resultat i ett betydelsefullt avseende, nämligen i fråga om tillsynen. Utredningens förslag, att fångvårdsstyrelsen befrias från befattningen med förvaringslokaler utanför fångvårdsanstalterna och att ansvaret för sagda lokaler helt skall ankomma på länsstyrelserna och dem underordnade befattningshavare, främst landsfogdarna, biträdes av hovrätten. Genom att tillsynsskyldigheten sålunda decentraliseras torde tätare inspektioner kunna företagas och över huvud en mera effektiv kontroll möjliggöras. *Socialstyrelsen* anför, att vid reformer av förevarande slag resultatet i väsentlig grad kommer att bli beroende av huruvida en effektiv tillsyn kan upprätthållas över bestämmelsernas efterlevnad. Styrelsen konstaterar med tillfredsställelse, att utredningen beaktat denna viktiga omständighet, och ansluter sig till vad utredningen härvidlag anför. På liknande sätt uttalar sig bl. a. *länsstyrelsen i Stockholms län, länsstyrelsen i Kronobergs län, länsstyrelsen i Älvsborgs län* och *länsstyrelsen i Jämtlands län*.

Svenska stadsförbundet uttalar att såvitt förbundet har sig bekant någon kommunal kritik mot fångvårdsstyrelsens sätt att handha sina uppgifter på förevarande område ej har förekommit. Då en decentralisering till länsplanet torde både effektivisera tillsynen och göra det lättare för kommunen att få direkt kontakt med tillsynsmyndigheten, vill förbundet emellertid ej motsätta sig förslaget i denna del.

Riksåklagarämbetet yttrar, att intet synes vara att erinra mot att tillsynen över förvaringslokalerna lägges å länsstyrelserna. Däremot torde lämpligheten av att låta landsfogdar och polischefer utöva tillsyn i förevarande avseende kunna ifrågasättas. Bland annat synes det sålunda ur principiella synpunkter mindre tillfredsställande att befattningshavare, vilka har att besluta om intagningen i arrestlokalerna, samtidigt skall vara tillsynsmyndigheter beträffande samma lokaler. Enligt ämbetets mening förtjänar det tagas un-

der övervägande, om icke den närmaste tillsynen över lokalerna i stället borde läggas å läkare, förslagsvis förste provinsialläkare och stadsläkare. Nämnda befattningshavare, vilka redan nu instruktionsmässigt är skyldiga att i olika hänseenden biträda länsstyrelserna i medicinska frågor, skulle i så fall även i nu ifrågakvarande avseende vara underställda länsstyrelserna och vara rapporteringsskyldiga till dessa. *Kommunalnämnden i Järfälla kommun* anser att inspektion av arrestlokalernas hygieniska förhållanden bör åvila hälsovårdsnämnderna. *Poliskammaren i Borås* anför att, när det väsentligen är fråga om sanitära och hygieniska förhållanden, kontrollen lämpligen torde böra utövas av hälsovårdsmyndighet i samråd med lokal polischef.

Länsstyrelsen i Stockholms län anför att det synes lämpligt att från fångvårdsstyrelsen och byggnadsstyrelsen till länsstyrelserna överflytta bestyret med fastställande av ritningar för häkten, under förutsättning att byggnadsstyrelsen även i fortsättningen tillhandahåller normalritningar. Länsstyrelsen förutsätter härvid att länsstyrelserna i svårbedömda fall samråder med byggnadsstyrelsen och fångvårdsstyrelsen. Även *länsstyrelsen i Jämtlands län* och *statsåklagaren i Göteborg* uttalar sig på liknande sätt.

Socialstyrelsen finner det vara av särskilt intresse att enligt förslaget en särskild befattningshavare i inrikesdepartementet skall avdelas för handläggningen av hithörande frågor. Spörsmålet rörande denne tjänstemans kompetens och arbetsuppgifter har av utredningen lämnats öppet. Enligt socialstyrelsens mening bör han fungera som inspektör med tämligen vittgående befogenheter och vara väl förtrogen med socialvårdens olika uppgifter. *Länsstyrelsen i Jämtlands län* och *föreningen Sveriges häradshövdingar* tillstyrker förslaget i denna del.

Även *fångvårdsstyrelsen* tillstyrker att en särskild inspektörstjänst inrättas med i huvudsak de uppgifter som i betänkandet angivits. Styrelsen ifrågasätter dock, om det icke skulle te sig rätt främmande för svensk statsförvaltning att placera befattningshavaren i kanslihuset (jfr t. ex. statens inspektör för skolor tillhörande barna- och ungdomsvården, överinspektören för sinnessjukvården och inspektören för blindundervisningen). Lämpligare torde vara att knyta befattningshavaren till ett centralt verk. På denna befattningshavare torde vid ett genomförande av utredningens förslag om decentralisering av bestyret med godkännande av ritningar till häkten och arrester böra ankomma att lämna de centrala anvisningar, som i sådant fall torde bli erforderliga. *Sveriges advokatsamfund* uttalar sig på liknande sätt.

Överståthållarämbetet förklarar sig icke ha kunnat taga ställning till förslaget i denna del, då den föreslagna befattningshavarens arbetsuppgifter och befogenheter icke närmare beskrivits.

Länsstyrelsen i Kronobergs län ställer sig tveksam till förslaget på denna punkt. Vad som erfordras från de centrala myndigheternas sida är i första hand ett underlättande av möjligheterna att uppföra nya tidsenliga förvaringslokaler. *Svenska psykiatriska föreningen* ifrågasätter starkt behovet

och lämpligheten av en sådan centralisering och förmenar, att ledningen och övervakningen bör kunna fullt tillfredsställande och ofta smidigare ombesörjas av länsstyrelserna och landsfogdarna. *Statskontoret* kan icke finna skäl föreligga för den föreslagna centraldirigeringen av verksamheten.

Stockholms rådhusrätt anför att utredningsmannen icke har funnit skäl att, såsom riksdagen ifrågasatt, föreslå skärpta bestämmelser för landsfogdarna om tillsyn av förvaringslokalerna. Han har ansett detta onödigt med hänsyn till de framlagda förslagen om skärpning av bestämmelserna om lokalernas beskaffenhet och utrustning och om medverkan av läkare i tillsynen över de omhändertagna samt till vad han anført om särskild tillsyn från inrikesdepartementet. Rådhusrätten kan icke finna att läkares medverkan utformats på sådant sätt att den kan antagas medföra någon mera effektiv tillsyn av lokalerna. Det torde vidare kunna ifrågasättas om den föreslagna, av utredningsmannen icke närmare behandlade departementskontrollen kan visa sig verksam i förevarande hänseende. På grund härav anser rådhusrätten att en intensifiering av den direkta tillsynen över lokalerna genom landsfogdarna borde vara den lämpligaste åtgärden för genomförande av de föreslagna förbättringarna. *Statsåklagaren i Stockholm* uttalar sig på liknande sätt.

Departementschefen. Enligt bestämmelser i olika författningar äger samhällets organ i vissa fall omhändertaga enskilda personer. Allt efter anledningen till omhändertagandet kan dessa fall fördelas på tre huvudgrupper, nämligen fyllerister, brottsfall och socialfall. Fylleristerna omhändertages, emedan de i sitt berusade tillstånd utgör en fara för sig själva och andra. Brottsfallen omhändertages — genom anhållande eller häktning — på grund av misstanke om brott. Socialfallen omhändertages i allmänhet i avbidan på att vård skall beredas dem; de viktigaste kategorierna är alkoholister och sinnessjuka.

Det faktiska frihetsberövandet sker som regel genom polismyndighets försorg. Den omhändertagne föres till särskild förvaringslokal och får stanna där i avbidan på lagföring, beslut om intagning å anstalt eller sjukhus eller annan åtgärd. De lokaler, som användes för dylik tillfällig förvaring, är av fyra slag, nämligen fångvårdsanstalts häktesavdelning, häradshäkte (häradsfängelse), stadshäkte (stadsfängelse) och polisarrest.

Fångvårdsanstaltens häktesavdelningar är, liksom fångvården i övrigt, en statlig angelägenhet. Att hålla häradshäkten och stadshäkten ankommer på tingslag och vissa städer. För ombesörjandet av polisarrest svarar polisdistriktet, vilket kan utgöras av kommun, del av kommun eller kommunalförbund.

Frågan, i vilket av nämnda slag av lokaler som en viss kategori av omhändertagna skall förvaras, är — med undantag för häktade — i stort sett oreglerad, och även beträffande tingslagens, städernas och polisdistriktens skyldigheter att i sina förvaringslokaler mottaga och underhålla omhändertagna personer saknas uttömmande bestämmelser. I praktiken förvaras

flertalet häktade å fångvårdsanstalternas häktesavdelningar, men häktade personer kan också förvaras i häradshäkte eller stadshäkte eller, om domstolen har förordnat att med den häktades överförande till allmänt häkte skall tills vidare anstå, i polisarrest. Övriga grupper av omhändertagna fördelas i huvudsak på häradshäkten, stadshäkten och polisarrester, varvid polisarresterna svarar för det allra största antalet fall. Särskilt häradshäkten användes icke sällan jämväl såsom polisarrester, med eller utan uttryckligt avtal härom mellan lokalernas huvudmän.

Den utredning som nu, på riksdagens begäran, verkställts av särskild utredningsman har avsett de omhändertagnas behandling, beskaffenheten och utrustningen av häradshäkten, stadshäkten och polisarrester samt frågan vilka olika slag av lokaler som kan anses lämpliga för skilda kategorier av omhändertagna. Utredningen har funnit, att inom hela detta område erfordras en genomgripande omdaning på grundval av en långsiktig planering; bl. a. har utredningen ifrågasatt, om icke de nuvarande slagen av förvaringslokaler borde i väsentlig omfattning ersättas med andra inrättningar, och förordnat ytterligare utredning härom. I avbidan på en sådan reform har utredningen emellertid föreslagit, att bestämmelserna om de omhändertagnas behandling skall moderniseras samt att nya bestämmelser skall meddelas angående beskaffenheten och utrustningen av häradshäkten, stadshäkten och polisarrester.

De nu befintliga slagen av förvaringslokaler är i huvudsak avsedda för personer som omhändertages på grund av misstanke om brott eller med anledning av att de uppträder berusade på allmän plats. Genom att det faktiska omhändertagandet även i fråga om socialfallen vanligen ombesörjes av polismyndighet har förvaringslokalerna — med undantag för fångvårdsanstalternas häktesavdelningar — emellertid kommit att användas jämväl för detta klientel. Medan beträffande det egentliga polisklientelet vårdbehovet som regel icke spelar en omedelbart dominerande roll, träder detta i fråga om socialfallen ofta i förgrunden på ett markant sätt. Detta vårdbehov kan icke på ett tillfredsställande sätt tillgodoses i förvaringslokaler av nu gängse slag. Det är därför i och för sig mindre lämpligt att dessa lokaler användes för förvaring, ens under kortare tid, av dylika vårdfall. Även från andra synpunkter kan kritik riktas mot den nuvarande lokalorganisationen; sålunda är den föreliggande oklarheten med avseende på de olika lokaltypernas användningsområden och omfattningen av huvudmännens skyldigheter ägnad att medföra olägenheter, och det kan även ifrågasättas, om uppdelningen av förvaringslokalerna på skilda huvudmän numera har några vägande skäl för sig.

Det är emellertid icke möjligt att på föreliggande utredningsmaterial taga ställning till hur förhållandena för framtiden bör ordnas, utan härför kräves ytterligare överväganden. Det torde vara nödvändigt att avvakta pågående utredningsarbete på vissa närliggande områden, bl. a. i fråga om polisväsendets förstälthet samt städernas särskilda skyldigheter och rättigheter gentemot staten. Härtill kommer att den fortgående moderniseringen av sinnessjukvården samt uppbyggnaden av psykiatrisk lasarettsvård och

alkoholpolikliniker med särskilda vårdplatser kan komma att minska behovet att intaga socialfallen i nu avsedda förvaringslokaler ens för kortare tid. I avbidan på en mera genomgripande reform är det emellertid angeläget att utan dröjsmål få till stånd en bättre ordning inom ramen för den nuvarande organisationen. För de åtgärder som sålunda nu bör vidtagas synes utredningens förslag kunna i huvudsak tjäna såsom grundval. Jag vill alltså förorda att bestämmelser utfärdas med syfte dels att få till stånd en enhetlig reglering av behandlingen av de olika personkategorier som kan tillfälligt omhändertagas genom myndighets försorg och dels att, med bibehållande i stort sett av nuvarande organisation, förbättra förvaringslokalernas beskaffenhet och utrustning.

Vad angår principerna för de intagnas behandling torde ej kunna riktas några väsentliga erinringar i sak mot de nuvarande bestämmelserna, vilka huvudsakligen återfinnes i strafflagens promulgationslag samt i två åren 1934 och 1946 utfärdade kungörelser. De behöver emellertid överses, samordnas och systematiseras. Jag föreslår, att i en lag om behandling av personer, som intagits i häkte eller arrest, upptages de generella och grundläggande reglerna i förevarande hänseende. I lagen bör sålunda fastslås att den intagne skall behandlas på sådant sätt att skadliga verkningar av frihetsförlusten undvikas, att erforderlig hänsyn skall tagas till ålder, kön och hälsotillstånd och att som princip endast en intagen må förvaras i varje rum. Vidare bör upptagas regler bl. a. om visitation av den intagne samt om de principer som bör gälla beträffande rätt för den intagne att mottaga underhåll och bekvämlighet utöver vad som eljest består honom, att avsända eller mottaga brev eller annan försändelse och att mottaga besök. De närmare föreskrifter angående frågor av ordningskaraktär som kan vara erforderliga och som tid efter annan kan vara i behov av jämkning, torde få utfärdas i en särskild tillämpningskungörelse.

Beskaffenheten av de förvaringslokaler varom här är fråga har länge varit föremål för uppmärksamhet. Sålunda utfärdades år 1925 en kungörelse avseende härads- och stadshäkten, vilken år 1934 ersattes med en kungörelse avseende såväl härads- och stadshäkten som polisarrestorer. Sistnämnda kungörelse gäller fortfarande. Justitieombudsmannen har, såsom framgår av den föregående redogörelsen, behandlat hithörande spörsmål i sina till 1934 och 1951 års riksdagar avgivna ämbetsberättelser, och motiomer i ämnet har väckts bl. a. vid 1951 års riksdag. I sin till 1951 års riksdag avgivna ämbetsberättelse redogjorde justitieombudsmannen för en under år 1950 av honom företagen utredning rörande härads- och stadshäktena samt polisarresterna i riket. Utredningen gav vid handen att dessa lokaler var behäftade med mycket allvarliga brister i hygieniskt avseende. De remissyttranden som avgivits i anledning av det nu avgivna betänkandet visar, att så fortfarande är fallet, även om på sina håll en förbättring har ägt rum.

Det måste nu i första hand tillses att skäligen anspråk på sundhet hos förvaringslokalerna tillgodoses. Lokalerna måste vara i sådant skick, att de omhändertagna icke genom förvaringen utsättes för vare sig fysiskt men

eller starkare psykiskt tryck än som är oundvikligen förknippat med själva frihetsförlusten. Detta är det minimikrav som överallt måste uppfyllas. Samtidigt bör givetvis eftersträvas, att lokalerna erhåller en standard som icke blott uppfyller minimikravet utan även därutöver tillfredsställer rimliga anspråk på bekvämlighet samt att det finns förvaringsrum av olika typer, avpassade för olika kategorier av intagna; det är sålunda icke lämpligt exempelvis att rum, som inrättats med tanke på förvaring av fyllerister, användes för andra kategorier, och för förvaring av vårdbehövande alkoholister och sinnessjuka är speciellt inredda rum önskvärda. Av vikt är också att antalet förvaringsrum ökas i sådan grad, att principen att icke mer än en person bör förvaras i varje rum verkligen som regel kan upprätthållas. Avsevärda förbättringar torde mångestädes kunna uppnås med relativt små medel. Främst kommer härvidlag en byggnadsteknisk översyn av lokalerna samt ett förnyande och kompletterande av deras inredning i fråga.

Vid omarbetningen av de nu gällande författningsbestämmelserna om förvaringslokalernas beskaffenhet och utrustning bör först och främst beaktas innehållet i den lagliga skyldigheten att hålla den ojämförligt största gruppen av dylika lokaler, nämligen polisarresterna. I fråga om polisarrest gälder enligt uttryckliga lagstadganden, att det åligger polisdistriktet att i erforderlig omfattning ombesörja arrestlokal samt att länsstyrelsen icke kan inskrida med mindre den finner att polisdistriktet uppenbarligen åsidosätter sina åligganden i sådant hänseende. Hurudana polisarrest som erfordras, bedömes alltså i första hand av polisdistriktet självt. Det synes åtminstone för närvarande icke böra ifrågakomma att i princip inskränka polisdistriktens, d. v. s. i praktiken kommunernas, självbestämmanderätt på denna punkt i vidare mån än som må anses redan ha skett genom nuvarande bestämmelser. De nya författningsbestämmelserna rörande polisarrest torde därför liksom 1934 års kungörelse få begränsas till sådana föreskrifter som erfordras för att den förut angivna minimistandarden i hygieniskt avseende skall uppnås, och några särskilda föreskrifter rörande beskaffenheten av förvaringsrum, som avses för speciella kategorier av omhändertagna, bör i princip ej upptagas. Beträffande härads- och stadshäkten torde enahanda bestämmelser om beskaffenhet och utrustning böra gälla som för polisarrest. Det får ankomma på förvaringslokalernas kommunala huvudmän att självmant ombesörja, att lokalerna erhåller önskvärd standard utöver minimistandarden.

Vid sidan av författningsbestämmelserna bör — liksom nu är fallet beträffande polisarrest — finnas typritningar och tekniska anvisningar, som skall tjäna till ledning vid byggandet och inredandet av förvaringslokaler. Dessa ritningar och anvisningar torde få utarbetas av byggnadsstyrelsen och fångvårdsstyrelsen i samråd.

För att arbetet på en förbättring av förvaringslokalerna skall bedrivas med kraft torde det vara erforderligt att skärpa tillsynen över att gällande bestämmelser rörande lokalernas beskaffenhet och utrustning efterlevs. Enär på de ifrågavarande lokalerna måste, utöver de hygieniska kraven, ställas det

anspråket att de medger en säker förvaring av de intagna och i övrigt är ändamålsenliga från polisens och vaktpersonalens synpunkter, ter det sig naturligt att tillsyn äger rum från såväl hälsovårdsmyndigheternas som polismyndigheternas sida. Så är för närvarande också förhållandet, i det att förvaringslokalerna omfattas av den på förste provinsialläkare — och med sådan jämställd förste stadsläkare — samt hälsovårdsnämnd ankommande hygieniska tillsynen inom respektive verksamhetsområden och därjämte är föremål för tillsyn av länsstyrelsen och under länsstyrelsen lydande polischefer. Denna anordning bör i princip bibehållas. Den erforderliga skärpningen av tillsynen torde lämpligen kunna ske främst genom att en vidsträcktare inspektionsskyldighet ålägges förste provinsialläkare resp. förste stadsläkare samt landsfogde ävensom — i stad som är undantagen från området för landsfogdes polisverksamhet — polismästare. Det bör sålunda ankomma på dessa befattningshavare att minst vartannat år inspektera förvaringslokalerna ävensom att till länsstyrelsen avgiva särskild rapport om inspektionen. Vidare torde den skyldighet att fastställa ritningar beträffande härads- och stadshäkten, vilken nu åvilar fångvårdsstyrelsen och byggnadsstyrelsen gemensamt, böra överflyttas till länsstyrelserna och utvidgas till att avse jämväl polisarrester. En på angivet sätt skärpt tillsyn från både hälsovårdsmyndigheter och polismyndigheter torde åtminstone tills vidare få antagas vara tillfyllest. Fångvårdsstyrelsens befattning med tillsynen över stads- och häradshäkten torde i sin helhet böra upphöra.

Bestämmelserna om hur härads- och stadshäkten samt polisarrester skall vara anordnade och utrustade liksom om tillsynen över lokalerna torde i likhet med vad hittills skett kunna utfärdas i administrativ ordning. Med hänsyn till att det här är fråga om att reglera förhållanden, som innebär ekonomiska förpliktelser för tingslag, städer och polisdistrikt, torde dock riksdagen böra beredas tillfälle att yttra sig i fråga om bestämmelsernas huvudsakliga innehåll.

IV. Specialmotivering till författningsförslagen

Enligt de synpunkter som anförts i det föregående har upprättats *dels* förslag till lag om behandling av personer, som intagits i häkte eller arrest *dels ock* förslag till kungörelse med vissa föreskrifter angående häradshäkten, stadshäkten och polisarrester. Beträffande innehållet i förslagen får jag, utöver vad som framgår av den tidigare framställningen, anföra följande.

Förslaget till lag om behandling av personer, som intagits i häkte eller arrest

1 §.

Förevarande paragraf saknar motsvarighet i nu gällande bestämmelser.

Utredningen. I 1 § av utredningens förslag upptages stadgande att, om någon på grund av misstanke om brott eller av annan anledning har omhändertagits i fångvårdsanstalts häktesavdelning eller i härads- eller stads-

häkte eller polisarrest, beträffande hans behandling skall gälla vad i fortsättningen av lagen föreskrives.

I sin motivering till 1 § anför utredningen, att lagens tillämpningsområde avgränsas i denna paragraf. Lagen avses skola gälla såväl genom häktning eller anhållande omhändertagna brottsfall som övriga fall av olika slag, vilka jämlikt stadgande i lag tillfälligt omhändertagits och därefter intagits i fångvårdsanstalts häktesavdelning eller i härads- eller stadshäkte eller polisarrest. Lagen avses sålunda icke skola gälla häktad eller annan omhändertagen, som t. ex. förvaras på sjukhus.

Utredningen förklarar sig vara medveten om att det ur psykologisk synpunkt kan vara diskutabelt att som här skett skapa gemensamma regler för dem som häktats eller anhållits för brott och övriga tillfälligt omhändertagna. De problem, som ett tillfälligt omhändertagande skapar, är dock i stort sett lika för de olika personkategorier varom här är fråga. Det gäller ju också ett omhändertagande av i allmänhet relativt kort varaktighet. Vid översynen av behandlingsreglerna har utredningen dessutom eftersträvat att giva dem en utformning, som överensstämmer med humanitetskraven. Olikheter ur formell synpunkt i de omhändertagnas ställning har icke annat än på enstaka punkter inverkat på innehållet i dessa regler.

Vidare framhåller utredningen att i den mån tillfälligt omhändertagande sker på fångvårdsanstalt placeras de omhändertagna — i huvudsak häktade och i förvar tagna utläningar — på särskild häktesavdelning. I fråga om fångvårdsanstalt har lagens tillämpning enligt utredningens förslag därför begränsats till intagna å häktesavdelning. På sådana intagna är straffverkställighetslagen ej tillämplig.

Yttrandena. Länsstyrelsen i Malmöhus län yttrar att det icke synes kunna göras någon vägande invändning mot att samma behandlingsbestämmelser i princip gäller för alla kategorier av omhändertagna. Detta stämmer väl överens med den humanisering i fråga om behandling av för brott omhändertagna som alltmer genomföres. *Rådhusrätten i Malmö* uttalar sig på liknande sätt.

Överståthållarämbetet anför däremot att lagförslaget synes alltför mycket vara präglad av en strävan att skapa för alla kategorier omhändertagna generellt gällande regler, något som synes stå i visst motsatsförhållande till utredningens starka understrykande av önskemålet av att vid förvaringen taga hänsyn till de olika skäl som föranlett omhändertagandet. Det torde därför vara nödvändigt att i större omfattning än utredningen föreslagit tillskapa olika regler. *Stockholms rådhusrätt* ifrågasätter, huruvida gemensamma föreskrifter skall meddelas för å ena sidan på grund av misstanke om brott omhändertagna personer och å andra sidan av annan anledning omhändertagna. Utredningsmannen har själv påvisat, att det av många skäl är angeläget att bestämd skillnad göres mellan dessa båda kategorier omhändertagna. *Kriminalpolisintendenten i Stockholm* anser att vissa av de i häkteslagen intagna bestämmelserna bör gälla endast för stads- och häradshäkten samt fångvårdsanstalternas häktesavdelningar. *Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* uttalar sig i samma riktning.

Poliskammaren i Göteborg anför att termen »omhändertaga» vid frihetsberövanden hittills har reserverats för andra än gripna, anhållna och häktade. Det synes poliskammaren därför lämpligt att denna term i 1 § häkteslagen och annorstädes i förslagen ersättes med annat ord.

Departementschefen. Utredningens förslag innebär i princip att gemensamma regler skall gälla för behandlingen av tillfälligt omhändertagna personer som förvaras i fångvårdsanstalts häktesavdelning eller i härads- eller stadshäkte eller polisarrest, oavsett till vilken kategori den omhändertagne hör med hänsyn till grunden för omhändertagandet. Under remissbehandlingen har från några håll invänts, att större hänsyn borde tagas till de olika skäl som föranlett omhändertagandet.

Det är angeläget att tillfälligt omhändertagna personer erhåller en behandling som i möjligaste mån anpassas med hänsyn till de skäl som föranlett omhändertagandet och till vederbörandes individuella förhållanden i övrigt. De problem av principiell art, som ett tillfälligt omhändertagande skapar, är emellertid — såsom utredningen anført — i väsentliga delar likartade för olika kategorier av omhändertagna. Lagen bör i huvudsak endast taga sikte på dessa principiella spørsmål, och mera detaljerade föreskrifter får upptagas i tillämpningskungörelsen. Lagens regler torde därför utan olägenhet kunna göras tillämpliga å alla kategorier av intagna. I tillämpningskungörelsen kan, i den mån det finnes erforderligt, differentiering ske mellan olika kategorier.

Utredningen har i sina författningsförslag använt ordet »omhändertagen» för att beteckna person som förvaras i de i förevarande paragraf omnämnda lokalerna, och i förslaget till 1 § talar utredningen om den som »omhändertagits» i dylik lokal. »Omhändertaga» leder emellertid närmast tanken till det faktiska gripandet, som ju sker utanför lokalen, och brukar dessutom — såsom en remissinstans framhållit — icke användas om personer som berövas friheten på grund av misstanke om brott. I stället torde uttrycket »intagen» böra användas. Härigenom uppkommer terminologisk överensstämmelse med straffverkställighetslagen på denna punkt.

Uttrycket »fångvårdsanstalts häktesavdelning» är på grund av organisatoriska olikheter mellan fångvårdsanstalterna icke fullt entydigt. Uttrycket torde dock av praktiska skäl få användas i lagtexten. Självfallet skall lagens bestämmelser icke tillämpas å sådana i fångvårdsanstalt intagna personer som undergår frihetsstraff eller annan brottspåföljd som avses i straffverkställighetslagen. Däremot är lagen tillämplig å personer som icke undergår sådan verkställighet men som förvaras annorstädes i anstalten än i en särskilt avgränsad häktesavdelning.

2 §.

Förevarande paragraf motsvarar närmast SP 19 § 21 första punkten samt 1 § första stycket och 11 § i kungörelsen den 21 juni 1946 med vissa bestämmelser angående häktad.

SP 19 § 21 första punkten innehåller bestämmelse att häktad person, om han ej kan säkert vårdas utan särskilt fängsel, må därmed beläggas, dock ej annorlunda eller på längre tid än säkerheten fordrar.

I 1 § första stycket i 1946 års kungörelse stadgas att häktad är, med iakttagande av vad i SP 19 § 21—28 är stadgat, underkastad de inskränkningar i friheten, vilka är påkallade med hänsyn till ordning och säkerhet inom anstalten samt häktningens syfte. Vidare föreskrives att häktad är skyldig att ställa sig till efterrättelse för anstalten gällande ordningsregler ävensom de föreskrifter och tillsägelser som meddelas av anstaltens personal. I 11 § i samma kungörelse stadgas att, om häktad har belagts med fängsel, anteckning om sådan åtgärd skall göras i särskild liggare.

I förevarande sammanhang må jämväl erinras om innehållet i 24 kap. 11 § rättegångsbalken och 13 § i allmänna polisinstruktionen. Enligt dessa författningsrum må den anhållne eller omhändertagne ej underkastas annan inskränkning i sin frihet än som påkallas av ändamålet med anhållandet eller omhändertagandet, ordningen på förvaringsplatsen eller allmän säkerhet.

Utredningen. I 2 § i utredningens förslag återfinnes stadgande, att omhändertagen icke må underkastas annan inskränkning i sin frihet än som påkallas av ändamålet med omhändertagandet, ordningen i förvaringslokalen eller allmän säkerhet. Vidare föreskrives att, om det finnes erforderligt att belägga omhändertagen med fängsel, anteckning om åtgärden skall göras i särskild liggare.

I motiveringen till sitt förslag anför utredningen, att de i första punkten av paragrafen uppdragna gränserna för frihetsinskränkningarna helt överensstämmer med vad som stadgas i 24 kap. 11 § rättegångsbalken i fråga om för brott anhållna samt med 13 § allmänna polisinstruktionen i fråga om personer, som stör allmän ordning och därför tillfälligt omhändertagits. Nyssnämnda stadganden bör emellertid enligt utredningens mening bibehållas oförändrade, emedan de äger tillämpning även på omhändertaganden utanför de lokaler, som avses i häkteslagen.

Utredningen framhåller, att häkteslagens bestämmelser är avsedda att reglera intensiteten i frihetsinskränkning men ej dess varaktighet. Regler om längden av frihetsberövandet finnes i fråga om för brott häktade och anhållna i rättegångsbalken. Beträffande övriga personkategorier finnes i allmänhet inga sådana regler. I den mån regler saknas härom ligger det i sakens natur att frihetsinskränkning ej får pågå längre än ändamålet med omhändertagandet motiverar. Den omhändertagnes ovisshet om vad som väntar honom eller om tidpunkten för en viss behandlings påbörjande medför ej sällan, att han blir orolig med ökade svårigheter att vårda honom under väntetiden som följd. Det är därför enligt utredningens mening ett intresse ur både den omhändertagnes och vaktpersonalens synpunkt, att tiden för omhändertagandet ej blir längre än som är oundgängligen nödvändigt.

Ofta är den omhändertagnes snabba placering, t. ex. på sinnessjukhus eller vårdanstalt för alkoholmissbrukare, direkt beroende av en läkarundersökning och dess resultat. En så god läkarservice vid häkten och arrester som möjligt bör enligt utredningen därför eftersträvas (jfr 5 § i utredningens lagförslag), i mera folkrika polisdistrikt genom anställande av särskild polisläkare. Det gäller ej endast att läkare så snart som möjligt infinner sig för att företaga erforderlig undersökning utan också att läkarens arbete så mycket som möjligt underlättas (t. ex. genom tillgång i häkte eller arrest till de vanligast förekommande blanketterna, läkares enklare instrument och övriga hjälpmedel etc.). Är beslut meddelat om den omhändertagnes placering men saknas för tillfället ledig plats vid den vårdanstalt, dit han skall överföras, är det angeläget att fortlöpande kontakt uppehålls under väntetiden mellan den som förestår häktet eller arresten och vederbörande vårdanstalt, där platstillgången ej sällan växlar relativt snabbt. Utredningen uttalar, att i vissa fall torde genom förhandling förtursrätt för »polisfall» kunna medgivas, särskilt om den ordningen införes, att visst antal platser alltid skall hållas speciellt reserverade för dylika fall (jfr 72 § sinnessjukstadgan, där sådan förtursrätt direkt stadgas för uppenbart farliga sinnessjuka).

Utredningen anför vidare att om viss handling, som är erforderlig för meddelande av beslut rörande den omhändertagne (t. ex. prästbevis), icke skulle inkomma inom rimlig tid, den som handlägger ärendet bör söka påskynda handlingens anskaffande och i övrigt medverka till att ett så snabbt avgörande som möjligt kommer till stånd. Även den som förestår häkte eller arrest kan medverka härtill genom fortlöpande kontakt med den beslutande myndigheten.

Med begreppet fängsel avses enligt utredningen icke endast bojor av lämplig konstruktion utan liksom i 81 § straffverkställighetslagen även andra tekniska hjälpmedel, exempelvis s. k. skyddströja. Den allmänna bestämmelsen att inga andra inskränkningar i friheten får förekomma än som påkallas av ändamålet med omhändertagandet, ordningen i förvaringslokalen eller allmän säkerhet gäller även befogenheten att använda fängsel. Sådant får sålunda icke användas på annat sätt eller under längre tid än säkerheten verkligen påkallar. Bestämmelsen om att anteckning i särskild liggare skall göras, då fängsel kommit till användning, syftar till att bereda tillsynsorganen möjlighet att kontrollera i vilka fall, när, hur länge och under vilka omständigheter tvångsmedel av här förevarande slag begagnats och får därigenom en återhållande effekt.

Någon särskild bestämmelse angående skyldighet för omhändertagen att iakttaga ordningsregler o. dyl. motsvarande den bestämmelse härom, som finns intagen i 1 § i 1946 års kungörelse, har utredningen ej ansett behövlig. En sådan bestämmelse skulle enligt utredningens mening fordra regler jämväl rörande påföljd vid överträdelse av bestämmelsen. För ordningens upprätthållande torde stadgandet i 5 kap. 10 § strafflagen samt ett flertal

ordningsfrämjande stadganden i häkteslagen vara tillfyllest. En höjning av förvaringsutrymmenas standard torde dessutom av psykologiska skäl i sin mån bidra till bevarande av lugn och ordning inom förvaringslokalerna.

Yttrandena. Beträffande första punkten i utredningens förslag anför *polis-mästaren i Uppsala* att det i fråga om vården av omhändertagna i en polis-arrest icke kan bli tal om annat än en rutinmässig behandling och att det därför synes vara att föredraga, att de stadganden som här kan anses påkallade erhåller en positiv formulering i stil med vad som förekommer i 1 § i 1946 års kungörelse.

Vad angår den av utredningen föreslagna bestämmelsen, att anteckning om användande av fängsel skall göras i särskild liggare, yttrar *Gotlands länsavdelning av föreningen Sveriges landsfiskaler* att stadgande härom är överflödigt, då något missbruk av fängselbeläggning såvitt är känt icke förekommit och ej heller för framtiden torde behöva befaras. Jämväl *landsfiskalen i Aseda distrikt* anser, att den föreslagna bestämmelsen om anteckning i särskild liggare torde sakna praktisk betydelse. Då skyldighet redan nu torde föreligga att anteckna dylika tvångsmedel i förundersökningsprotokoll synes bestämmelsen böra utgå, åtminstone i vad densamma avser polisarrest.

Landsfogden i Norrbottens län yttrar, att det torde vara synnerligen ovanligt att fängsel användes i arrestlokal. Det synes knappast vara praktiskt nödvändigt att för detta ändamål upprätta en särskild liggare. Lämpligare synes vara att protokoll upprättas med anteckning om tiden för användning av fängsel och de närmare orsakerna därtill. Ett exemplar av protokollet bör översändas till länspolischefen eller länsstyrelsen i länet. *Landsfiskalen i Ljungby distrikt* anför, att det inom polisdistrikten numera i allmänhet finnes polisassistent, som torde få anses besitta sådant omdöme, att beläggning med fängsel ej vidtages utan noggrann prövning. I stället bör därför föreskrivas, att beläggande av omhändertagen med fängsel ej får ske utan medgivande av vederbörande polisassistent.

Länsstyrelsen i Örebro län uppehåller sig vid utredningens uttalande, att bestämmelsen om anteckning i särskild liggare beträffande användning av fängsel syftar till att bereda tillsynsorganen kontrollmöjlighet och därigenom får en återhållande effekt. Länsstyrelsen vill ej förneka varje behov av dylik efterkontroll, som förutsättes kunna ske med verklighetssinne och beaktande av den föreliggande situationens samtliga sidor, varför länsstyrelsen ej heller yrkar någon ändring härvidlag. Vad länsstyrelsen klart vill uttala är däremot, att polisman eller annan föreståndare för häkte eller arrest, som i en besvärlig, sällan förekommande situation gör sin plikt efter bästa förstånd och därvid nödgas tillgripa fängsel, skall vara fredad från alltför välvis efterklokhet, utövad från ett lugnt skrivbord, liksom från misstanke för att sakna social känsla, hand med ungdom, psykologisk blick o. s. v., vilket allt kan bli av betydelse i en framtid, då fråga uppkommer om polismannens befordran. Risk synes länsstyrelsen föreligga för att den

återhållande effekten eljest av opportunitetsskäl blir för stor — till skada för den omhändertagne själv eller för syftet med omhändertagandet.

Stockholms rådhusrätt finner för sin del bestämmelser om skyldighet för omhändertagen att iakttaga ordningsregler o. dyl. icke vara opåkallade, då sådana bestämmelser torde vara av betydelse för personalens möjligheter att ingripa rättande mot omhändertagna. *Hovrätten över Skåne och Blekinge* ifrågasätter, om icke möjlighet bör skapas att på lämpligt sätt reagera mot omhändertagen, vilken uppför sig olämpligt, t. ex. med indragning av någon eller några av de förmåner som i 7 och 10 §§ i utredningens förslag tillförsäkras omhändertagen. *Rådhusrätten i Malmö* uttalar sig på liknande sätt.

Departementschefen. I förevarande paragraf torde i enlighet med utredningens förslag böra fastslås, att intagen ej må underkastas annan inskränkning i sin frihet än som påkallas av ändamålet med intagningen, ordningen i förvaringslokalen eller allmän säkerhet. Därjämte synes böra utsägas, att den intagne jämväl i övrigt skall behandlas på sådant sätt att skadliga verkningar av frihetsförlusten undvikas. Däremot torde det ej vara behövt att i själva lagen upptaga regler om den intagnes beläggande med fängsel. Av de i paragrafen upptagna allmänna föreskrifterna följer, att fängsel icke får användas på annat sätt eller under längre tid än som verkligen påkallas av ändamålet med intagningen eller ordning och säkerhet. Såsom utredningen anför torde det från kontrollsynpunkt vara lämpligt att särskilda anteckningar göres om användande av fängsel. Närmare föreskrifter härom torde få upptagas i tillämpningskungörelsen. I densamma bör jämväl meddelas bestämmelse om skyldighet för intagen att iakttaga ordningsföreskrifter o. dyl. Något behov av särskilt stadgande om påföljd vid överträdelse av bestämmelsen synes däremot knappast föreligga. Även utan dylikt stadgande torde visst utrymme finnas för beaktande av den intagnes uppförande under förvaringstiden, när fråga uppkommer huruvida sådana särskilda förmåner som omnämnes i 7 § kan utan olägenhet medgivas honom.

3 §.

Förevarande paragraf motsvarar SP 19 § 21 andra punkten, 3 § andra punkten i kungörelsen den 4 maj 1934 med vissa föreskrifter angående förvaring av personer i härads- och stadsfängelser samt polisarrester ävensom 2 § i kungörelsen den 21 juni 1946 med vissa bestämmelser angående häktad.

I SP 19 § 21 andra punkten stadgas, att kroppsrannsakan må företagas å häktad person till utrönande om han har något på sig, varav säkerheten i häktet eller under hans forslande kan äventyras.

3 § andra punkten i 1934 års kungörelse innehåller föreskrift, att kroppsvisitation å kvinna skall förrättas av kvinna eller av läkare.

I 2 § första stycket i 1946 års kungörelse stadgas, att häktad skall visiteras, att visitation skall verkställas med nödig hänsyn, att annan befattningshavare än den som verkställer visitationen om möjligt skall vara närvarande samt att visitation av kvinna skall verkställas av kvinnlig befattningsha-

vare. Andra stycket av samma paragraf upptager bestämmelse att den häktade skall till anstaltens vård överlämna de penningmedel, värdesaker och legitimationshandlingar som han medför samt tillhörigheter som han med hänsyn till ordning och säkerhet inom anstalten icke bör inneha.

Utredningen. Utredningen har i 3 § första stycket av sitt förslag upptagit stadgande att den omhändertagne skall kroppsvisiteras vid ankomst till förvaringslokalen samt att därvid skall iakttagas all den personliga hänsyn som är möjlig utan hinder för åtgärdens behöriga genomförande. I andra stycket föreskrives, att vid visitationen om möjligt annan person än den som verkställer åtgärden skall vara närvarande samt att visitation av kvinna skall förrättas av kvinna eller läkare. I tredje stycket stadgas, att tillhörigheter som kan erfordras för omhändertagens identifiering eller kan äventyra ordning eller säkerhet under hans vistelse i förvaringslokalen eller under hans transport till eller från sådan lokal skall i samband med visitationen fråntagas honom samt att sådan egendom skall för hans räkning förvaras av den som förestår förvaringslokalen.

I motiveringen till denna paragraf anför utredningen, att den anser en regel om obligatorisk kroppsvisitation vara påkallad av säkerhetsskäl. Visitation skall ske vid »ankomst till förvaringslokalen». Med detta uttryck åsyftas enligt utredningen även sådana tillfällen, då omhändertagen återkommer till förvaringslokalen efter att ha tillfälligt, t. ex. för rannsaking, lämnat densamma. Redan det skälet, att de omhändertagna kan ha stora penningssummor eller andra värden förvarade i kläderna, motiverar att kroppsvisitation om möjligt företages i två befattningshavares närvaro till bestyrkande av vad som blivit tillvarataget vid visitationen. I icke så få fall torde personalbrist omöjliggöra detta. I dessa fall kan annan lämplig person såsom vittne ersätta en av befattningshavarna. Endast då verkligt hinder föreligger att företaga visitationen i annan persons närvaro må undantag från denna regel ifrågakomma.

Utredningen anför vidare att tredje stycket i utredningens förslag till 3 § innebär en viss uppmjukning av gällande bestämmelse i 2 § i 1946 års kungörelse. Det lägges sålunda enligt det föreslagna stadgandet — bortsett från identifieringshandlingar — i viss mån i visitationsförrättarens hand att med hänsyn till omständigheterna i varje särskilt fall avgöra vilka tillhörigheter som skall fråntagas den omhändertagne. Tillhörigheter, som kan äventyra ordning och säkerhet *under transport* från en förvaringslokal till en annan eller från förvaringslokal till domstol eller annan myndighet, t. ex. länsstyrelse vid förhör med omhändertagen alkoholmissbrukare, och från myndighet åter till förvaringslokal, skall också fråntagas den omhändertagne. Den långvariga praxis att hängslen och livrem eller skärp, vilka persedlar visat sig särskilt lämpade att använda för självmord genom hängning eller vid rymningsförsök, omhändertages torde alltfört böra strikt tillämpas. Likaså skall enligt utredningen självfallet sådana föremål som knivar och skjutvapen undantagslöst tillvaratagas. Hos den omhändertagne anträffade pen-

ningmedel torde också i de flesta fall lämpligen böra frångå honom. Över omhändertagen egendom bör upprättas förteckning — lämpligen i särskild liggare — som undertecknas av visitationsförrättaren. När egendomen sedermera återlämnas till den omhändertagne, bör detta enligt utredningens mening ske mot kvittering på nämnda förteckning.

Yttrandena. Poliskammaren i Göteborg anför att termen »kroppsvsitation» för undvikande av sammanblandning med den straffprocessuella termen med samma benämning lämpligen bör utbytas mot förslagsvis »avvisitering», vilket ord mestadels i dagligt tal användes av polispersonalen (i stället för den mera strikta benämningen kroppsrensningen). *Poliskammaren i Gävle* föreslår beteckningen »säkerhetsvisitation».

Landsfogden i Gotlands län anför, att det givetvis är i princip riktigt att visitation av kvinna skall förrättas av kvinna eller läkare. Emellertid uppkommer ofta i mindre polisdistrikt vissa svårigheter i detta hänseende, särskilt nattetid. Det är — enligt vad landsfogdens erfarenhet utvisar — understundom omöjligt att nattetid uppdriva en kvinna för att visitera exempelvis en kvinnlig fyllerist. Läkare åter anser med all rätt att detta är en uppgift, som icke faller inom ramen för deras verksamhet. Det synes också obilligt att tvinga en måhända uttröttad tjänsteläkare att avbryta sin välbehövliga nattvila för att taga sig till polisstationen för detta ändamål. Av skilda skäl kan man ej heller låta med åtgärden anstå. Med hänsyn till det nu anförda finner landsfogden det kunna ifrågasättas om icke avsteg från regeln skall kunna tillåtas, när kvinna eller läkare icke kan anträffas, eller — beträffande läkare — vill åtaga sig uppgiften. Därest bestämmelse införes om möjlighet till visitering av kvinna av annan än kvinna eller läkare bör stadgas skyldighet att därom göra anteckning i den i 2 § i utredningens förslag omförmälda särskilda liggaren. *Länsstyrelsen i Gotlands län* ansluter sig till vad landsfogden i länet sålunda uttalat.

Landsfiskalen i Åseda distrikt anför att bestämmelsen, att visitation av kvinna skall förrättas av kvinna eller av läkare, bör kompletteras med föreskrift att exempelvis barnmorska, distriktssköterska eller andra härför lämpliga personer, anställda av stat och kommun, skall ha skyldighet biträda med visitering av kvinna. Även bör föreskrift meddelas om den ersättning som bör utgå härför. *Landsfiskalen i Sköllersta distrikt* uttalar sig på liknande sätt.

Förste provinsialläkaren i Gotlands län yttrar att förrättande av visitation ej lämpligen bör göras till ett tjänsteåliggande för medicinsk personal. Skulle förslaget godtagas, synes det vara nödvändigt att genom tillägg till allmänna läkarinstruktionen den 19 december 1930 införa skyldighet att stå till tjänst i förevarande avseende.

Poliskammaren i Jönköping anför att, på grund av att kvinnor alltmer tages i anspråk för polistjänst, förevarande bestämmelse bör omformuleras så, att det framgår att visitering skall verkställas av person av samma kön som den omhändertagne eller av läkare.

Stockholms rådhusrätt yttrar, att av lydelsen i tredje stycket av utredningens förslag till 3 § närmast kan motsättningsvis utläsas, att något omhändertagande av penningmedel icke avses skola ske. Å andra sidan har emellertid utredningsmannen i sin kommentar till bestämmelsen uttalat, att hos den omhändertagne anträffade penningmedel i de flesta fall lämpligen torde böra frångas honom. Rådhusrätten finner att ett förtydligande i detta hänseende bör inflyta i lagtexten. Även *hovrätten över Skåne och Blekinge* föreslår att det skall direkt utsägas att pengar skall frångas den omhändertagne. Önskar han använda egna medel för att skaffa sig underhåll eller bekvämlighet, får den som förestår lokalen förmedla utbetalning av erforderligt belopp.

Länsstyrelsen i Södermanlands län anser att föreskrift bör ges om förande av visitationsliggare.

Föreningen Sveriges stadsfiskaler anför, att det vid något stadshäkte finnes vaktmästare som bor i samma hus, i vilket häktet är inrymt, och som har den omedelbara tillsynen över de häktade. Man torde utgå ifrån att häktesföreståndaren ej behöver verkställa kroppsvisitation utan att vaktmästaren eller en polisman kan göra detta. Egendom, som då frångas den omhändertagne, skall emellertid förvaras av den som »förestår förvaringslokalen». Det förefaller vara mest praktiskt att egendomen i sådana fall finge förvaras av vaktmästaren och på dennes ansvar. Om föreståndaren nämligen ej skall avvisitera, kan han ej med säkerhet veta vad som blivit omhändertaget av den som utfört åtgärden. *Stadsfiskalen i Nyköping* yttrar att här möjligen bör tilläggas orden »eller av den som han i sitt ställe förordnar». I 14 § i stadsfiskalsinstruktionen stadgas, att stadsfiskal skall ha tillsynen över stadshäkte, som ej lyder under fångvårdsstyrelsen. Det torde sålunda enligt ordalydelsen vara stadsfiskalen som skall ha ansvaret för förvaring av omhändertagens tillhörigheter. Detta är givetvis mindre lämpligt utan bör här delegation kunna ske. *Landsfogden i Gotlands län* föreslår att sista punkten i detta stycke erhåller följande lydelse: »Sådan egendom skall för hans räkning förvaras i avskilt låsbart utrymme (fack) under överinseende av den, som förestår förvaringslokalen».

Styrelsen för de tingshusbyggnadsskyldige i Tjuströms domsaga framhåller, att häkte, som ej lyder under fångvårdsstyrelsen, enligt 16 § i landsfiskalsinstruktionen står under »tillsyn» av den landsfiskal, inom vars distrikt häktet finnes. I förslaget till häkteslag talas i olika sammanhang om »den som förestår förvaringslokalen». Styrelsen förutsätter att härmed, såvitt avser häradshäkten och polisarrester, som ej är belägna i stad, åsyftas vederbörande landsfiskal. Möjligen bör detta på något sätt komma till direkt uttryck i lagtexten.

Även *statspolisintendenten* anför att det i ett flertal paragrafer i häkteslagen föreskrives att vissa med ett omhändertagande sammanhängande frågor skall avgöras av »den, som förestår förvaringslokalen». Då lagen avser ett stort antal lokaler av sinsemellan mycket olika natur samt det redan nu i fråga om vissa lokaler kan råda tvekan beträffande vilken befattnings-

havare som förestår lokalen, synes det statspolisintendenten vara önskvärt att begreppet föreståndarskap lagstiftningsvägen närmare preciseras. Jämväl *statsåklagaren i Göteborg* finner det önskvärt att bestämmelser utfärdas, som reglerar föreståndarskapet för ett häkte eller en arrest. Det framstår såsom naturligt, att föreståndaren skall utnämnas av länsstyrelsen. *Hovrätten över Skåne och Blekinge* påpekar att viss oklarhet synes råda i detta hänseende. *Polischefen i Lidköping* anser att det — i vart fall såvitt angår polisen — skulle vara av värde, att det klart utsades, att en häktes- och arrestföreståndare skulle finnas. En sådan finnes i Lidköping beträffande stadshäktet och är chefen för ordningspolisavdelningen, som härför erhåller ett arvode om 200 kronor om året. En polischef kan nämligen omöjligligen hinna att dagligen utöva tillsyn över förvaringslokalerna utan detta kan endast ske stickprovsvis. Därför behövs det i stället en lämplig polisman i befälsställning, som varje dag kontrollerar ordningen och det sanitära tillståndet i förvaringslokalerna. Han bör förordnas av länsstyrelsen på förslag av polischefen och för sitt uppdrag erhålla skäligt arvode att utbetalas av polisdistriktet.

Departementschefen. Jag delar utredningens uppfattning, att en regel om obligatorisk kroppsvisitation är påkallad av säkerhetsskäl. I denna paragraf torde därför böra upptagas föreskrift, att den intagne skall visiteras vid ankomsten till förvaringslokalen. Utan särskilt stadgande torde vara klart att även eljest visitation må äga rum, när särskild anledning därtill förekommer, exempelvis då den intagne återkommer till förvaringslokalen efter att ha tillfälligt lämnat densamma.

Redan av den allmänna regeln i 2 § om intagens behandling får anses följa, att vid visitation skall iakttagas all den hänsyn som omständigheterna medger. Det synes emellertid vara lämpligt att en uttrycklig bestämmelse därom införes i lagen. Vidare bör stadgas, att vittne om möjligt skall närvara vid visitationen.

I lagen bör jämväl föreskrivas, att visitation av kvinna ej må verkställas eller bevitnas av annan än kvinna eller läkare. Även om det någon gång kan uppstå svårighet att uppfylla denna föreskrift, synes något undantag ej böra göras. Någon skyldighet för läkare att stå till tjänst i förevarande avseende föreligger icke och synes ej heller böra införas. Det torde ej heller vara anledning att ålägga andra kvinnliga befattningshavare än kvinnlig polis- och fångvårdspersonal skyldighet att biträda med visitation av kvinna.

Vid visitation torde penningmedel alltid böra omhändertagas. Om den intagne önskar använda egna medel för att på sätt lagen medger (jfr 7 § i departementsförslaget) skaffa sig underhåll och bekvämlighet utöver vad som eljest består honom, får pengarna i mån av behov utbetalas till honom. Även värdesaker, legitimationshandlingar och sådana tillhörigheter som kan äventyra ordning och säkerhet under den intagnes vistelse i förvaringslokalen eller under hans transport till eller från sådan lokal bör tagas

om hand; såsom utredningen betonat bör särskilt uppmärksammas att föremål, som den intagne kan använda till skada för sig själv eller annan, tillvaratages. Omhändertagen egendom bör hållas i särskilt förvar för den intagnes räkning. I överensstämmelse med vad jag sålunda anfört bör stadgas att penningar, värdesaker och legitimationshandlingar samt sådana tillhörigheter som kan äventyra ordning och säkerhet skall omhändertagas för att särskilt förvaras.

Över egendom, som omhändertagits i samband med visitation, bör upprättas förteckning. Förvaringen av egendomen lärer få ske under överinseende av föreståndaren för förvaringslokalen. Närmare bestämmelser härom torde få meddelas i tillämpningskungörelsen.

Föreståndarskapet för fångvårdsanstalts häktesavdelning utövas givetvis av styresmannen för fångvårdsanstalten. I fråga om häradshäkten, stads- häkten och polisarrester synes det emellertid understundom vara oklart, vem som utövar föreståndarskapet. Denna oklarhet bör undanröjas, men erforderliga föreskrifter torde kunna meddelas i administrativ ordning.

4 §.

Förevarande paragraf motsvarar närmast SP 19 § 22 andra, tredje och fjärde punkterna ävensom 3 § första punkten i kungörelsen den 4 maj 1934 med vissa föreskrifter angående förvaring av personer i härads- och stadsfängelser samt polisarrester.

I SP 19 § 22 andra, tredje och fjärde punkterna stadgas, att flera personer ej skall sättas i ett rum, om det kan undvikas, att, om det ej finnes särskilda rum för alla, de som är häktade för ringare brott dock ej skall hållas tillsammans med dem som sitter i häkte för grövre brott och ej heller personer av olika kön förvaras i ett rum samt att häktad person ej må hållas tillsammans med den som undergår straffarbete eller fängelsestraff. Enligt 3 § första punkten i 1934 års kungörelse må personer av olika kön ej förvaras i samma rum.

Utredningen. Utredningen har i 4 § första punkten upptagit stadgande, att mer än en omhändertagen ej må annat än undantagsvis placeras i samma rum. I andra stycket föreskrives att omhändertagna av olika kön skall hållas skilda från varandra samt att, med mindre särskilda skäl därtill är, omhändertagen som misstänkes för brott eller lösdriveri ej må hållas tillsammans med annan omhändertagen eller häktad person tillsammans med den som avtjänar frihetsstraff.

I motiveringen till sitt förslag framhåller utredningen, att möjligheten att undantagsvis placera mer än en omhändertagen i samma rum får utnyttjas endast i trängande fall. Ett godtagbart skäl till undantag från huvudregeln är exempelvis att någon omhändertagen, t. ex. en psykiskt ömtålig person, uttryckligen begär att erhålla sällskap och annan omhändertagen av samma kön icke motsätter sig att dela förvaringsrum med honom. Om det blir erforderligt att placera flera omhändertagna i samma rum, skall iakttagas de

regler för differentiering av dem, vilka upptagits i paragrafens andra stycke. Från bestämmelsen att omhändertagna av olika kön skall hållas skilda från varandra kan därvid ej göras undantag. Icke heller de övriga kategorier, som avses i andra stycket, får utan verkligt tvingande skäl sammanföras. Måste, t. ex. på grund av utrymmesbrist, för brott misstänkta förvaras i samma rum, bör enligt utredningen noga tillses att person, som på grund av sitt föregående eller sin läggning kan tänkas öva ogynnsamt inflytande på sin omgivning, ej placeras tillsammans med exempelvis en yngre, mera lättpåverkad omhändertagen.

Yttrandena. I åtskilliga yttranden framhålles att ordet »undantagsvis» i första stycket av utredningens förslag innebär en alltför snäv begränsning. Särskild uppmärksamhet ägnas åt förslagets tillämpning å sådana personer som omhändertages för fylleri. Sålunda påpekar *länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* att antalet för fylleri omhändertagna är stort och att det till följd härav flerstädes torde möta allvarliga svårigheter att tillämpa utredningens förslag. *Länsstyrelsen i Västernorrlands län* understryker att det ifrågasatta förbudet mot att förvara flera berusade i samma förvaringsutrymme icke är möjligt att inom överskådlig tid genomföra. *Länsstyrelsen i Malmöhus län* anför att det i samband med exempelvis marknader och tillställningar kan inträffa att ett stort antal fyllerister samtidigt är omhändertagna. Det skulle uppenbarligen kunna bli synnerligen kostnadskrävande om det för sådana fall måste finnas arrestlokaler av den omfattning som ifrågavarande bestämmelse förutsätter. *Landsfiskalen i Solna distrikt* kan icke finna annat än att förbudet mot flerförvaring i samma rum är alltför rigoröst i fråga om fyllerister. Därest cellen fyller skäliga anspråk på hygien torde beträffande lugna fyllerister intet vara att erinra mot att flera förvaras i samma cell. I annat fall skulle exempelvis i Solna erfordras minst femton fylleristfinkor. *Landsfiskalen* vågar icke göra en beräkning av behovet i vissa andra polisdistrikt, där frekvensen av fyllerister är skyhögt större än i Solna, samt ställer frågan, vilken byggnation som skulle vara erforderlig exempelvis för Klara polisdistrikt i Stockholm. *Länsstyrelsen i Stockholms län* förklarar sig i likhet med *landsfiskalen* i Solna distrikt anse att stadgandet bör uppmjukas. Kravet »undantagsvis» synes vid en realistisk bedömning vara för strängt. Hinder bör således icke föreligga att exempelvis placera mer än en fyllerist i samma förvaringsrum när omständigheterna därtill föranleder. Liknande uttalanden göres av bl. a. *länsstyrelserna i Älvsborgs län, Örebro län, Kopparbergs län och Jämtlands län* samt *föreningen Sveriges landsfiskaler*.

Landsfogden i Värmlands län anser att det borde vara tillfyllest att i polisarresterna inrättades flera större förvaringsutrymmen för fyllerister, så att de mera våldsamma och sjuka kunde särskiljas från de övriga. Vidare utbyggnad av polisarresterna bör kunna anstå i avvaktan på resultatet av försök till andra lösningar av alkoholproblemen.

Kommunalnämnden i Leksands kommun anför, att utredningens riktlin-

jer må kunna accepteras för täckande av det mera »normala» behovet av här ifrågakommande förvaringsutrymmen. För orter som Leksand, där en ofantlig människomassa samlas vid vissa tillfällen, såsom t. ex. midsommarhelgen, kan det icke vara möjligt för polisdistriktet att ordna med ett så stort antal enskilda förvaringslokaler att det kan täcka behovet, om en sådan utrymmesstandard skall krävas. Det måste därför ges möjlighet att, såsom komplettering till de enskilda förvaringslokalerna, ha en del arrestlokaler, avsedda för personer som omhändertagits för fylleri, ordnade enligt nuvarande system med plats för flera anhållna i samma förvaringslokal.

Statsåklagaren i Stockholm anför att det erfarenhetsmässigt har visat sig att en placering av två omhändertagna i samma rum i många fall kan ha ett lugnande inflytande på dem och således ur psykologisk synpunkt vara gynnsam. Icke sällan kan en sådan placering rent av vara ur brottsutredningssynpunkt gynnsam. Med hänsyn härtill vill statsåklagaren ifrågasätta, om icke uttrycket »undantagsvis» alltför starkt begränsar en sådan möjlighet och måhända bör kunna — utan att missbruk därigenom borde befaras — utbytas mot exempelvis uttrycket »då det av särskilt skäl finnes lämpligt». Även *Stockholms rådhusrätt* och *Stockholms stads rätts- och polisdirektion* gör liknande uttalanden.

Socialstyrelsen erinrar om utredningens uttalande, att undantag endast bör ifrågakomma i trängande fall, och förordar att detta uttalande, som innefattar en motiverad skärpning av den i lagförslaget upptagna föreskriften, upptages direkt i lagtexten.

I fråga om bestämmelsen, att omhändertagna av olika kön skall hållas skilda från varandra, anför *landsfogden i Norrbottens län* att undantag möjligen bör kunna göras för medlemmar av samma familj. I vissa fall, t. ex. då utländska flyktingar omhändertages, torde det till och med vara humanare att icke skilja familjemedlemmar från varandra. *Länsstyrelsen i Norrbottens län* uttalar sig på liknande sätt.

Hovrätten för Nedre Norrland påpekar att det enligt SP 19 § 22 gäller ovillkorligt förbud mot att hålla häktad person tillsammans med den som undergår frihetsstraff. Skäl för frångående av denna regel har ej anförts. I stället för att — som förslaget gör — medgiva undantag från förbudet, om särskilda skäl föreligger, synes det hovrätten vara följdriktigt att utsträcka den nuvarande regeln till att omfatta alla omhändertagna, ej blott häktade. *Stockholms rådhusrätt* framhåller att enligt SP 19 § 22 utan inskränkning gäller att de, som är häktade för ringare brott, icke skall hållas tillsammans med dem, som sitter i häkte för grövre brott. Rådhusrätten anser, att sistnämnda förbud även i fortsättningen bör upprätthållas, något som med den föreslagna textens avfattning icke är ovillkorligt. Rådhusrätten finner även angeläget att i lagtexten utsäges något om förvaring av ungdomar. Rådhusrätten erinrar om utredningsmannens uttalande att därest t. ex. på grund av utrymmesbrist för brott misstänkta förvaras i samma rum noga bör tillses att person, som på grund av sitt föregående eller sin läggning kan tänkas öva ogynnsamt inflytande på sin omgivning, ej placeras till-

sammans med exempelvis en yngre, mera lättpåverkad omhändertagen. Denna synpunkt är enligt rådhusrättens mening av sådan vikt, att den bör komma till uttryck i lagtexten. Även *Stockholms stads rätts- och polisdirektion* anför att den principen måste eftersträvas, att ungdomar ej sammanföres med det äldre klientelet.

Göteborgs rådhusrätt ifrågasätter om icke i denna paragraf bör intagas en bestämmelse av innehåll att placering i samma rum av mer än en omhändertagen icke må ske beträffande personer, vilka är eller kan antagas bli åtalade i samma mål. Det är nämligen för närvarande alltför vanligt, att sådana personer får tillfälle sammanträffa och därvid samråda om vad de skall uppge vid förhör under förundersökningar eller vid huvudförhandlingar.

Departementschefen. Såsom jag anført i den allmänna motiveringen är det av vikt att antalet förvaringsrum ökas i sådan grad, att som regel icke mer än en person behöver förvaras i varje rum. Detta gäller alla kategorier av omhändertagna. Man torde dock icke kunna fordra, att byggnadsverksamheten i fråga om förvaringslokaler skall inriktas på att enligt den angivna principen möta den tillströmning av omhändertagna som kan förekomma vid de större helgerna och andra särskilda tillfällen, utan anspråken lärers få begränsas till att de »normala» veckotopparna under olika årstider skall någorlunda bemästras. Man måste alltså även efter en rimlig utbyggnad av förvaringslokalerna räkna med att det icke sällan blir nödvändigt att förvara mer än en omhändertagen i samma cell. Det måste vidare beaktas, att den erforderliga ökningen av antalet förvaringsrum av flera skäl är en fråga på ganska lång sikt. Den av utredningen föreslagna regeln, att mer än en omhändertagen allenast undantagsvis må placeras i samma rum, synes icke taga tillräcklig hänsyn till dessa förhållanden.

För regleringen av förevarande spörsmål torde det vara tillfyllest att i själva lagtexten allenast utsäga att endast en intagen må förvaras i varje rum, såframt ej annat nödvändiggöres av utrymmesskäl eller påkallas av annan särskild anledning. Såsom »annan särskild anledning» kan tydligen förekomma det av utredningen anmärkta förhållandet att en psykiskt ömtålig person uttryckligen begär att erhålla sällskap och annan omhändertagen icke motsätter sig att dela förvaringsrum med honom. För dylika fall bör åtminstone i större förvaringslokaler finnas särskilda dubbelrum. Övriga regler, som erfordras i detta sammanhang, torde på grundval av den i lagen fastslagna principen få meddelas i tillämpningskungörelsen. Uppmärksamhet bör därvid ägnas bl. a åt förvaringen av ungdomar.

5 §.

Denna paragraf motsvarar närmast SP 19 § 25, 6 § första stycket i kungörelsen den 4 maj 1934 med vissa föreskrifter angående förvaring av personer i härads- och stadsfängelser samt polisarrester ävensom 3 och 4 §§, 5 §

andra stycket och 9 § första punkten i kungörelsen den 21 juni 1946 med vissa bestämmelser angående häktad.

I SP 19 § 25 stadgas att häktad person, som blir sjuk, skall på allmän bekostnad njuta vård och läkemedel efter sjukdomens beskaffenhet samt att han, om han ej kan vårdas inom häktet, skall förvaras å annat ställe, där han kan njuta tjänlig vård.

I 6 § första stycket i 1934 års kungörelse stadgas att, om förvarad person blir sjuk, läkare skall vid behov genast tillkallas.

1946 års kungörelse innehåller i 3 § första stycket bestämmelser om att häktad så snart ske kan skall undersökas av läkare vid anstalten och att häktad, om han sjuknar, skall vårdas enligt anvisningar av läkaren. I andra stycket stadgas att för undersökning eller behandling av häktad må enligt bestämmelser som meddelas av fångvårdsstyrelsen anlitas läkare utom anstalten. Enligt tredje stycket skall förlossning av häktad kvinna såvitt möjligt ske på sjukhus eller förlossningshem. I 4 § stadgas att häktad såvitt hinder ej möter skall dagligen vistas utomhus minst en timme samt att häktad, om hans hälsotillstånd det påkallar, bör få vistas utomhus utöver den tid som i regel medgives. 5 § andra stycket innehåller föreskrift att, om häktad avlider eller träffas av svårare sjukdoms- eller olycksfall, underrättelse ofördröjligen skall lämnas närstående. I 9 § första punkten stadgas att häktad, om han är sjuk när han skall lämna anstalten, må, om det med hänsyn till omständigheterna prövas skäligt, i anstalten erhålla fortsatt sjukvård på fångvårdens bekostnad.

Utredningen. I utredningens förslag till häkteslag återfinnes hithörande bestämmelser i 5 och 8 §§.

I 5 § första stycket stadgas, att omhändertagen skall förvaras under sådana förhållanden att men icke uppstår för han hälsa. Vidare föreskrives i samma stycke, att förvaringslokalen skall för tillsyn av de omhändertagnas hälsotillstånd regelbundet besökas av läkare. I 5 § andra stycket upptages föreskrift att omhändertagen, om han företer tecken till sjukdom eller höggradig omtöckning av medvetandet eller om hans beteende eljest påtagligt avviker från det normala, skall utan dröjsmål undersökas av läkare och vårdas enligt dennes föreskrifter samt att, därest omhändertagen är i behov av sjukhusvård, sådan skall beredas honom. I 5 § tredje stycket i utredningens förslag återfinnes stadgande att häktad som är intagen i fångvårdsanstalt må, om han är sjuk när han skall lämna anstalten och om det med hänsyn till omständigheterna prövas skäligt, i anstalten erhålla fortsatt sjukvård på fångvårdens bekostnad. Enligt 5 § sista stycket skall, därest omhändertagen avlider eller träffas av svårare sjukdoms- eller olycksfall, underrättelse ofördröjligen lämnas närstående.

I 8 § i utredningens förslag stadgas att, såvitt hinder ej möter, omhändertagen äger dagligen vistas utomhus minst en timme samt att han, om hans hälsotillstånd det påkallar, bör få vistas utomhus utöver den tid som i regel medgives.

I motiveringen till 5 § anför utredningen, att bestämmelsen om regelbundna läkarbesök för tillsyn av de omhändertagnas hälsotillstånd är en nyhet (jfr dock bestämmelsen i 3 § i 1946 års kungörelse om obligatorisk läkarundersökning av häktad, som intagits i fångvårdsanstalt) och kan sägas utgöra ett exempel på sådana skärpta tillsynsbestämmelser, som 1951 års riksdag ansåg behövliga. Utredningen har ansett angeläget, att ej endast arrestlokalerna utan även de omhändertagna blir föremål för kontinuerlig tillsyn på ett mera kvalificerat sätt än för närvarande. De omhändertagna befinner sig av naturliga skäl ej sällan i ett psykiskt upprivet eller deprimerat tillstånd med risk för desperata beteenden. En viss medicinsk tillsyn över dem bör därför arrangeras genom avtal med läkare om regelbundna besök i förvaringslokalen. Självfallet skall effektiv tillsyn över de omhändertagna utövas genom vaktpersonalen. Denna bör enligt utredningens mening dock härvid följa de allmänna råd och anvisningar läkaren kan lämna rörande tillsynen, vilken bör innefatta mer än rutinkontroll över de omhändertagnas uppförande. Särskilt gäller kanske detta fylleristklientelet, beträffande vilket vissa enkla, medicinska åtgärder enligt uppgift från läkarhåll skulle kunna vidtagas av vaktpersonalen för att dämpa russytomen. En omhändertagen fyllerist, som är bråkig, skulle därigenom kunna bli lugnare och påtagligt lätthanterligare. Med uttrycket »höggradig omtöckning av medvetandet» avser utredningen även svårare berusningstillstånd. Utredningen erinrar i detta sammanhang om strafflagberedningens förslag angående särskilda »kliniker» för omhändertagande och vård av fyllerister.

Utredningen framhåller vidare att läkaren vid sina besök även har att observera de hygieniska förhållandena i förvaringslokalerna. Iakttagna bristfälligheter bör av läkaren snarast meddelas vederbörande myndighet.

Läkartillsynen avses skola i allmänhet anförtros vederbörande tjänsteläkare (mot särskilt arvode eller lönekomensation). Erforderlig undersökning av omhändertagna för utfärdande av exempelvis läkarbetyg enligt nykterhetsvårdslagen eller av vårdattest enligt sinnessjuklagen synes naturligen böra ombesörjas av den läkare, åt vilken den fortlöpande läkartillsynen är anförtrodd.

Bestämmelsen i 5 § andra stycket torde, anför utredningen, speciellt på mindre orter bli svår att efterfölja, beroende på att även i detta fall läkarbristen sannolikt kommer att göra sig påmind. Då en rad dödsfall förekommit bland i synnerhet berusade arrestanter, är det emellertid utomordentligt angeläget att söka i största möjliga utsträckning förhindra, att ytterligare sådana händelser inträffar.

Utredningen anför vidare att kostnaden för läkartillsynen vid häkten och arrester i sin helhet bör stanna på polisdistriktet. Kostnad för läkartillsynen enligt denna paragraf över häktade, som intagits i fångvårdsanstalt, bör ingå i den förvaringskostnad, som i förekommande fall kan utkrävas av vederbörande kommun.

Bestämmelsen i 5 § tredje stycket torde, anför utredningen, med den allmänna sjukvårdens ökade resurser och tillkomsten av den allmänna sjuk-

försäkringen knappast få någon större praktisk betydelse. Bestämmelsen kan dock tänkas undantagsvis bli aktuell beträffande häktad, som skall frigivas men som på grund av svår sjukdom ej bör flyttas från fångvårdsanstalts häktesavdelning (eller sjukavdelning) eller vars pågående läkarbehandling av samma anledning ej bör avbrytas.

Utredningen anför vidare, att vakthållningen över och behandlingen av olika personkategorier, som polismyndighet tillfälligt omhändertagit, i största möjliga utsträckning bör ombesörjas av särskild personal, som har speciell utbildning och erfarenhet av människovård. Riksdagen har också funnit frågan om anställande av viss sådan personal vara värd beaktande. Anställande av dylik personal torde av ekonomiska skäl dock ej inom överskådlig tid kunna ifrågakomma annat än i de större städerna, där frekvensen av omhändertaganden är relativt stor. Huvudmännen för häkten och arrester i dessa städer liksom tillsynsorganen för dessa lokaler bör enligt utredningens mening ägna denna fråga all möjlig uppmärksamhet. Utredningen erinrar i detta sammanhang om att polisinstruktionsutredningen på sin tid rekommenderade anställande av socialvårdstjänstemän hos de större städernas poliskårer (jfr SOU 1947: 45, s. 77).

I fråga om intagens utomhusvistelse framhåller utredningen att bestämmelserna i 8 § i utredningens förslag såvitt avser andra kategorier än de i fångvårdsanstalt omhändertagna kompletteras av 6 § andra stycket i utredningens förslag till häkteskungörelse, där det föreskrives att till häkte och arrest skall höra promenadgård. Dispens från denna föreskrift kan dock meddelas enligt 8 § tredje stycket i förslaget till häkteskungörelse. Om promenadgård ej anordnats, måste den dagliga utevistelsen ordnas på annat lämpligt sätt. Med uttrycket »såvitt hinder ej möter» avses närmast sådana hinder för utevistelse som omhändertagens oro, våldsamhet, sjukdom eller utpräglade benägenhet att avvika. Då den omhändertagnes hälsotillstånd påkallar att han vistas utomhus utöver den tid, som i regel medgives, bör enligt utredningens mening läkare ge anvisning om den behövliga tidsförlängningen.

Yttrandena. Rörande det i utredningens förslag upptagna stadgandet, att omhändertagen skall förvaras under sådana förhållanden att men icke uppstår för hans hälsa, anför *socialstyrelsen* att detta stadgande är så självklart att det bör utgå. *Polismästaren i Uppsala* yttrar att i stället för den föreslagna bestämmelsen bör införas ett stadgande av generellt innehåll i likhet med vad som förekommer i SP 19 § 29, där det föreskrives att rum där anhållen person förvaras skall uppfylla skäligen anspråk på sundhet och bekvämlighet.

Det av utredningen föreslagna stadgandet, att förvaringslokalen skall för tillsyn av de omhändertagnas hälsotillstånd regelbundet besökas av läkare, har avstyrkts av flertalet av de remissinstanser som särskilt yttrat sig över detsamma. Sålunda anför *länsstyrelsen i Södermanlands län* att denna föreskrift icke är nödvändig. I allmänhet rör det sig om omhändertagande av relativt kort varaktighet. De mest aktuella fallen, d. v. s. sinnessjuka och

alkoholskadade, undersökes regelmässigt av läkare i samband med omhändertagandet, varvid läkaren har tillfälle att ge direktiv om vårdnaden och besluta om eventuellt återbesök. För de gravare fallen torde förvaringstiden icke ens uppnå en sådan längd att återbesök kommer i fråga. Det är att förmoda att förvaringstiden för mindre grava fall kommer att bli tämligen kort genom utbyggnad av bl. a. sinnessjukhusen. Man får i övrigt förutsätta, att vaktpersonalen tillkallar läkare vid sjukdomsfall. Länsstyrelsen veterligt har icke förekommit någon underlåtenhet härvidlag. *Hovrätten för Nedre Norrland* framhåller att föreskriften om regelbundna läkarbesök för att den skall bli av värde förutsätter, att besöken sammanfaller med att i häktet omhändertagen är i behov av sådan tillsyn. I 5 § andra stycket i utredningens förslag stadgas emellertid att då omhändertagen företer tecken på sjukdom han utan dröjsmål skall läkarundersökas. Föreskriften om regelbundna läkarbesök synes därför, såsom den avfattats, vara överflödig. *Statsåklagaren i Stockholm* anför att bestämmelsen torde vara alltför kategorisk och i allt fall för närvarande och sannolikt för avsevärd tid framåt omöjlig att genomföra med hänsyn till läkarbristen, allra helst som, med beaktande av de oftast korta frihetsberövandena såvitt gäller gripna och ofta även anhållna personer, förslagets formulering torde kräva en daglig tillsyn. En skärpt tillsyn från vaktpersonalens sida i fråga om de omhändertagnas hälsotillstånd samt föreskrift att läkarhjälp snabbt skall tillkallas, då anledning därtill uppstår, torde vara tillräckligt. *Länsstyrelsen i Kronobergs län* yttrar att föreskriften torde bli svår att tillämpa, särskilt på landsbygden med dess fåtaliga och i regel strängt upptagna provinsialläkare. Ordet »skall» i stadgandet synes därför lämpligen böra ersättas med »bör». *Länsstyrelsen i Västerbottens län* finner föreskriften böra uppmjukas så, att exempelvis telefonkontakt mellan arrestens föreståndare och läkare beträffande omhändertagen samt läkares råd och anvisningar i det särskilda fallet eller för omhändertagna av en viss kategori i allmänhet må kunna ersätta personligt besök. Även *länsstyrelserna i Stockholms län, Skaraborgs län och Jämtlands län* samt *föreningen Sveriges landsfiskaler* har — jämte åtskilliga andra remissinstanser — gjort liknande uttalanden.

Landsfogden i Gävleborgs län påpekar att utredningen icke har närmare utvecklat vad den avser med regelbundna besök. Antingen kan man tänka sig att läkare gör dylika besök en gång i veckan eller en gång i månaden eller liknande eller också att kontroll skall ske dagligen. En sporadisk kontroll en gång i veckan eller med längre mellanrum måste få karaktären av stickprovundersökning, enär de flesta omhändertagna, d. v. s. fylleristerna, ju som regel endast förvaras högst någon dag eller några timmar. En daglig kontroll skulle icke heller ge garanti för att alla omhändertagna bleve tillsedda, då ju fall kan tänkas där vederbörande tages i förvar efter läkarens besök samma dag. *Föreningen Västerbottens läns landsfiskaler* anser att det kunde vara motiverat att låta läkare besöka en omhändertagen, därest omhändertagandet skulle komma att räcka längre tid än fem dagar, som är den i rättegångsbalken maximerade anhållningstiden. En sådan föreskrift

skulle få betydelse för de fall där domstolen förordnar om anstånd med överförande av häktad till allmänt häkte.

Stockholms stads rätts- och polisdirektion yttrar, att svagheterna i att normerna för de olika lokalerna sammanförts till en enda författning framträder även på denna punkt. Det föreligger nämligen på ett annat sätt behov av läkare för kontroll av de omhändertagnas hälsotillstånd när det gäller häkteslokaler, där den omhändertagne kan komma att vistas under avsevärd tid, till skillnad mot polisarrest, där fyllerister redan efter några timmar kanske frigives och läkaren sålunda aldrig blir i tillfälle att ens konfronteras med fallet. Bestämmelsen om att lokalen *skall* regelbundet besökas av läkare bör därför mjukas upp med hänsyn till nu angivna förhållanden. *Landsfogden i Blekinge län* anser övervägande skäl tala för att den här avsedda tillsynen inskränkes till att avse fångvårdsanstalternas häktesavdelningar, och *landsfogden i Göteborgs och Bohus län* intager samma ståndpunkt. *Länsstyrelsen i Kalmar län* uttalar att förslaget i denna del uppenbarligen icke lämpar sig för sådana polisarrestorer å landet som endast sällan och mycket oregelbundet behöver tagas i bruk.

En positiv inställning till utredningens förslag i denna del redovisas av *svenska psykiatriska föreningen*, som hälsar bestämmelsen om regelbundna läkarbesök med särskild tillfredsställelse. Föreningen uttalar att ifrågavarande läkare bör ha psykiatrisk utbildning, då till hans viktigaste uppgifter otvivelaktigt hör att uppsåra och ingripa vid börjande reaktiva sjukdomstillstånd, såsom depressioner, konfusioner etc. *Stockholms rådhusrätt* yttrar att den föreslagna bestämmelsen om regelbundna läkarbesök är en tveksam uppmjukning av de nuvarande bestämmelserna i 3 § första stycket i 1946 års kungörelse, att häktad skall, så snart ske kan, undersökas av läkare vid anstalten. Gentemot förslaget i förevarande del framhåller rådhusrätten vidare, att uttrycket »regelbundet» är alltför vagt och ger möjlighet till tolkning av bestämmelsen i sådan riktning, att intervallerna mellan läkarbesöken blir alltför stora. Även *länsstyrelsen i Uppsala län* uttalar sig i samma riktning och föreslår, att såsom lämpligt antal regelmässiga läkarbesök sättes minst en gång i månaden. *Förste provinsialläkaren i Gotlands län* anser det vara nödvändigt med en föreskrift om hur ofta läkarbesök skall ske. Det synes önskvärt att det fastställes, att besök skall ske t. ex. en gång i veckan på förutbestämd tid och därutöver på särskild kallelse, då behov därav anmäler sig. *Landsfogden i Värmlands län* uttalar att föreskriften kunde ges den innebörden, att besök skulle ske dagligen såvida ej detta med hänsyn till omständigheterna (någon person ej omhändertagen, omhändertagens hälsotillstånd etc.) framstod såsom onödigt. Det kan ifrågasättas om icke stadgandet för underlättande av kontroll i länsstyrelsens m. fl. intresse borde kompletteras med föreskrift om anteckning av tidpunkterna för läkarbesöken. *Länsstyrelsen i Malmöhus län* förutsätter, att bestämmelsen icke innebär att varje omhändertagen skall undersökas av läkare. I och för sig måste emellertid bestämmelsen om regelbundna läkarbesök anses vara

av värde som ett komplement till regeln att den som förestår förvaringslokal skall ombesörja, att omhändertagen, som är sjuk, snarast möjligt kommer under läkarvård.

Ett stort antal remissinstanser framhåller de konsekvenser som det av utredningen föreslagna stadgandet i 5 § andra stycket första punkten skulle få beträffande fyllerister. Sålunda uttalar *hovrätten för Nedre Norrland* att utom vid »tecken till sjukdom» omhändertagen enligt förslaget skall undersökas av läkare om han företer tecken till »höggradig omtöckning av medvetandet» eller om »hans beteende eljest påtagligt avviker från det normala». Sådan avvikelse torde en fyllerist kunna sägas alltid förete. Meningen kan dock ej gärna vara att varje fyllerist skall läkarundersökas. *Statsåklagaren i Göteborg* anför att ifrågasvarande stadgande skulle föranleda till att fyllerister i mycket stor utsträckning skall undersökas av läkare utan att det kan anses av behovet direkt påkallat. En undersökning på grund av omtöckning av medvetandet torde erfordras endast då fara föreligger att vederbörande blivit fysiskt eller psykiskt sjuk. *Länsstyrelsen i Örebro län* ifrågasätter om en så kategorisk regel angående läkarundersökning verkligen kan anses sakligt motiverad och om den med hänsyn till bristen på tjänsteläkare speciellt på landsbygden, läkarnas arbetsbörd, avståndsförhållanden etc. över huvud taget kan upprätthållas. Undersökningen skall ju till och med ske »utan dröjsmål». Länsstyrelsen ifrågasätter vidare, om det kan anses försvarligt att taga de överansträngda tjänsteläkarnas tid, som så väl kan behövas för viktigare ting, i anspråk i den omfattning, som stadgandet enligt sina ordalag föreskriver.

Riksåklagarämbetet finner de syften, som ifrågasvarande bestämmelser är avsedda att tjäna, synnerligen beaktansvärda. Vad särskilt angår den föreslagna skyldigheten att tillkalla läkare vid vissa sjukdomsfall har erfarenheten visat, hur betydelsefullt det är, att läkare tillkallas i nämnda fall. Dödsfall har sålunda förekommit bland berusade arrestanter. Vidare är att märka, att vissa sjukdomar företer symtom, vilka i hög grad liknar de vid berusning framträdande. Den svårighet, som på grund härav föreligger för personal utan medicinsk skolning att i sådana fall skilja mellan sjukdom och alkoholpåverkan, innebär risk för att den sjuke ej i tid kommer under läkarbehandling. Även i dylika fall har inträffat, att arrestanter avlidit i arrestlokalen. Av vissa skäl — särskilt de stora avstånden till läkare inom vissa polisdistrikt samt den rådande läkarbristen — synes det ämbetet emellertid kunna ifrågasättas, om de i 5 § innefattade förslagen verkligen är praktiskt fullt ut genomförbara. Särskilt gäller detta föreskrifterna i andra stycket. Avfattningen av detta stycke — »höggradig omtöckning av medvetandet» — är nämligen ägnad att föranleda den tolkningen, att alla höggradigt berusade personer skall underkastas läkarundersökning. Följden härav kommer att bli, att läkare skall tillkallas i ett mycket stort antal fall. Det torde vara uppenbart, att det i många av dessa fall måste bli förenat med stora svårigheter för att icke säga omöjligt att anskaffa läkare.

Länsstyrelsen i Stockholms län ifrågasätter huruvida icke en bättre beskrivning av de psykiska tillstånd, som här tydligen avses, kunde åstadkommas, särskilt med beaktande av fyllerifallen.

Socialstyrelsen anser att läkare bör tillkallas icke blott, såsom i det föreslagna lagrummet stadgas, då omhändertagen företer tecken till sjukdom eller höggradig omtöckning av medvetandet utan även då han är psykiskt uppriven eller deprimerad. Ett sådant mindre höggradigt abnormtillstånd täckes icke alltid av det i lagrummet använda uttrycket »eller avviker hans beteende eljest påtagligt från det normala».

Landsfiskalen i Solna distrikt erinrar om utredningens uttalande, att enligt uppgift från läkarhåll vissa enkla, medicinska åtgärder skulle kunna beträffande fylleristklientelet vidtagas av vaktpersonalen för att dämpa rus-symtomen, samt yttrar att om saken är så enkel bör väl medicinalstyrelsen härvidlag kunna lämna råd och anvisningar. *Poliskammaren i Karlskrona* anför, att vidtagande av medicinska åtgärder bör ankomma uteslutande på medicinskt skolad personal.

Länsstyrelsen i Örebro län uppehåller sig jämväl vid det av utredningen i 5 § andra stycket andra punkten upptagna stadgandet att sjukhusvård »skall» beredas omhändertagen, som är i behov därav, samt anför att länsstyrelsen med tanke på de långa väntetiderna vid vissa lasarett, föranledda av överbelastning med akutfall, ej kan finna en så tvingande regel såsom den föreslagna lämplig. Oavsett om en person är anhållen eller ej bör hans »turordning» vid intagande å lasarett bestämmas — förutom av tillgången å plats — av sjukdomens art och förlopp; att härvidlag giva de omhändertagna en förtursrätt synes oriktigt. Många människor å fri fot är i behov av sjukhusvård, utan att sådan vård genast kan beredas dem; väntetiden blir som känt är ofta lång.

I fråga om de i 8 § i utredningens förslag upptagna stadgandena om intagen persons utomhusvistelse uttalar *Sveriges advokatsamfund*, att omhändertagen person bör ha ovillkorlig rätt att dagligen vistas utomhus viss tid. *Föreningen Sveriges landsfogdar* gör ett liknande uttalande. *Statspolisintendenten* anser att det bör stadgas att omhändertagen skall vistas utomhus minst en timme dagligen, därest hans hälsotillstånd, väderleksförhållandena eller annan omständighet icke utgör hinder. Även *länsstyrelsen i Norrbottens län* ifrågasätter om icke lagstiftarens mening med uttrycket »såvitt hinder ej möter» borde uttryckas i texten i stället för i motiven. Enligt motiven avses med uttrycket närmast sådana hinder för utevistelse som omhändertagens oro, våldsamhet, sjukdom eller utpräglade benägenhet att avvika. Om meningen är att blott sådant, som hänför sig till den omhändertagne, men däremot ej t. ex. sådana omständigheter som brist på vaktmanskap, skall räknas som hinder för utevistelsen, bör detta enligt länsstyrelsens mening utsägas i lagtexten.

Landsfogden i Värmlands län yttrar att det förefaller naturligt att bestämmelsen om utomhusvistelse endast äger tillämpning på omhändertagen som kvarhålls längre än ett dygn.

Stockholms stads rätts- och polisdirektion anser att det för undvikande

av onödig irritation bör i författningstexten fastslås, att utsträckning av utomhusvistelsen utöver den i regel medgivna tiden skall ske efter läkares ordination.

Föreningen Kristianstads läns landsfiskaler anför att föreskriften om »luftning» av anhållna torde bli svår att efterleva med hänsyn till de begränsade polisstyrkor som står till buds i mindre städer, köpingar etc. *Värmlands länsavdelning av föreningen Sveriges landsfiskaler* anför, att det i polisdistrikten på landsbygden ej gärna kan komma i fråga att inrätta promenadgårdar. Som en följd härav måste föreskriften om daglig utomhusvistelse i större utsträckning än utredningen tänkt sig anpassas efter verkligheten.

Länsstyrelsen i Jämtlands län — som anser att den i 6 § andra stycket i utredningens förslag till häkteskungörelse upptagna bestämmelsen om promenadgård icke är praktiskt genomförbar — förordar att bestämmelsen om minst en timmes utomhusvistelse strykes.

Departementschefen. Utredningen har i förevarande paragraf till en början upptagit bestämmelse rörande de yttre förhållanden under vilka förvaring av omhändertagen får ske. Detta spørsmål bör emellertid enligt min mening icke regleras i förevarande lag utan i kungörelsen med vissa föreskrifter angående häradshäkten, stadshäkten och polisarrester. Det föreslagna stadgandet torde därför ej böra upptagas i lagen.

Utredningen föreslår vidare, att förvaringslokal skall för tillsyn av de omhändertagnas hälsotillstånd regelbundet besökas av läkare och att omhändertagen, om han företer tecken till sjukdom eller höggradig omtöckning av medvetandet eller om hans beteende eljest påtagligt avviker från det normala, skall utan dröjsmål undersökas av läkare och vårdas enligt dennes föreskrifter. Förslaget har i dessa delar blivit föremål för stark kritik under remissbehandlingen, och de skäl som därvid anförts mot detsamma synes mig vara övertygande. Föreskrifterna torde böra jämkas så, att de bättre anpassas till det praktiska behovet och tillgängliga resurser. I huvudsak synes emellertid föreskrifterna kunna upptagas i tillämpningskungörelsen. Detsamma gäller i fråga om utomhusvistelse m. m. I själva lagen synes allenast böra stadgas att vid behandlingen av den intagne erforderlig hänsyn skall tagas till dennes ålder, kön och hälsotillstånd samt att läkares föreskrift rörande vården av intagen som är sjuk skall beaktas.

Utredningen har i sin motivering till förevarande paragraf anført att enligt uppgift från läkarhåll vissa enkla, medicinska åtgärder skulle kunna vidtagas av vaktpersonalen för att dämpa russytomen hos fyllerister, varigenom en bråkig fyllerist skulle kunna bli lugnare och påtagligt lätthanterligare. Såsom riksåklagarämbetet framhållit är emellertid att märka, att vissa sjukdomar företer symtom som i hög grad liknar de vid berusning framträdande. Det måste uppenbarligen vara svårt eller ogörligt för medicinskt skolad personal att urskilja dessa fall, och det är ingalunda otänkbart att en felaktig medicinsk behandling av en dylik person skulle vara ödesdigrare än ingen behandling alls.

Kostnaderna för läkar- och sjukhusvård av intagen person synes i princip ej böra bäras av den intagne. Vem som slutligt skall svara för sådana kostnader kan i vissa fall vara oklart, något som beror bl. a. på omfattningen av den skyldighet som föreligger för huvudmännen för de olika slagen av förvaringslokaler att i lokalerna mottaga omhändertagna personer icke är klart fastslagen och att en och samma lokal kan användas exempelvis såsom både polisarrest och häradshäkte. Frågan torde emellertid ej vara av större praktisk betydelse.

6 §.

Förevarande paragraf motsvarar SP 19 § 26 samt 10 § i kungörelsen den 21 juni 1946 med vissa bestämmelser angående häktad.

I SP 19 § 26 stadgas att häktad person ej skall tvingas till arbete men att han, om han vill arbeta, skall ha lov därtill, om han själv förskaffar sig tjänligt arbete eller tillgång därtill finnes inom häktet. I 10 § första stycket i 1946 års kungörelse föreskrives, att häktad skall för arbete som han icke själv skaffat sig erhålla gottgörelse enligt fångvårdsstyrelsens bestämmelser samt att han äger fritt föfoga över gottgörelsen. Andra stycket av samma paragraf innehåller bestämmelse att av sådan gottgörelse ersättning må uttagas för vad häktad uppsåtligen eller av vårdslöshet skadar eller förstör av anstaltens tillhörigheter.

Utredningen. Utredningen har i 9 § första stycket i sitt förslag upptagit stadgande, att omhändertagen ej må tvingas till arbete. Vidare föreskrives i detta stycke att, därest omhändertagen vill arbeta, den som förestår förvaringslokalen skall söka bereda honom lämpligt arbete samt att den omhändertagne ock må själv skaffa sig tjänligt arbete. I 9 § andra stycket återfinnes beträffande omhändertagen som är intagen i fångvårdsanstalt samma bestämmelser som enligt 10 § i 1946 års kungörelse gäller för häktad.

I motiveringen anför utredningen att, utöver att bestämmelserna föreslås gälla generellt för alla tillfälligt omhändertagna, den ändringen vidtagits jämfört med gällande rätt, att den som förestår förvaringslokalen skall aktivt medverka till den omhändertagnes sysselsättning, om denne vill arbeta. I viss utsträckning torde arbetsobjekt kunna hämtas även utanför häkte eller arrest, t. ex. vissa enklare tillverkningar, som småindustrin kan erbjuda. Den omhändertagne må själv skaffa sig och ägna sig åt sysselsättning, som kan betraktas som lämplig både ur den omhändertagnes synpunkt och med hänsyn till de yttre förutsättningarna samt till vad som är förenligt med ordning och säkerhet i förvaringslokalen. Även om han erbjudes arbete, må han själv skaffa sig sysselsättning.

Utredningen anför vidare, att i fråga om omhändertagen, vilken är intagen i arrest eller i häkte, som ej tillhör fångvårdsanstalt, några uttryckliga regler om rätt till gottgörelse för arbete som tillhandahålles den omhändertagne icke har meddelats. Det har nämligen icke syntts lämpligt att genom obligatoriska regler binda de kommunala myndigheterna härvidlag. Önskvärt är emellertid att även omhändertagna i härads- och stadshäkten eller

arrester beredes sådan gottgörelse. Härigenom stimuleras de omhändertagnas intresse att utföra arbete och underlättas vaktpersonalens uppgifter. Medel för detta ändamål bör enligt utredningens mening därför anslås.

Yttrandena. I anslutning till det i 9 § första stycket första punkten i utredningens förslag upptagna stadgandet, att omhändertagen ej må tvingas till arbete, anför *länsstyrelsen i Södermanlands län* att omhändertagen, om ej särskilda skäl är däremot, bör kunna åläggas städa sitt förvaringsrum.

Beträffande det av utredningen föreslagna stadgandet i 9 § första stycket andra punkten, att den som förestår förvaringslokalen skall söka bereda lämpligt arbete åt omhändertagen som vill arbeta, yttrar *landsfogden i Värmlands län* att denna föreskrift torde komma att kräva ett mycket gott omdöme hos föreståndaren. Denne måste i likhet med vad som gäller utvistelse enligt 8 § i utredningens förslag beakta omhändertagens oro, våldsamhet, sjukdom, flyktfara m. m. Till 9 § första stycket andra punkten bör därför fogas reservationen »såvitt hinder ej möter». *Landsfogden* ifrågasätter också om icke även denna bestämmelse lämpligen bör begränsas till att gälla dem, som kvarhållits mer än ett dygn. I vissa fall, beroende på arbets art, torde föreståndaren böra söka samråd med läkaren innan han tilldelar den omhändertagne arbete. Anteckning om sådan åtgärd bör ske. *Statspolisintendenten* framhåller att bestämmelsen torde ha betydelse endast i fråga om person som intagits å fångvårdsanstalt. Omhändertagande i polisarrest eller i stads- eller häradshäkte är i regel av begränsad varaktighet. Ur praktiska synpunkter torde det i allmänhet vara omöjligt eller i varje fall synnerligen svårt för exempelvis en polismyndighet att bereda omhändertagna arbete. *Landsfogden i Gotlands län* avstyrker bestämt förslaget i denna del, i vart fall såvitt angår polisarrester, som ju förestås av vederbörande polischefer. Dessa, som regelmässigt tillika är åklagare, har sannerligen tillräcklig arbetsbörda utan att behöva belastas med den många gånger svårlösta uppgiften att skaffa arbete åt de omhändertagna. Även *överståthållarämbetet, länsstyrelsen i Stockholms län, länsstyrelsen i Malmöhus län, föreningen Sveriges landsfiskaler* och *kriminalpolisintendenten i Stockholm* uttalar sig på liknande sätt.

Stockholms stads rätts- och polisdirektion anför, att ifrågavarande bestämmelser självfallet endast kan vara aktuella beträffande de häktade men att det härutinnan finnes en begränsning på sådant sätt att för förhindrande av onödig korrespondens arbetet måste förläggas till vederbörandes cell. Önskvärt är också att detta arbete ledes av den vanliga personalen och att man i görligaste mån undviker att utomstående får tillträde till lokalerna.

Länsstyrelsen i Örebro län uttalar att stadgandet i 9 § andra stycket i utredningens förslag, att omhändertagen äger »fritt» förfoga över viss gottgörelse för utfört arbete, står i mindre god överensstämmelse med 7 § i samma förslag, enligt vilken omhändertagen endast äger skaffa sig underhåll och bekvämlighet, som låter sig förena med enkelhet och god ordning. *Landsfiskalen i Åseda distrikt* ifrågasätter, om icke eventuell gottgörelse till

den som är intagen i polisarrest bör utgå ur den ersättning, som inflyter för det av omhändertagen utförda arbetet. Landsfiskalen ställer vidare frågan, huruvida eljest den omhändertagnes hemortskommun eller den kommun, där förvaringslokalen är belägen, skall anslå erforderliga medel. *Landsfiskalen i Danderyds distrikt* finner det vara tvivelaktigt, huruvida kommunerna är villiga att anslå medel till gottgörelse för arbete varom här är fråga.

Departementschefen. Beträffande häktad person är i gällande rätt uttryckligen stadgat, att någon plikt att under förvaringstiden utföra arbete icke åvilar honom. Vad angår övriga kategorier av tillfälligt omhändertagna saknas motsvarande bestämmelse, men den för häktade föreskrivna regeln torde i praxis tillämpas å alla sådana omhändertagna. Någon ändring av vad sålunda är att anse som gällande rätt i detta hänseende synes mig icke böra ifrågakomma. Såsom utredningen föreslagit torde därför i lagen få upptagas ett stadgande av innebörd, att omhändertagen ej må åläggas arbete.

I fråga om rätt att arbeta under förvaringstiden är för närvarande stadgat att häktad person skall ha lov att arbeta, om han själv skaffar sig lämpligt arbete eller tillgång därtill finnes inom förvaringslokalen. I praxis torde denna bestämmelse i stort sett tillämpas endast å sådana tillfälligt omhändertagna personer som intagits å fångvårdsanstalts häktesavdelning. Utredningens förslag innebär i princip att rätt att arbeta under förvaringstiden skall tillkomma alla kategorier av tillfälligt omhändertagna, oavsett om de intagits i fångvårdsanstalts häktesavdelning eller i häradshäkte, stadshäkte eller polisarrest. Vidare har utredningen föreslagit den nyheten, att det skall åvila föreståndare för förvaringslokal att aktivt verka för att arbetsmöjligheter beredes intagen som så önskar. Under remissbehandlingen har invändningar rests mot ett genomförande av förslaget i vad avser häradshäkten, stadshäkten och polisarrester.

Starka humanitära skäl talar enligt min mening för att tillfälligt omhändertagna personer icke skall tvingas till sysslolöshet under den ofta psykiskt påfrestande förvaringsperioden. Redan av det grundläggande stadgandet i 2 § får också anses följa, att rätt att arbeta under förvaringstiden i princip tillkommer den intagne. En uttrycklig bestämmelse härom, gällande för alla kategorier av omhändertagna och för alla nu ifrågavarande slag av förvaringslokaler, synes mig emellertid böra upptagas i lagen. Av praktiska skäl och med hänsyn särskilt till häradshäkten, stadshäkten och polisarrester lär emellertid en dylik bestämmelse få förknippas med förbehåll att arbetets utförande skall kunna ske utan olägenhet. Någon skyldighet för föreståndare för häradshäkten, stadshäkten och polisarrester att söka anskaffa arbete åt intagen torde icke böra stadgas, även om det är önskvärt att de i mån av resurser är verksamma i detta avseende. I enlighet med vad sålunda anförts torde böra upptagas föreskrift att intagen, om det kan ske utan olägenhet, äger utföra lämpligt arbete som han själv anskaffar eller som eljest kan beredas honom.

I fråga om gottgörelse till den intagne för arbete som han utför synes i huvudsak ej vara anledning till erinran mot vad utredningen föreslagit. Närmare bestämmelser i detta hänseende torde dock icke behöva upptagas i lagen utan kan inflyta i tillämpningskungörelsen.

7 §.

Förevarande paragraf motsvarar närmast SP 19 § 23 och 27 första punkten, 4 § i kungörelsen den 4 maj 1934 med vissa föreskrifter angående förvaring av personer i härads- och stadsfängelser samt polisarrester ävensom 6 § i kungörelsen den 21 juni 1946 med vissa bestämmelser angående häktad.

SP 19 § 23 innehåller bestämmelse att den som är häktad skall av allmänna medel förses med sund och nödtorftig kost, så ock annan förnödenhet. Vidare föreskrives i sagda lagrum att, om häktad vill och kan påkosta sig bättre underhåll eller större bekvämlighet än i häktet allmännen bestås, det skall vara honom tillåtet, såvitt ej därigenom ordningen inom häktet störes eller säkerheten i den häktades vård kan äventyras. I 4 § i 1934 års kungörelse stadgas, att häktad och för brott kvarhållen skall åtnjuta sund och nödtorftig kost samt att maten bör utspisas i sådan ordning att den förvarade kommer i åtnjutande av tre mål om dagen. Dessutom föreskrives i sistnämnda paragraf, att vad sålunda är stadgat skall gälla även beträffande annan förvarad i den mån omständigheterna därtill föranleder.

I SP 19 § 27 första punkten stadgas — såvitt nu är i fråga — att det ej skall vara häktad person förment att läsa. I 6 § i 1946 års kungörelse är föreskrivet att, där fråga är om tillstånd för häktad att läsa periodisk skrift, vederbörande åklagare skall avgiva yttrande innan ärendet avgöres av styresmannen.

Utredningen. I utredningens förslag till häkteslag återfinnes bestämmelser i nu förevarande hänseenden i 7 och 10 §§.

I 7 § första stycket i förslaget stadgas, att omhändertagen skall erhålla sund och tillräcklig kost samt att han må själv skaffa sig eller mottaga underhåll och bekvämlighet, som låter förena sig med enkelhet och god ordning. Andra stycket av samma paragraf innehåller bestämmelse att omhändertagen, om ej särskilda skäl är däremot, må beredas tillfälle till tobaksrökning.

I 10 § första stycket föreskrives att omhändertagen, i den utsträckning det kan ske utan olägenhet, må skaffa sig eller mottaga böcker, tidskrifter, tidningar eller annat dylikt. Enligt 10 § andra stycket skall, där fråga är om tillstånd för den som omhändertagits på grund av misstanke om brott att läsa periodisk skrift, vederbörande åklagare avgiva yttrande innan ärendet avgöres av den som förestår förvaringslokalen.

I motiveringen till 7 § framhåller utredningen att i uttrycket »tillräcklig kost» ligger, att så många mål per dag skall serveras, som kan anses motsvara en normal näringstillförsel. En bestämmelse om antalet mål har därför ansetts obehövlig. Den läkare, som anlitas för tillsyn över de omhänder-

tagna, bör lämna erforderliga anvisningar rörande mathållningen i allmänhet samt meddela dietföreskrifter, då sådana i speciella fall kan vara påkallade. Rörande annan förnödenhet än mat- och dryckesvaror hänvisar utredningen till sitt förslag till häkteskungörelse.

Nuvarande bestämmelse om frihet för häktad att påkosta sig bättre underhåll eller större bekvämlighet än som i allmänhet består den häktade föreslås utvidgad till att gälla alla kategorier tillfälligt omhändertagna. Dessa skall sålunda enligt förslaget själva kunna skaffa sig eller mottaga underhåll och bekvämlighet, som låter förena sig med enkelhet och god ordning. Alkoholdrycker kan enligt utredningen icke anses vara underhåll av här avsett slag.

Utredningen anför vidare att med uttrycket »särskilda skäl» i andra stycket avses exempelvis omtöckning av medvetandet hos den omhändertagne genom sjukdom eller berusning. Även brandrisk kan i speciella fall åberopas som särskilt skäl att vägra tobaksrökning, t. ex. vid brist på personal för den särskilda tillsyn, som enligt utredningens mening alltid bör ordnas, då tillstånd till tobaksrökning medges.

I motiveringen till 10 § anför utredningen att paragrafens första stycke icke har någon motsvarighet i nu gällande bestämmelser om behandlingen av häktade och anhållna. Enligt SP 19 § 27 står det dock sådana personer fritt att läsa. Den föreslagna bestämmelsen om rätt för omhändertagen att, i den utsträckning det kan ske utan olägenhet, skaffa eller mottaga litteratur och publikationer »eller annat dylikt», varmed avses t. ex. spel av olika slag, har till förebild 31 § straffverkställighetslagen.

Beträffande 10 § andra stycket uttalar utredningen, att detsamma till innehållet nästan helt överensstämmer med 6 § i 1946 års kungörelse. Skillnaden består i att bestämmelsen i detta stycke göres tillämplig på alla för brott häktade eller anhållna, som omhändertagits i häkte eller arrest, och sålunda ej endast på häktade, som intagits i fångvårdsanstalt.

Yttrandena. Beträffande 7 § i utredningens förslag anför *Stockholms stads rätts- och polisdirektion* att en bestämmelse om att omhändertagen skall erhålla sund och tillräcklig kost är onödig — detta är en självklar sak. *Landsfogden i Skaraborgs län* anser att tvekan kan uppkomma om vad som är hänförligt till den bekvämlighet som är tillåten. Lämpligt är att den bekvämlighet, som skall vara tillåten, närmare anges. *Landsfiskalen i Åseda distrikt* uttalar sig i samma riktning och anför att »enkelhet och god ordning» är ett så pass vagt uttryck, att det torde vara så gott som omöjligt att på grund härav över landet i dess helhet utbilda en enhetlig praxis. Vad som på ena stället anses vara lyx kan på ett annat uppfattas som enkelhet. Uttrycket bör förtydligas. Vidare bör beaktas, att det särskilt vid omhändertagande för stöld o. dyl. kan vara svårt att avgöra, huruvida kontanter som den omhändertagne innehar härrör från brott eller om de åtkommits på lagligt sätt. Bestämmelsen bör därför kompletteras med föreskrift att endast medel, om vilka ingen tvekan kan råda, att de verkligen åtkommits på lagligt sätt, får brukas av den omhändertagne. I tveksamma fall bör detta för-

vägras. *Statsåklagaren* i Stockholm yttrar att det icke framgår hur utredningen tänkt sig den närmare tillämpningen av bestämmelsen om tobaksrökning, exempelvis om rökning skall tillåtas i cellrummet, om den omhändertagne får förvara cigaretter och tändstickor i rummet o. s. v. *Stockholms rådhusrätt* finner den föreslagna bestämmelsen om tobaksrökning vara i hög grad tvivelaktig. Med hänsyn just till brandfaran och det förhållandet, att tillfälle till tobaksrökning förutsätter innehav av tändstickor, anser rådhusrätten, att bestämmelsen i stället bör givas det innehållet att tobaksrökning kan tillåtas, där omständigheterna det medger. *Länsstyrelsen i Jämtlands län*, *länsstyrelsen i Gotlands län* och *landsfogden i Kristianstads län* uttalar sig på liknande sätt. *Föreningen Sveriges stadsfiskaler* anför att det för personer, som anhållits eller häktats för brott eller eljest för annat än sjukdom berövats friheten, måste med hänsyn till den psykiska press som ett frihetsberövande medför vara synnerligen frestande att tillgripa stimulantia, om sådana kan erhållas. Man har anledning förmoda, att konsumtionen av tobaksvaror under sådana förhållanden för en omhändertagen kan bli för hög med hänsyn till hans välbefinnande. *Landsfogden i Kopparbergs län* anlägger liknande synpunkter och framhåller därjämte att tillåten rökning i cellerna skulle komma att överhopa personalen med framställningar om tillhandagående med rökutensilier. Då tobaksrökning måste ske under tillsyn kan det förhållandet, att någon av personalen är upptagen av annan tjänsteåtgärd och ej kan stå till disposition, leda till irritation och till trakasserier från den omhändertagnes sida. Även under nuvarande förhållanden gives omhändertagna tillfällen till rökning, bl. a. i samband med vistelse utomhus, vid vissa förhör m. m. *Landsfogden i Gotlands län* anser att tobaksrökning icke bör få ske i polisarrest.

Vad angår 10 § i utredningens förslag ifrågasätter *föreningen Sveriges häradsövdingar* om icke formuleringen bör omarbetas så att det mera tydligt framgår, att tillstånd alltid skall inhämtas, innan omhändertagen skaffar sig eller medtager böcker, tidskrifter, tidningar eller annat dylikt. *Landsfogden i Skaraborgs län* anser det knappast vara adekvat att med »annat dylikt» i samband med böcker, tidskrifter och tidningar avse t. ex. spel av olika slag. *Landsfogden i Älvsborgs län* anser att orden »annat dylikt» bör utgå. Med uttrycket avses enligt motiven »t. ex. spel av olika slag». Rättighet härtill för den i regel mycket korta anhållnings- eller häktningstiden torde icke vara motiverad. *Stockholms stads rätts- och polisdirektion* anser det vara lämpligast att de omhändertagnas behov av litteratur när det gäller häktade tillgodoses genom att såsom f. n. tillämpas för Stockholms del ett särskilt bibliotek finnes för de häktade. *Sveriges advokatsamfund* yttrar att stadgande bör införas om rätt för omhändertagen att medföra radioapparat, i varje fall om omhändertagandet räcker mer än en eller ett par dagar.

I fråga om ärende rörande tillstånd att läsa periodisk skrift anför *statsåklagaren i Malmö* att här avsedda avgöranden bör fattas av föreståndaren för förvaringslokalen i samråd med åklagaren, därest det gäller såsom miss-tänkt för brott gripen, anhållen eller häktad person. *Hovrätten över Skåne och Blekinge* och *rådhusrätten i Malmö* anser att vederbörande åklagare bör

fatta beslut i ärende som här avses. *Landsfogden i Värmlands län m. fl.* framhåller att ordet »åklagare» bör utbytas mot »förundersökningsledare». Enligt *landsfogden i Gotlands län* bör under alla omständigheter föreskrivas att tillstånd icke må medgivas, därest förundersökningsledaren har avstyrkt sådant tillstånd. *Länstyrelsen i Södermanlands län* anför att här nämnda tillstånd bör ges av den myndighet som beslutat omhändertagandet, då denna i allmänhet lättast torde kunna avgöra vilka förutsättningar för tillståndsbeviljande som föreligger i det särskilda fallet. *Föreningen Sveriges landsfiskaler* intager samma ståndpunkt.

Departementschefen. Att intagen skall erhålla sund och tillräcklig kost på lämpliga tider är självklart och behöver ej uttryckligen föreskrivas. I lagen torde i de hänseenden varom här är fråga endast böra stadgas att intagen, i den utsträckning det utan olägenhet kan ske, må skaffa sig eller mottaga underhåll och bekvämlighet utöver vad som eljest består honom. Begreppet bekvämlighet får därvid anses omfatta även tobaksrökning, böcker, tidningar, tidskrifter och annat som kan bereda den intagne lämplig förströelse. Erforderliga kompletterande bestämmelser torde med beaktande av vad utredningen och remissinstanserna anført få upptagas i tillämpningskungörelsen. I densamma torde böra föreskrivas bl. a. att den som är intagen på grund av misstanke om brott ej må läsa tidskrifter eller tidningar eller inneha radioapparat med mindre förundersökningsledaren eller, om förundersökningen avslutats, åklagaren det medgiver.

Det är givetvis önskvärt att i förvaringslokals utrustning ingår böcker och annat, som kan tillhandahållas de intagna till förströelse.

I ett remissyttrande har anförts att endast sådana kontanta medel, om vilka ingen tvekan kan råda att de verkligen åtkommits på lagligt sätt, bör få av den intagne brukas till anskaffande av extra underhåll och bekvämlighet. Med anledning härav vill jag framhålla att penningar som skäligen kan antagas ha avhänts någon genom brott må tagas i beslag med stöd av bestämmelserna i 27 kap. rättegångsbalken. Om föreståndare för förvaringslokal misstänker, att skäl finnes att beslagtaga penningar som omhändertagen person innehade vid ankomst till förvaringslokalen — och som jämlikt 3 § andra stycket i den nu föreslagna häkteslagen skall fråntagas den omhändertagne vid visitationen — måste det i princip anses åligga föreståndaren, som bär ansvaret för att god ordning iakttages i förvaringslokalen, att vända sig till vederbörlig myndighet för att få frågan om beslag prövad. I avbidan på beslut i beslagsfrågan kan den intagne emellertid icke betagas rätten att, i den mån det eljest utan olägenhet kan ske, använda pengarna till att skaffa sig extra underhåll och bekvämlighet. Enär fråga om beslag som regel kan prövas utan dröjsmål torde några praktiska olägenheter härav knappast behöva befaras.

8 §.

Denna paragraf motsvarar SP 19 § 27 och 28 första stycket samt 7 § i kungörelsen den 21 juni 1946 med vissa bestämmelser angående häktad.

I SP 19 § 27 stadgas att det ej skall vara häktad person förment att läsa eller skriva men att han dock ej må avsända eller mottaga brev utan att ha fått lov därtill av häktets föreståndare. Vidare föreskrives i samma lagrum att sådant lov ej må vägras, där den häktade medger att brevet må läsas och därvid finnes att det ej innehåller något som kan hindra brottets upptäckt eller rannsakingens gång eller varav ordningen inom häktet kan störas eller säkerheten i den häktades vård äventyras, ej heller där brevet är ställt till länsstyrelsen eller annan som har tillsyn över häkte. I 7 § i 1946 års kungörelse föreskrives, för det fall att brev till häktad kvarhållas, att den häktade skall underrättas därom och att innehållet i brevet skall meddelas honom i den mån hinder ej möter med hänsyn till vad i SP 19 § 27 finnes stadgat. Ytterligare innefattas i nyssnämnda paragraf bestämmelse att häktad skall underrättas om kvarhållande av brev som han velat avsända.

Enligt SP 19 § 28 första stycket skall det ej heller vara häktad person förment att emottaga besök, utan häktets föreståndare skall giva lov därtill, om sådan omständighet ej förekommer, som efter 27:e punkten föranleder till vägran av brevs emottagande; dock äger föreståndaren utsätta viss tid, å vilken besöket skall ske, så ock låta en eller flera personer därvid närvara, om så finnes nödigt.

Utredningen. I utredningens förslag till häkteslag regleras avsändande och mottagande av brev i 12 § och mottagande av besök i 13 §.

I 12 § första stycket föreskrives att brev icke må av omhändertagen avsändas eller mottagas utan tillstånd av den som förestår förvaringslokalen. Andra stycket av samma paragraf innehåller stadgande, att tillstånd ej må vägras i fråga om skrift till eller från svensk myndighet och ej heller eljest om den omhändertagne medgiver att brevet må läsas och därvid finnes att det ej innehåller något som kan äventyra ordning och säkerhet i förvaringslokalen eller medföra undanröjande av bevis eller på annat sätt försvåra utredning rörande brott. I tredje stycket föreskrives att, om brev till omhändertagen kvarhållas, han skall underrättas därom samt att, om han har medgivit att brevet må läsas, innehållet däri skall meddelas honom i den mån hinder ej möter med hänsyn till vad i andra stycket stadgas. Tredje stycket innehåller jämväl stadgande att omhändertagen skall underrättas om kvarhållandet av brev som han velat avsända.

Enligt 13 § första stycket i förslaget är omhändertagen berättigad att mottaga besök i den mån det är förenligt med ordning och säkerhet i förvaringslokalen och kan ske utan att medföra undanröjande av bevis eller på annat sätt försvåra utredning rörande brott. I samma stycke stadgas vidare att tiden för besöket bestämmas av den som förestår lokalen samt att denne, om det prövas erforderligt, äger låta en eller flera personer närvara vid besöket. I andra stycket sägs, att om rätt för försvarare att sammanträffa med den som är anhållen eller häktad för brott stadgas i rättegångsbalken.

I motiveringen till 12 § anför utredningen, att omhändertagnas korrespondens bör regleras genom allmänt gällande bestämmelser motsvarande reg-

lerna härom i SP 19 § 27 samt 7 § i 1946 års kungörelse. Utredningen framhåller, att enligt förslaget omhändertagen må vägras avsända eller mottaga även sådant brev, som kan medföra undanröjande av bevis eller på annat sätt försvåra utredning rörande brott, för vilket annan än den omhändertagne misstänkes. Vidare uttalar utredningen:

Vägrar omhändertagen att till honom ankommet brev eller brev som han önskar avsända läses, får brevet icke öppnas. Ankommet brev, som ej får läsas och därför ej utlämnats, skall förvaras för den omhändertagnes räkning och överlämnas till honom, då han frigives. Det torde vara lämpligt att i förvaringslokal uppsätta anslag med uppmaning till sådana omhändertagna, som vägrar medge att ankommande eller avgående brev läses, att göra anmälan härom till den som förestår förvaringslokalen. Ingen annan än den som förestår sådan lokal eller den han förordnar därtill får i förekommande fall taga del av de omhändertagnas korrespondens (jfr dock RB 27: 9 och 12 angående beslagtagnande i vissa fall av försändelse och undersökning av sådan försändelse).

Vad här stadgats om brevårsändelse bör uppenbarligen gälla även annan försändelse (telegram, paket e. d.) till eller från omhändertagen.

Den som förestår förvaringslokal bör enligt utredningens mening på det sätt och i den utsträckning som är möjlig söka underlätta de omhändertagnas kontakt med myndigheterna i ärenden, som bedömes vara av verklig vikt.

I motiveringen till 13 § yttrar utredningen, att denna paragraf motsvaras av SP 19 § 28 första stycket, vilket stadgande nu föreslås skola gälla alla kategorier tillfälligt omhändertagna. Även besök, som kan medföra undanröjande av bevis eller på annat sätt försvåra utredning rörande brott, för vilken annan än den omhändertagne misstänkes, kan enligt utredningens förslag vägras. Slutligen erinrar utredningen därom att stadgande om rätt för försvarare att sammanträffa med anhållen och häktad återfinnes i 21 kap. 9 § rättegångsbalken.

Yttrandena. Rörande frågan, vilken myndighet som skall lämna tillstånd att avsända eller mottaga brev eller annan försändelse eller mottaga besök, anför *riksåklagarämbetet* att åklagaren bör höras så snart medgivandet av dylik förmån kan medföra risk för att bevisning undanröjes eller brottsutredningen eljest försvåras. Samma ståndpunkt intages av bl. a. *länsstyrelsen i Gävleborgs län, statsåklagaren i Göteborg* och *föreningen Sveriges landsfogdar*. I övrigt har beträffande detta spörsmål framförts i huvudsak samma synpunkter som beträffande tillstånd att läsa periodisk skrift (jfr under 7 §).

Statspolisintendenten ifrågasätter huruvida icke försändelse, på vars omslag angives att densamma såsom avsändare har en myndighet, borde underkastas samma kontroll som brev i allmänhet. Även om det av försändelsens omslag eller i övrigt framgår att meddelandet avsänts av en myndighet, torde däri icke ligga någon garanti för att meddelandet avsänts av en person, som äger att handla å myndighetens vägnar.

Sveriges advokatsamfund anser att i denna paragraf bör stadgas ovill-

korlig rätt för omhändertagen person att avsända brev till sin försvarare och mottaga brev från denne. Offentlig försvarare för den som är anhållen eller häktad har enligt 21 kap. 9 § rättegångsbalken ovillkorlig rätt att i enrum meddela sig med sin klient. I överensstämmelse härmed bör enligt samfundets mening brevväxling mellan advokaten och klienten vara tillåten utan någon som helst kontroll från föreståndarens sida över brevens innehåll.

Länsstyrelsen i Norrbottens län förordar att utredningens uttalande, att ingen annan än den som förestår förvaringslokal eller den han förordnar därtill i förekommande fall får taga del av de omhändertagnas korrespondens, föres in i lagen. *Föreningen Sveriges stadsfiskaler* uttalar däremot att åklagaren måste berättigas att taga del av gripna, anhållna eller häktade personers korrespondens. Den i rättegångsbalken 27 kap. 9 § givna bestämmelsen, som åberopas i utredningens motivering till 12 §, avser försändelser som väntas inkomma till post- eller annan befordringsanstalt, och torde icke äga tillämpning beträffande försändelser, som befinner sig i den misstänktes besittning. Att vid kollusionsfara en för brott misstänkt berövas friheten, sammanhänger med att man önskar avskära honom från kontakt med yttervärlden så att en pågående förundersökning icke äventyras. En av den misstänktes kommunikationskanaler under frihetsberövandet är emellertid brevväxling, och det vore enligt föreningens mening inhumant att beröva honom möjligheten till kontakt med exempelvis anhöriga, om det kan ske utan fara för utredningen. Det synes föreningen uppenbart, att man under dessa omständigheter måste berättiga åklagaren att läsa de omhändertagnas korrespondens. Det torde icke råda någon tvekan om att en dylik kontroll av kontakten med yttervärlden faller inom ramen för frihetsberövandet. Med denna utgångspunkt synes det föreningen icke vara lämpligt att en omhändertagen kan vägra att till honom ankommande brev eller brev, som han avsänder, läses. Bortsett från behovet att bevara brevhemligheten i dylika situationer synes en dylik bestämmelse i vart fall ej böra äga tillämpning på meddelanden som smugglas eller försöker smugglas ut eller in från anstalter.

Landsfogden i Norrbottens län anser det böra övervägas om icke under rättelse, att brev till omhändertagen kvarhållits, bör få anstå, om meddelandet om brevets ankomst kan tänkas försvåra utredning rörande brott.

Överståthållarämbetet är icke övertygat om att i fråga om brev- och besökskontrollen behov föreligger av lika stränga bestämmelser exempelvis för alkoholmissbrukare som för brottsfallen; enligt de föreslagna bestämmelserna är det också huvudsakligen i brottsfallen som en dylik kontroll skulle kunna föranleda ett vägrat tillstånd att mottaga brev eller besök eller att avsända brev.

Poliskammaren i Halmstad anser det kunna allvarligt ifrågasättas, om rätt att mottaga besök bör tillförsäkras den som är omhändertagen såsom anhållen eller häktad. Anhållande och häktning avser att skilja vederbörande från omvärlden, antingen nu detta i det särskilda fallet beror på

flykttfara, undanröjande av bevis eller annat skäl. Huvudregeln bör enligt poliskammarens mening därför vara, att den anhållne eller häktade icke äger mottaga besök. Blir han tillförsäkrad en sådan rätt, blir antagligen följderna, att vid avslag en omständlig prövning måste äga rum. Vidare synes beträffande samtliga omhändertagna besöksklientelet böra begränsas till endast närstående.

Departementschefen. Intagen torde i princip ej böra ha rätt att utan särskilt tillstånd avsända eller mottaga brev eller annan försändelse eller mottaga besök. Denna princip bör gälla överlag, ehuru den har sin väsentliga betydelse beträffande dem som omhändertagits på grund av misstanke om brott. Tillståndsprövningen bör avse frågan huruvida försändelsen eller besöket kan antagas äventyra ordning och säkerhet — i förvaringslokalen eller utanför densamma — eller medföra fara för att bevis undanröjes eller utredning om brott eljest försvåras.

Enligt nu gällande bestämmelser har häktad person ovillkorlig rätt att avsända brev som är ställt till länsstyrelsen eller annan som har tillsyn över häktet. Denna föreskrift torde i praxis tillämpas jämväl beträffande övriga kategorier tillfälligt omhändertagna. Utredningsmannen har föreslagit att den ifrågavarande rätten skall utvidgas till att avse skrift till svensk myndighet över huvud taget. Det är emellertid att märka att skrift, som inkommer till svensk myndighet, i princip är att anse såsom offentlig handling, och man torde icke kunna bortse från att på denna väg kan för den intagne öppnas möjlighet till otillbörlig kommunikation med yttrevärlden. Den begränsningen torde böra gälla, att allenast försändelse som är ställd till länsstyrelsen får av den intagne avsändas utan föregående kontroll. En dylik begränsning står i samklang med den koncentration av tillsynen till länsstyrelserna som avses äga rum beträffande härads- och stads-häkten samt polisarrester. Om länsstyrelsen finner att brevet är avsett för annan myndighet har länsstyrelsen givetvis att vidarebefordra brevet, såframt särskilda skäl icke föranleder till annat.

Utredningen har även föreslagit att intagen — till skillnad mot vad nu är fallet — skulle äga rätt att utan någon kontroll mottaga skrift från svensk myndighet. Såsom under remissbehandlingen framhållits utgör emellertid den omständigheten, att en försändelse är innesluten i svensk myndighets tjänstekuvert eller eljest angives härröra från svensk myndighet, knappast någon garanti för att så verkligen är fallet. En dylik rätt synes därför icke böra införas.

Sveriges advokatsamfund har föreslagit, att intagen skall erhålla ovillkorlig rätt att utan kontroll avsända brev till sin försvarare och mottaga brev från denne. Till stöd härför har samfundet åberopat den i 21 kap. 9 § rättegångsbalken stadgade ovillkorliga rätten för offentlig försvarare för anhållen eller häktad att i enrum meddela sig med sin klient. Jag vill tillstyrka samfundets förslag, såvitt angår avsändande av brev till offentlig försvarare. Ovillkorlig rätt att mottaga brev från försvarare torde av samma skäl som anförts beträffande försändelse från myndighet ej kunna komma i fråga.

I enlighet med vad sålunda anförts torde böra upptagas stadgande att intagen ej må avsända eller mottaga brev eller annan försändelse eller mottaga besök, med mindre det prövas kunna ske utan att äventyra ordning och säkerhet eller medföra fara för att bevis undanröjes eller utredning om brott eljest försvåras, dock att intagen utan sådan prövning skall vara oförhindrad att avsända brev eller annan försändelse, som är ställd till länsstyrelsen eller, såvitt angår intagen som är anhållen eller häktad, till offentlig försvarare. Vidare torde böra intagas en erinran om rättegångsbalkens regel angående rätt för försvarare att sammanträffa med den som är anhållen eller häktad.

Tillstånd för intagen att avsända eller mottaga brev eller annan försändelse eller att mottaga besök synes böra meddelas av föreståndaren för förvaringslokalen. I fråga om den som intagits på grund av misstanke om brott lär lär jämväl få krävas, att tillstånd meddelats av förundersökningsledaren eller, om förundersökningen avslutats, åklagaren. Närmare regler härom torde få upptagas i tillämpningskungörelsen. I denna torde jämväl få ingå de övriga föreskrifter som finnes erforderliga i ämnet, varvid utredningens förslag i huvudsak synes kunna följas. Någon principiell rätt för åklagaren att taga del av anhållna eller häktade personers korrespondens synes icke böra stadgas. Det må framhållas, att smugglade meddelanden som regel kan beslagtagas med stöd av bestämmelserna i 27 kap. rättegångsbalken.

9 §.

Denna paragraf motsvarar SP 19 § 28 andra stycket. Enligt sagda lagrum äger länsstyrelsen meddela häktad tillstånd att besöka närstående som är svårt sjuk eller bevista närståendes begravning, så ock att i annat fall, då synnerliga skäl föreligger, lämna häktet för viss kort tid, allt såframt missbruk får anses uteslutet.

Utredningen. I 14 § i utredningens förslag har stadgandet i SP 19 § 28 andra stycket upptagits med ändring att »Konungens befallningshavande» utbytts mot »myndighet som beslutit omhändertagande» och »häktad» utbytts mot »omhändertagen».

I motiveringen till sitt förslag anför utredningen att den myndighet, som meddelat beslut om det tillfälliga omhändertagandet och därför äger bästa kännedom om de närmare omständigheterna i varje särskilt fall, skall pröva och avgöra ärenden av det slag, varom här är fråga. En följd av en bestämmelse med denna innebörd blir exempelvis att vederbörande domstol, som meddelat häktningsbeslut, skall upptaga och avgöra framställning av häktad om permission under viss kort tid.

Yttrandena. Göta hovrätt finner sig icke kunna biträda utredningens förslag att den myndighet som beslutit omhändertagande skall äga meddela permission. En sådan ordning kan bli förenad med avsevärda praktiska olägenheter, i synnerhet beträffande person som häktas av hovrätt eller högsta domstolen. Lämpligast synes vara att vederbörande länsstyrelse — liksom

nu gäller beträffande häktad — får avgöra framställningar från omhändertagen om permission. *Presidenten i hovrätten för Nedre Norrland* och *statsåklagaren i Göteborg* yttrar sig på liknande sätt.

Statsåklagaren i Stockholm anför att de myndigheter, som i 14 § i utredningens förslag avses, är domstol, länsstyrelse och åklagarmyndighet. Någon jourhavande tjänsteman som efter arbetstidens slut för dagen kan besluta i brådskande fall finnes icke vad beträffar de två förstnämnda myndigheterna. Eventuellt bör därför i lagtexten uppmärksammas sådana fall av brådskande art, då domstols eller länsstyrelses beslut icke kan inväntas. Beslut bör lämpligen i sådana fall kunna meddelas av vederbörande åklagare.

Beträffande frågan, vilken myndighet som skall äga meddela permission, har i övrigt under remissbehandlingen framförts i huvudsak samma synpunkter som beträffande tillstånd att läsa periodisk skrift och att avsända eller mottaga brev eller mottaga besök (jfr under 7 och 8 §§).

Departementschefen. Stadgandet i förevarande paragraf torde kunna avfattas så, att intagen, om fara för missbruk ej kan anses föreligga, må medgivnas att besöka närstående som är svårt sjuk eller bevista närståendes begravning, så ock att i annat fall, då synnerliga skäl föreligger, lämna förvaringslokalen för viss kort tid. Tillståndsprövningen synes mig kunna ske i huvudsak på samma sätt som i fråga om rätt att avsända eller mottaga brev eller mottaga besök; närmare föreskrifter härom kan meddelas i tillämpningskungörelsen.

10 §.

Enligt denna paragraf erhåller Kungl. Maj:t bemyndigande att meddela närmare bestämmelser angående tillämpningen av lagen.

Förslaget till kungörelse med vissa föreskrifter angående häradshäkten, stadshäkten och polisarrester

1 §.

Denna paragraf motsvarar närmast SP 19 § 22 första punkten och 29 första punkten. I 19 § 22 första punkten stadgas, att häkte skall vara så beskaffat, att det ej är menligt för den häktades hälsa. Enligt 19 § 29 första punkten skall rum, där anhållen person förvaras, uppfylla skäligen anspråk på sundhet och bekvämlighet.

Paragrafen saknar motsvarighet i utredningens förslag.

Departementschefen. I denna paragraf uppställs det minimikravet på förvaringsrummen i häradshäkte, stadshäkte och polisarrest, att de skall uppfylla skäligen anspråk på sundhet. Rum, som icke motsvarar dessa anspråk, får alltså ej användas såsom förvaringsrum för omhändertagna personer.

Det måste givetvis beaktas, att anspråken på förvaringsrummens hygie-

niska standard varierar med hänsyn till omständigheterna. Så kan exempelvis förvaringsrum, där den förvarade vistas endast några timmar — såsom fallet oftast är med fyllerister — få vara av enklare beskaffenhet än rum som avses för förvaring under längre tid, och under sommaren kan förvaring ifrågakomma i rum som icke är användbara under vintern. Att meddela närmare föreskrifter i sådant avseende torde i det särskilda fallet få ankomma på tillsynsmyndigheten (jfr 10 § första stycket).

2 §.

Innehållet i första och andra styckena i denna paragraf saknar motsvarighet i nu gällande författningar. Tredje stycket motsvarar 1 § första punkten i kungörelsen den 4 maj 1934 med vissa föreskrifter angående förvaring av personer i härads- och stadsfängelser samt polisarrester, där det stadgas att förvaringsrum i härads- eller stadsfängelse eller i arrestlokal, som det jämlikt lagen om polisväsendet i riket åligger polisdistrikt att ombesörja, skall vara så inrättat att obehörig förbindelse mellan den förvarade och annan i möjligaste mån förhindras.

Utredningen. Utredningen har i 1 § första stycket i sitt förslag upptagit bestämmelse om att förvaringsrum i härads- eller stadshäkte eller i polisarest skall vara så beläget, att solljus når in i rummet någon tid på dagen och att obehörigas insyn hindras. Rummet skall enligt förslaget ha en golvyta av minst 6 m² och dess höjd må icke understiga den som i byggnadsstadgan föreskrives för boningsrum. Vidare föreskrives i 1 § första stycket i utredningens förslag att golvet skall ligga på sådan höjd över den angränsande markens yta att skäligen anspråk på sundhet tillgodoses, att golvbeläggningen skall utgöras av tätt material av sådan beskaffenhet att renhållningen underlättas, att rummet skall uppföras av icke brännbart material samt att tak och väggar skall ytbehandlas.

I andra stycket av 1 § i utredningens förslag stadgas, att förvaringsrum skall vara försett med fönster med en yta mätande minst 1/8 av golvytan, mätt i karmdagern, och att fönstret skall bestå av splitterfritt glas jämte erforderliga förstärkningsanordningar. Vidare föreskrives att glaset skall vara genomskinligt, såvida ej mattat glas eller liknande material på grund av förvaringsrummets belägenhet erfordras för att hindra obehörigas insyn i rummet, samt att fönstret skall kunna öppnas och vid stängning låsas.

Tredje stycket av 1 § i utredningens förslag upptager bestämmelse, att dörr till förvaringsrum skall ha hållfast och ljudisolerande konstruktion samt vara utåtgående. Därjämte föreskrives, att å dörren skall finnas ändamålsenliga lås samt anordning för insyn utifrån. Enligt fjärde stycket första punkten i utredningens förslag till 1 § skall förvaringsrum vara på tillfredsställande sätt ljudisolerat och i övrigt så inrättat, att obehörig förbindelse mellan omhändertagen och annan såvitt möjligt förhindras.

Beträffande de sålunda föreslagna bestämmelserna anför utredningen att

det, för att en förändring till det bättre skall kunna åstadkommas, kräves mera detaljerade och skärpta bestämmelser i fråga om förvaringslokalernas beskaffenhet än de som nu gäller. Förslaget har i denna del föregåtts av samråd med byggnadsteknisk, socialhygienisk och psykiatrisk expertis. Utredningen fortsätter:

Det i första stycket angivna minimimåttet för förvaringsrums golvyta — sex kvadratmeter — kan jämföras med vad fångvårdsbyggnadsutredningen ansett som erforderlig golvyta i bostadsrum för fångvårdens långtidsklientel, nämligen sju kvadratmeter. Det något mindre ytmåttet för förvaringsrum motiveras med att tiden för vistelsen i sådant rum i allmänhet är förhållandevis kort.

Ifråga om golvet i förvaringsrum föreskrives, att det skall ligga på sådan höjd över den angränsande markens yta, att skäliga anspråk på sundhet tillgodoses. Detta krav torde i allmänhet uppfyllas, om golvet ligger på c:a 30 centimeters höjd över markytan.

Väggarnas ytor bör av psykologiska skäl hållas i ljus färg. Av samma skäl kan det också vara ändamålsenligt att förse fönster till förvaringsrum med en särskild vädringsruta, som kan öppnas av den omhändertagne själv. Sådan ruta, som självfallet icke bör ifrågakomma annat än i de fall, där förvaringsrummets belägenhet i förhållande till omgivningen skänker trygghet för att kommunikation med yttervärlden eller med annan omhändertagen ej kan förekomma genom denna anordning, måste uppenbarligen göras så liten, att avvikande ej kan ske genom rutans öppning. Fönstret bör vara stabilt utfört.

I 4 § första stycket har utredningen upptagit vissa särskilda bestämmelser beträffande rum för förvaring av omhändertagen som är omtöcknad, orolig eller våldsam.

Yttrandena. I fråga om förvaringsrums belägenhet uttalar *hovrätten över Skåne och Blekinge* att föreskriften att solljus åtminstone någon tid på dagen skall nå in i förvaringsrum torde bli svår att uppfylla överallt. Denna föreskrift bör därför erhålla en annan avfattning. *Hovrätten för Nedre Norrland* ifrågasätter, huruvida bestämmelsen är nödvändig; för de flesta blir omhändertagandet dock ganska kortvarigt. Särskilt gäller detta naturligtvis fyllerister, vilkas vistelse i förvaringsrummet ofta är begränsad till några timmar nattetid. *Länsstyrelsen i Skaraborgs län* uttalar att det måste anses tillräckligt att rummet har dagerbelysning.

Enligt *länsstyrelsen i Uppsala län* skulle det uppställda kravet på viss belägenhet av förvaringsrum kunna för mindre häkten och arrester betyda att de kanske måste helt utdömas. Länsstyrelsen skulle visserligen kunna medgiva undantag från föreskrifterna, enligt 8 § i utredningens förslag, men endast för viss tid. Därest befintlig lokal dock skäligen bör kunna i övrigt godtagas, även om den ej uppfyller nyssnämnda krav, synes den böra få användas. Stadgandet är därför alltför kategoriskt. *Länsstyrelsen i Östergötlands län* finner att mindre arrestlokaler på landsbygden bör kunna anordnas utan att solljus når in i cellerna. *Stockholms stads rätts- och polisdirektion* anför, att det såsom de nuvarande polisarresterna är placerade icke är

möjligt att tillgodose kravet på att solljus når in i rummet någon tid på dagen.

Länsarkitekten i Skaraborgs län erinrar om att enligt 26 § punkt 14 i byggnadsstadgan bör i stadsplan tillses att de enskilda byggnaderna kan få god planläggning med sol och ljus särskilt i bostadsutrymmen, och enligt 61 § samma stadga bör tillses, att bostadslägenhet får så soligt läge som möjligt. En anslutning till dessa bestämmelser torde vara önskvärd och i den praktiska tillämpningen ofrånkomlig. *Direktionen för Tierps polisdistriktsförbund* ifrågasätter om det icke borde räcka med att ordet »solljus» ersättes med »dagsljus». I annat fall måste alla förvaringsrum placeras i strängt syd—väst läge. Härav följer betydande konsekvenser i fråga om byggnadsekonomi och planplanering. *Stadsfiskalen i Vänersborg* anför att det icke kan vara skäligt att vid planeringen av polisdistrikts lokaler förbehålla en del av utrymmet åt solsidan till arrester, medan måhända ständigt använda arbetslokaler måste förläggas åt skuggsidan.

Socialstyrelsen finner den föreslagna minsta golvytan vara för liten. Styrelsen erinrar om huvudregeln i 61 § 2 mom. första stycket byggnadsstadgan, att boningsrums golvyta icke får understiga 10 m². Önskemålet om en ändring i fråga om rummens storlek torde dock självfallet få hänföras till långtidsprogrammet. *Länsstyrelsen i Norrbottens län* ifrågasätter, om standarden beträffande golvyta verkligen bör göras lägre än den som stadgas för boningsrum i 61 § 2 mom. byggnadsstadgan. *Landsfiskalen i Svartlösa distrikt* anser att den föreslagna minsta golvytan bör ökas till åtminstone 9 m². Det kan enligt landsfiskalens mening icke vara rimligt att en person, som är omhändertagen enbart därför att han är misstänkt för brott, skall nödgas vistas i ett utrymme av så ringa mått, som förutom honom själv skall rymma även säng, bord, stol och hylla. Den psykiska påfrestning, som redan anhållandet innebär, bör icke förvärras genom inspärning i ett trångt förvaringsutrymme. *Landsfiskalen i Filipstads distrikt* anlägger liknande synpunkter och anför att hans erfarenhet av besök i danska fångelser, där en lugnare stämning rådde, visar att dessa hade rymligare celler.

Medicinalstyrelsen erinrar om utredningens uttalande, att vissa omhändertagna måste kvarhållas förhållandevis lång tid hos polisen, och anför att dylika förvaringsrum synes böra få en golvyta motsvarande den som i 61 § 2 mom. byggnadsstadgan föreskrives som minimimått för boningsrum i vissa undantagsfall, eller minst 7 m². I vart fall bör detta minimimått stadgas vid nybyggnader av häkten och arrester. Bestämmelserna om golvytans storlek finnes även angivna i av Kungl. Maj:t den 3 februari 1950 godkända anvisningar till byggnadsstadgan, vari jämväl stadgas att golvytan i sovrum, avsett att användas av samma person endast under kortare tid, icke får understiga 7 m².

Statens institut för folkhälsan anför att den av utredningen föreslagna minsta golvytan 6 m² är det minimimått för golvyta som anges i medicinalstyrelsens råd och anvisningar rörande det minsta rummet i flerrumslägenhet. Med hänsyn till att arrest är avsedd för kortvarig förvaring av endast en person torde nämnda mått kunna accepteras.

Länsstyrelsen i Uppsala län anser att föreskriften är för kategorisk. Den skulle leda till att mindre häkten och arrester kanske måste helt utdömas. Därest befintlig lokal dock skäligen bör kunna i övrigt godtagas, även om den ej uppfyller ifrågasavarande krav, synes den böra få användas.

Vad angår förvaringsrums höjd anför *hovrätten för Nedre Norrland* att den föreslagna föreskriften har anknutits till byggnadsstadgan. Enligt byggnadsstadgans 61 § 3 mom. och 132 § 2) kan rumshöjden i städer och stadsliknande samhällen samt inom område på landet, för vilket fastställts byggnadsplan eller utomplansbestämmelser, variera mellan 2,70 m och 2,40 m, beroende på förhållandena och byggnadsnämndens bedömande. För den egentliga landsbygden saknas bestämmelser. Det kan ej vara lämpligt att frågan om rumshöjden på detta sätt lämnas svävande. Viss minimihöjd, eventuellt visst minsta antal rumskubikmeter, bör inskrivas i kungörelsen. *Statskontoret* uttalar sig på liknande sätt.

Rörande golvet höjd över den angränsande markens yta anför *länsstyrelsen i Norrbottens län* att det kan ifrågasättas om standarden verklingen bör göras lägre än den som stadgas för boningsrum i 60 § 1 mom. byggnadsstadgan. Där stadgas att golvet i boningsrum skall läggas å sådan höjd över angränsande markens yta att skäligen anspråk på sundhet och trevnad tillgodoses, dock minst 30 cm.

Länsstyrelsen i Östergötlands län anser att mindre arrestlokaler på landsbygden bör kunna anordnas på sådant sätt, att golvet kommer att ligga något under den angränsande markytan. *Poliskammaren i Göteborg* anför att det torde vara ur hälsovårdssynpunkt fullt tillfredsställande, om allenast en allmän bestämmelse införes att förvaringsrum skall uppfylla skäligen anspråk på sundhet; detta torde med nuvarande byggnadssätt knappast bli lidande om golvet i en ny byggnad skulle komma att ligga någon decimeter under markytan. *Stadsfiskalen i Vänersborg* ifrågasätter, om icke en souterrainvåning med fullgod dagerbelysning kan anses vara lika väl ägnad till arrestlokal som till daglig arbetslokal för ett mycket stort antal företagare och anställda av olika slag.

Beträffande fönster i förvaringsrum yttrar *länsstyrelsen i Östergötlands län* att mindre arrestlokaler på landsbygden bör kunna förses med fönster som är mindre än som föreslagits. *Stockholms stads rätts- och polisdirektion* anför att det förefaller som om kravet på en fönsteryta mätande minst 1/8 av golvytan mätt i karmdagern knappast kan vara tillämpligt annat än för nya lokaler och därvid i första hand avse utrymmen som blott har en golvyta av 6 m².

Landsfogden i Gotlands län erinrar om att utredningen framkastat tanken på att förse fönster till förvaringslokal med särskild vädringsruta, som kan öppnas av den omhändertagne själv. Erfarenheten har emellertid utvisat, att även mycket små öppningar i fönster har varit möjliga att forcera för rymmare (jfr 17-centimetersmannen etc.). Härtill kommer att en sådan vädringsruta är begynnelsen till en öppning, som av en uppfinningsrik person i rymmartankar lätt kan göras större. Den bildar en naturlig an-

greppspunkt vid ett utbrytningsförsök. *Länsstyrelsen i Östergötlands län* ifrågasätter om icke föreskrift bör meddelas därom att förvaringslokalernas fönster utvändigt bör vara försedda med galler.

Stockholms stads rätts- och polisdirektion yttrar i fråga om ljudisolering att det bör vara ett ovillkorligt krav att varje obehörig förbindelse mellan omhändertagen och annan förhindras.

Departementschefen. Det är givetvis i och för sig önskvärt att, såsom utredningen föreslagit, förvaringsrum så anordnas att solljus når in i detsamma någon tid på dagen och att golvet i rummet ligger högre än den angränsande markens nivå. Ett förvaringsrum torde dock kunna vara godtagbart även om det icke uppfyller angivna anspråk. Ett minimikrav är dock att rummet erhåller god dager.

Av utredningen eller remissinstanserna föreslagna stadganden om golvbeläggning, förvaringsrums uppförande av icke brännbart material, ytbehandling av tak och väggar samt konstruktionen av fönster och dörrar avser spörsmål, som tarvar en detaljerad reglering av väsentligen teknisk natur. Dessa spörsmål torde därför få hänskjutas till övervägande i samband med utarbetandet av anvisningarna.

I första stycket av förevarande paragraf stadgas, att förvaringsrum skall vara så anordnat, att obehörigas insyn hindras. Vidare föreskrives att förvaringsrum skall vara försett med fönster, som är så inrättat, att rummet erhåller god dager. Huruvida genomskinligt eller mattat glas — eller liknande material — skall användas i fönstret sammanhänger med risken för insyn.

I andra stycket föreskrives, i enlighet med utredningens förslag, att golvytan skall vara minst 6 m². Vidare stadgas, att rummets kubikinnehåll skall vara minst 15 m³ samt att vad i byggnadsstadgan är föreskrivet om våningshöjden i boningsrum skall äga motsvarande tillämpning. Hänvisningen till byggnadsstadgan omfattar tydligen även det fall att byggnadsnämnden tillåtit mindre våningshöjd än som regelmässigt gäller. Jag vill understryka att bestämmelserna i förevarande stycke — liksom annorstädes i kungörelsen — är minimibestämmelser. Särskilt i fråga om förvaringsrum, som är avsedda för sinnessjuka eller eljest oroliga eller deprimerade personer, är större utrymme önskvärt.

I tredje stycket upptages föreskrift, att förvaringsrum skall vara på tillfredsställande sätt ljudisolerat och i övrigt så inrättat, att obehörig förbindelse mellan den intagne och annan såvitt möjligt förhindras.

3 §.

Denna paragraf motsvarar 1 § andra och tredje punkterna i kungörelsen den 4 maj 1934 med vissa föreskrifter angående förvaring av personer i härads- och stadsfängelser samt polisarrester. I andra punkten av nyssnämnda paragraf föreskrives, att förvaringsrum skall vara försett med stol, hylla och bädd, ändamålsenliga anordningar för luftväxling och belysning

samt ringledning eller annan lämplig anordning för påkallande av vakt. Tredje punkten innehåller bestämmelse att förvaringsrum, då det användes till förvaring av berusad eller våldsamt person eller eljest särskilda förhållanden föreligger, i stället för stol, hylla och bädd samt belysningsanordning må ha annan för ändamålet anpassad inredning.

Utredningen. Utredningen har i 1 § fjärde stycket andra till fjärde punkterna i sitt förslag upptagit bestämmelser att för ändamålet särskilt lämpade anordningar för uppvärmning, luftväxling och belysning skall finnas, att därjämte skall finnas lämpligt signalsystem för påkallande av vaktpersonalens uppmärksamhet samt dricksfontän samt att dessa anordningar skall erhålla sådant utförande att omhändertagen icke är i stånd att begagna dem till skada för sig själv eller annan. I 3 § i utredningens förslag stadgas, att förvaringsrum skall inredas med stol med ryggstöd, bord, hylla och säng jämte erforderlig sängutrustning samt att härutöver må förekomma annan lämplig inredning.

I motiveringen till 1 § i förslaget anför utredningen, att på grund av justitieombudsmannens anmärkningar skärpt uppmärksamhet måste ägnas särskilt åt anordningarna för uppvärmning och belysning. Dessa anordningar måste vara av sådan konstruktion, att de kan anses direkt och särskilt lämpade för sitt ändamål. Genom kravet att dricksfontän skall vara monterad i förvaringsrummet underlättas enligt utredningens mening vaktpersonalens arbete i hög grad. Personalen besvärar nu ofta av pockande och obefogade anspråk från omhändertagnas sida att erhålla vatten. Dricksfontänen måste vara så anordnad, att den ej kan skadas genom åverkan.

I fråga om 3 § framhåller utredningen att denna paragraf, liksom 1 §, avser förvaringsrum som skall användas för normalfallen, d. v. s. lugna och balanserade omhändertagna. Även om inredningen i sådant förvaringsrum bör vara av solid konstruktion för att så mycket som möjligt nedbringa slitaget, är enligt utredningens mening därmed icke sagt, att de olika inredningsföremålen måste vara klumpiga och otympliga till utseendet. Det har från polismannahåll framhållits, att rum av detta slag även kunde förses med enklare fönstergardin i syfte att förtaga något av den tristess, som på grund av sådana rums art ej någonsin torde kunna helt undvikas. Utredningen har dock, bl. a. på grund av att sådana gardiner kan användas som självmordsredskap, ansett sig böra avstå från att föreslå en föreskrift om obligatorisk utrustning av förvaringsrum med en inredningsdetalj av nyssnämnt slag. Slutligen påpekar utredningen att de föreslagna bestämmelserna i jämförelse med vad som föreskrives om förvaringsrums möblering i 1 § i 1934 års kungörelse innebär en skärpning så tillvida, att sådant rum även skall inredas med bord.

I 4 § andra stycket har utredningen upptagit vissa särskilda bestämmelser beträffande inredningen av rum, avsett för förvaring av omhändertagen som är omtöcknad, orolig eller våldsamt.

Yttrandena. *Kriminalpolisintendenten i Stockholm* vill bestämt motsätta sig föreskriften att dricksfontän skall vara anordnad i varje förvaringsrum. Det torde nämligen vara i det närmaste omöjligt att anordna sådana fontäner på ett sätt som helt utesluter att de omhändertagna träder i förbindelse med varandra medelst knackningar på rörsystemet. *Statsåklagaren i Stockholm* uttalar sig på liknande sätt.

Landsfogden i Gotlands län yttrar att det förefaller tveksamt, om det finns dricksfontäner av sådan konstruktion att de kan motstå de påfrestningar, som de kan bli utsatta för av hetlevrade omhändertagna. Kan en omhändertagen få sönder fontänen kan han också få i handen ett farligt vapen eller ett hjälpmedel för flykt från lokalen. Vidare möter installandet av dricksfontän vissa betänkligheter ur hygienisk synpunkt. Åtskilliga personer i det klientel, som skall förvaras i lokalen, har icke tillbörlig känsla för hygienens krav, utan kan förväntas använda dricksfontänen som både spottkopp och urinoar. *Länsarkitekten i Skaraborgs län* anför att en dricksfontän, som är tålig mot åverkan, icke medger ofog och vara vederbörande icke kan skada sig, synes svår att åstadkomma men lär ha konstruerats.

I fråga om inredningen i övrigt framhåller *kamreraren i Göteborgs stads polisnämnd*, att samtliga kriminalpolisens arrester (både manliga och kvinnliga avdelningarna) efter besök av justitieombudsmannen för några år sedan försågs med stol och väggfast bord. Omedelbart sedan de väggfasta borden monterats utsattes de emellertid för sådan åverkan att man, innan arbetet ens var slutfört, måste påbörja reparation av de först uppsatta borden. Samma var förhållandet med i arresterna placerade stolar. Skadegörelsen var till och med av sådan omfattning att man så gott som undantagslöst måste kassera stolarna. Efter kort tid visade det sig icke tillrådligt att fortsätta med anordningen på sätt som ursprungligen var tänkt. Risk förelåg nämligen att delar av utrustningen kunde komma att användas som vapen mot arrestvakterna. Icke ens stolar av stål-rörskonstruktion har motstått åverkan av visst klientel. Med hänsyn härtill bör den föreslagna lösa inredningen icke göras obligatorisk.

Länsstyrelsen i Jämtlands län ifrågasätter behovet av obligatorisk föreskrift om hylla. *Landsfogden i Uppsala län* yttrar att erfarenheten har visat, att det varit svårt att sätta fast hyllor på ett sådant sätt att icke en vildsint arrestant kunnat bryta loss dem från väggen. *Polischefen i Lidköping* anför att en hylla, fastsatt i väggen, kan vara direkt olämplig. På hyllan kan en omhändertagen med suicidiumavsikter med fördel gillra en snara.

Svenska polisförbundet understryker nödvändigheten av att arrestlokaler och deras inventarier är av sådan beskaffenhet att varje möjlighet uteslutes för omhändertagen person att komma i besittning av lösa delar, med vilka vakthavande polispersonal kan bli utsatt för skada i samband med angrepp. Lösa inventarier bör därför icke få förekomma. Erfarenheterna visar att även mycket väl fastsatta inventarier av en omhändertagen i ra-

seri kan ryckas loss och bli ett farligt vapen mot vaktpersonalen. Vägghasta och helsvetsade möbler är därför att rekommendera.

Departementschefen. Någon föreskrift om dricksfontän synes — med hänsyn till den av remissinstanserna framförda kritiken mot utredningens förslag i denna del — icke böra upptagas.

I första stycket av förevarande paragraf föreskrives, att förvaringsrum skall vara försett med ändamålsenliga anordningar för uppvärmning, luftväxling och belysning samt med lämpligt signalsystem för påkallande av vaktpersonalens uppmärksamhet. I vad avser uppvärmning och luftväxling korresponderar stadgandet med bestämmelserna i 5 §, där det föreskrives att förvaringsrum skall vid användning dagligen luftas samt vara uppvärmt till vanlig rumstemperatur ävensom att förvaringsrum, när det ej användes, om möjligt skall hållas så uppvärmt att det kan tagas i bruk utan längre tidsutdräkt. Vidare må i detta sammanhang hänvisas till att de byggnadsritningar, som länsstyrelsen enligt 9 § skall godkänna, innan häradshäkte, stadshäkte eller polisarrest uppföres, jämväl skall avse bl. a. elektrisk inredning samt anordningar för uppvärmning och luftväxling.

I andra stycket upptages först bestämmelse, att i förvaringsrum skall finnas stol, bord, hylla och säng jämte erforderlig sängutrustning. Rum, som användes till förvaring av berusad, våldsam eller sjuk person, kan dock i stället ha annan lämplig inredning. Huvudregeln avser således rum, avsedda för de i psykiskt hänseende »normala» fallen av omhändertagna, medan undantagsbestämmelsen tager sikte på rum för fyllerister, våldsamma alkoholister, sinnessjuka o. d. Utöver den inredning, som avses i förevarande stycke, får givetvis förekomma annan inredning, som med hänsyn till omständigheterna prövas lämplig. Detta följer därav att kungörelsen — såsom tidigare anförts — endast innehåller minimiföreskrifter.

Tredje stycket upptager stadgande, att inredningen i förvaringsrum såvitt möjligt skall erhålla ett sådant utförande och förses med sådana skyddsanordningar, att den icke kan av intagen begagnas till skada för honom själv eller annan. Vikten av att denna bestämmelse noggrant följes i avseende å inredningens alla detaljer är uppenbar.

4 §.

Denna paragraf motsvarar närmast 1 § sista punkten i kungörelsen den 4 maj 1934 med vissa föreskrifter angående förvaring av personer i häradsoch stadsfängelser samt polisarrester. Enligt sagda författningsrum skall i fängelse och polisarrest finnas erforderliga toalettanordningar.

Utredningen. I 2 § i sitt förslag har utredningen upptagit bestämmelse, att till förvaringsrum skall höra utanför rummet belägen vattenklosett och tvätt- eller badrum. Vidare stadgas i nyssnämnda paragraf, att för större häkten och arrester skall beräknas minst en klosettstol för varje påbörjat tiotal förvaringsrum och ett tvättställ för varje påbörjat antal av fem

sådana rum. I 6 § första stycket föreskrives, att till förvaringslokalerna skall höra vaktrum, förhørsrum, matrum för vaktpersonalen och behövliga förrådsutrymmen samt att därjämte skall finnas särskilt utrymme med lämpliga anordningar för vård av de omhändertagnas kläder och övriga tillhörigheter. Andra stycket av samma paragraf innehåller stadgande att till häkte och arrest vidare skall höra promenadgård som är så belägen eller inhägnad på sådant sätt, att obehöriga ej får insyn eller kan träda i förbindelse med omhändertagen.

Beträffande de i 2 § i utredningens förslag upptagna bestämmelserna anför utredningen, att de omhändertagna ofta är starkt nedsmutsade och i trängande behov av grundlig tvättning. Utredningen har därför ansett erforderligt att föreslå föreskrift om att tvätt- eller badrum — liksom även vattenklosett — obligatoriskt skall anordnas, dock med dispensmöjlighet enligt 8 § tredje stycket i utredningens förslag. Torrklosetter i eller utanför förvaringsrum måste nu anses definitivt tillhöra en förgången tid, varför dispens från att anordna vattenklosett enligt utredningens mening ej bör medgivas i något fall.

I motiveringen till 6 § anför utredningen, att dispens från anordnande av de i sagda paragraf nämnda utrymmena kan medges med stöd av 8 § tredje stycket i förslaget. Bland de kanske mest angelägna biutrymmena av de här angivna är enligt utredningens mening särskilt matrum för vaktpersonalen. Det bör icke längre få förekomma att personal tvingas intaga sina måltider i tjänstelokalen. Utredningen framhåller vidare, att personalen ej heller bör hänvisas att intaga måltid i något utrymme tillsammans med omhändertagna personer. Länsstyrelserna bör med kraft eftersträva att detta slags biutrymmen normalt anordnas åtminstone i de största städerna.

Yttrandena. Länsstyrelsen i Uppsala län anför att vattenklosett kanske icke alltid kan anslutas till befintlig anläggning utan måste utföras såsom en fristående anläggning, där ej rent av förbud mot anordnande av wc på orten föreligger. Rimligtvis bör en väl anordnad och skött torrklosett kunna godtagas tills vidare. Jämväl *länsstyrelsen i Skaraborgs län* framhåller att på åtskilliga platser, där arrestlokal finnes, hälsovårdsnämnden av fullt godtagbara sanitära skäl icke torde lämna medgivande till inledande av vattenklosett.

Föreningen Malmöhus läns landsfiskaler anser att vattenklosett bör få finnas inuti förvaringsrum, särskilt med hänsyn till att landsbygdens polisdistrikt i regel ej har tillräckligt med personal för den service som i annat fall erfordras.

Poliskammaren i Jönköping framhåller att bestämmelser rörande anordningar för vaktpersonal icke hör hemma i häkteskungörelsen. Däremot bör stadgas, att till förvaringslokalerna skall höra matrum för omhändertagen. Att använda arresterna som utspisningsrum har nämligen visat sig mindre lämpligt.

Riksåklagarämbetet uttalar, att kostnaderna för inrättande av en prome-

nadgård måste bli betydande och att det därför redan på denna grund knappast bör komma i fråga att inrätta sådana vid alla arrestlokaler, i vart fall icke de minsta, och *socialstyrelsen* yttrar, att det på flertalet ställen där promenadgård saknas knappast torde finnas möjlighet att på kort sikt ordna dylik. Bestämmelserna om promenadgård synes därför tills vidare böra utgå ur kungörelsen. *Länsstyrelsen i Jämtlands län* anför att förslaget icke synes ha i tillräcklig grad tagit hänsyn till de orimliga ekonomiska konsekvenser, som ett krav på promenadgård skulle innebära för särskilt de mindre polisdistrikten på landsbygden. För de flesta av länets arrestlokaler saknas praktiska möjligheter att anordna rastgård i anslutning till nu befintliga lokaler. Kravet på rastgård skulle för de flesta polisdistrikt innebära behov av nybyggnad. De polisdistrikt, som för avsevärda kostnader under senare tid inrättat arrestlokaler, som uppfyller hittills uppställda krav, kan icke rimligen åsamkas ytterligare avsevärda kostnader genom uppställande av krav på rastgård i anslutning till arrest. Förvaringstiderna för ifrågavarande intagna är i regel mycket korta, sällan över en vecka och oftast kortare tid. *Landsfogden i Norrbottens län* anför att promenadgårdar finnes inrättade i några av de äldre arrestlokalerna i länet. Erfarenheterna av dessa promenadgårdar är icke goda. Vintertid har det sålunda visat sig praktiskt omöjligt att hålla promenadgårdarna fria från snö. Det har visat sig bättre att bereda omhändertagna möjlighet till vistelse utomhus på annat sätt. *Föreningen Uppsala läns landsfiskaler* yttrar att promenadgårdar är mindre tilltalande från skönhetssynpunkt. De anhållna brukar för övrigt icke vara intresserade av att använda promenadgården, om sådan finnes. *Kommunalnämnden i Leksands kommun* framhåller att det i många fall kan vara ganska svårt att genomföra kraven på att förhindra insyn i promenadgård, i varje fall om arrestlokalen är belägen i ett samhälle med två- och trevåningsbebyggelse. *Jämväl länsstyrelsen i Östergötlands län, länsstyrelsen i Hallands län och föreningen Sveriges landsfiskaler* — jämte ett stort antal andra remissinstanser — har uttalat sig i avstyrkande riktning.

Departementschefen. Den bristfälliga hygieniska standarden i många förvaringslokaler beror otvivelaktigt ofta till väsentlig del på otillfredsställande sanitära anordningar. Det effektivaste sättet att komma till rätta med detta problem vore givetvis att, såsom utredningen förordar, förse alla förvaringslokaler med ett tillräckligt antal vattenklosetter — jämte tvätt- eller badrum — och förlägga vattenklosettarna utanför förvaringsrummen. Såsom under remissbehandlingen antytts torde dock på åtskilliga håll hälsovårdsmyndigheterna med hänsyn till de sanitära förhållandena i övrigt på orten icke medgiva, att vattenklosett inledes. Även eljest torde understundom sådana omständigheter av byggnadsteknisk eller annan art föreligga, att det icke skäligen kan fordras att vattenklosett inrättas. I sådant fall måste tydligen en enklare anordning godtagas. Under inga förhållanden får emellertid annan klosettanordning än vattenklosett finnas inne i förvaringsrummet. Även vattenklosett bör givetvis helst förläggas utanför förvarings-

rummet. Att uppställa en regel härom torde emellertid, särskilt med hänsyn till den passning som i sådant fall skulle komma att åligga den ofta fåtåliga vaktpersonal, icke böra ifrågakomma. — Självfallet kan klosettanordning vara gemensam för flera förvaringsrum.

Särskilda tvättrum är givetvis önskvärda. Med hänsyn särskilt till de mindre förvaringslokalerna kan detta önskemål dock knappast upptagas som ett minimikrav. Man torde få nöja sig med att föreskriva, att till förvaringsrum skall höra tvättställ. Badrum bör inrättas i större förvaringslokaler, när det lämpligen kan ske.

Utredningen har föreslagit att till förvaringslokalerna skall höra vaktrum, förhöringsrum, matrum för vaktpersonalen och behövliga förrådsutrymmen samt promenadgård. Frågan, vilka utrymmen som kräves för vaktpersonalen, får emellertid anses falla utanför ramen för denna kungörelse, vilken avser att reglera förvaringslokalernas hygieniska standard med hänsyn till de intagna. Såvitt angår polisarrester är lagen om polisväsendet i riket tillämplig beträffande dessa utrymmen (8 § andra stycket och 14 § 2 i sagda lag). Spörsmålen om förrådsutrymmen och promenadgårdar, liksom den av en remissinstans väckta frågan om särskilt matrum för de intagna, är knappast av beskaffenhet att böra särskilt regleras i en kungörelse som endast skall upptaga minimikraven på förvaringslokaler; om länsstyrelsen i egenkap av tillsynsmyndighet skulle finna att dylikt utrymme måste anordnas för att lokalen skall uppfylla skäliga anspråk på sundhet, kan länsstyrelsen med stöd av 10 § första stycket meddela föreskrift därom samt, därest föreskriften ej följes, förelägga vite. Däremot torde kungörelsen böra innefatta stadgande om att utrymmen för förvaring av de intagnas tillhörigheter skall finnas.

I överensstämmelse med vad sålunda anförts har i förevarande paragraf föreskrivits, att till förvaringsrum skall höra klosett och tvättställ samt att därjämte skall finnas särskilt utrymme med lämpliga anordningar för förvaring av de intagnas kläder och övriga tillhörigheter.

5 §.

Denna paragraf motsvarar 2 § i kungörelsen den 4 maj 1934 med vissa föreskrifter angående förvaring av personer i härads- och stadsfängelser samt polisarrester. I nämnda paragraf stadgas, att förvaringsrum vid användning skall dagligen rengöras och luftas samt vara uppvärmt till vanlig rumstemperatur ävensom att förvaringsrum, när det ej användes, bör hållas så uppvärmt att det kan tagas i bruk utan längre tidsutdräkt.

Utredningen. Utredningen upptager i 5 § i sitt förslag till häkteskungörelse bestämmelserna i 6 § i 1934 års kungörelse med den ändringen, att förvaringsrum, när det ej användes, »skall» — i stället för »bör» — hållas så uppvärmt att det kan tagas i bruk utan längre tidsutdräkt.

Yttrandena. *Landsfogden i Göteborgs och Bohus län* framhåller att en del arrestlokaler på landsbygden är fristående och icke kan tagas i bruk omedel-

bart annat än under sommartid. Att hålla dessa uppvärmda låter sig icke göra med de resurser som nu står till buds.

Förste provinsialläkaren i Skaraborgs län anför, att han har påträffat fall där arrestrum användes såsom tillfällig bostad åt vikarierande polisman. Ofta användes arrestutrymmen såsom förrådsutrymmen, såsom rum för tillvaratagna persedlar och såsom arkiv. En uttrycklig bestämmelse, att arrestrum icke får användas för annat ändamål än det avsedda, torde icke vara ur vägen.

Departementschefen. Justitieombudsmannen har i redogörelsen för sin år 1950 verkställda utredning rörande förvaringslokalerna uppgivit, att det mångenstädes råder dåliga ventilationsförhållanden samt att det icke är ovanligt att man klagat över att förvaringsrummen besväras av osund lukt eller stank. För att råda bot på dessa olägenheter erfordras tydligen i första hand ändamålsenliga anordningar för luftväxling och tillfredsställande sanitär inredning. Dessa frågor har förut behandlats under 3 och 4 §§. Av vikt är emellertid givetvis också, att förvaringsrum vid användning dagligen rengöres och vädras. Föreskrift härom har upptagits i denna paragraf. Därjämte stadgas, att förvaringsrum vid användning skall vara uppvärmt till vanlig rumstemperatur. Vidare upptages bestämmelse att förvaringsrum, när det ej användes, skall hållas så uppvärmt att det kan tagas i bruk utan längre tidsutdräkt samt att förvaringsrum ej må användas till annat än avsett ändamål.

Jämväl övriga utrymmen i förvaringslokalen skall givetvis hållas uppvärmda i den omfattning som påkallas av hänsyn till sundheten i lokalen. Särskilt stadgande härom torde ej erfordras.

6 §.

Förevarande paragraf motsvarar närmast 5 § första stycket i kungörelsen den 4 maj 1934 med vissa föreskrifter angående förvaring av personer i härads- och stadsfängelser samt polisarrest. Där stadgas, att för varje förvaringsrum för häktade och för brott kvarhållna skall i den mån så erfordras finnas beklädnadspersedlar och sängkläder samt att dylika persedlar må rekvireras hos fångvårdsstyrelsen mot erläggande av tillverkningskostnaden.

Utredningen. Utredningen har i 7 § första stycket upptagit stadgande att i häkte eller arrest skall, för att vid behov användas av omhändertagen under den tid som han kvarhålls, finnas lämpliga beklädnadspersedlar för vistelse inomhus och utomhus, nattdräkter av vanligt slag och toalettartiklar.

I motiven till 7 § anför utredningen, att det bör åligga den som förestår härads- eller stadshäkte eller polisarrest att ansvara för i denna paragraf nämnda persedlar och artiklar samt att tillse, att dessa finnes i tillräckligt antal och förvaras på tillfredsställande sätt. Det måste vidare tillses att ut-

lånade persedlar och artiklar återlämnas, speciellt då de använts i samband med förhör eller transporter.

Yttrandena. *Kommunalnämnden i Järfälla kommun* yttrar att det torde vara svårt att hålla så stort antal persedlar, att passande sådana kan tillhandahållas varje omhändertagen. I de fall vederbörandes kläder är i sådant skick att de icke lämpligen kan användas torde det vara ändamålsenligare att omhändertagen erhåller nya kläder genom vederbörande kommunala organs försorg (socialnämnd, nykterhetsnämnd eller barnavårdsnämnd). Författningstexten bör ändras så, att i häktet eller arresten skall finnas lämpliga nattdräkter av vanligt slag samt toalettartiklar. *Västernorrlands läns avdelning av föreningen Sveriges landsfiskaler* yttrar att toalettartiklarna bör inskränkas till tvål och handduk. Rakutensilier bör främst av säkerhetsskäl men även av hygieniska skäl absolut ej tillhandahållas. *Länsstyrelsen i Stockholms län* uttalar sig på liknande sätt.

Departementschefen. I förevarande paragraf torde böra stadgas att beklädnadspersedlar och toalettartiklar skall tillhandahållas intagen i den mån så erfordras och finnes lämpligt. I de sällan förekommande fall, då intagen person saknar erforderliga gångkläder eller ytterkläder, lärer dylika plagg få anskaffas från de socialvårdande myndigheterna. Nattdräkter samt tvål och handduk bör däremot finnas att tillgå i förvaringslokalen.

7 §.

Förevarande paragraf motsvarar närmast 5 § andra stycket i kungörelsen den 4 maj 1934 med vissa föreskrifter angående förvaring av personer i härads- och stadsfängelser samt polisarrester. I nyssnämnda författningsrum stadgas, att till nykommande icke må utlämnas persedlar, som ej blivit väl rengjorda efter senaste begagnandet.

Utredningen. Utredningen upptager i 7 § andra stycket av sitt förslag enahanda bestämmelse som innefattas i 5 § andra stycket i 1934 års kungörelse.

Yttrandena. *Poliskammaren i Jönköping* anför att det ifrågavarande stadgandet bör kompletteras med föreskrift att arrest och sängutrustning skall noga desinficeras efter omhändertagen person, som visat sig vara behäftad med smittosam sjukdom eller ha ohyra.

Departementschefen. I huvudsaklig överensstämmelse med 5 § andra stycket i 1934 års kungörelse torde böra upptagas stadgande, att begagnade persedlar vid utlämnande till intagen skall vara väl rengjorda. I enlighet med vad poliskammaren i Jönköping anförde torde vidare böra föreskrivas att, om intagen har visat sig vara behäftad med smittsam sjukdom eller ohyra, såväl förvaringsrummet som av honom använda persedlar skall desinficeras. Ätminstone vid större häkten och polisarrester torde det vara lämpligt att inrätta särskilda anordningar för desinficering av persedlar.

8 §.

Förevarande paragraf saknar motsvarighet såväl i gällande bestämmelser som i utredningens förslag. — I motiveringen till häkteskungörelsen anför utredningen, att landsfogdarna synes böra genom cirkulär från inrikesdepartementet få i uppdrag att i god tid före kungörelsens ikraftträdande verkställa en fullständig genomgång av förvaringslokalerna och lämna anvisningar om erforderliga åtgärder för att snarast få till stånd en sådan standard hos dessa lokaler som överensstämmer med föreskrifterna i kungörelsen.

Yttrandena. *Landsfiskalen i Sollentuna distrikt* anser att en bestämmelse om vem som skall öva tillsynen över häkten och arrester lämpligen bör intagas i häkteskungörelsen. *Sollentuna köpings polisnämnd* uttalar sig på liknande sätt.

Departementschefen. Häradshäkte, stadshäkte och polisarrest bör stå under tillsyn av förste provinsialläkaren. Närmare bestämmelser om förste provinsialläkares skyldigheter i fråga om tillsynen torde få intagas i allmänna läkarinstruktionen den 19 december 1930.

Förutom stadgande om tillsyn av förste provinsialläkaren torde denna paragraf böra innehålla en erinran om vad som är stadgat angående länsstyrelsens och underlydande myndigheters tillsyn. Härmed avses till en början bestämmelserna i 5 § första stycket och 6 § 4 i länsstyrelseinstruktionen den 5 juni 1953, 6 § 1 mom. i instruktionen för överståthållarämbetet den 5 december 1947 samt 14 § 2 lagen den 6 juni 1925 om polisväsendet i riket. Närmast under länsstyrelsen skall tillsynen utövas av landsfogden och — i stad som är undantagen från området för landsfogdes polisverksamhet — av polismästaren. De föreskrifter härom som betingas av den nu föreslagna reformen torde få utfärdas i administrativ ordning.

Det är önskvärt att en inspektion av förvaringslokalerna verkställs så snart ske kan efter kungörelsens ikraftträdande.

9 §.

Förevarande paragraf motsvarar närmast kungörelsen den 13 oktober 1921 angående fastställande av ritning till härads- eller stadsfängelse. Enligt sagda kungörelse må härads- eller stadsfängelse ej uppföras, innan ritning därtill fastställts av fångvårdsstyrelsen och byggnadsstyrelsen gemensamt. Vidare stadgas att, om vid ärendets avgörande olika meningar uppstår mellan ämbetsverken, ärendet skall underställas Kungl. Maj:ts prövning samt att framställning angående fastställande av ritning, som här åsyftas, skall ingivas till fångvårdsstyrelsen.

Utredningen. Utredningen har i 8 § första stycket i sitt förslag upplagit stadgande, att häkte eller arrest ej må uppföras, innan ritning därtill fastställts av länsstyrelsen.

Yttrandena. *Kommunalfullmäktige i Ovanåkers kommun* anför att det inträffat, att sanitära och elektriska installationer utförts på olämpligt sätt sedan arkitektritning godkänts av länsstyrelse. Kommunalfullmäktige föreslår därför att förutom fullständiga byggnadsritningar även ritningar beträffande sanitär och elektrisk installation underställes länsstyrelsen för godkännande. *Polisnämnden i Örebro* anser att jämväl vederbörande hälsö-vårdsnämnd skall godkänna ritningarna till förvaringslokaler.

Departementschefen. I förevarande paragraf torde böra stadgas att byggnadsritning, avseende jämväl sanitär och elektrisk utrustning samt anordningar för uppvärmning och luftväxling, skall ha godkänts av länsstyrelsen innan häradshäkte, stadshäkte eller polisarrest uppföres ävensom att länsstyrelsen i dylikt ärende skall inhämta yttrande av förste provinsialläkaren. Länsstyrelsens granskning av ritningarna skall taga sikte på frågan, huruvida den planerade förvaringslokalen är i överensstämmelse med bestämmelserna i denna kungörelse och med gällande föreskrifter i övrigt. Beträffande polisarrester måste givetvis bestämmelserna i 8 § andra stycket och 14 § 2 lagen om polisväsendet i riket särskilt beaktas. Om länsstyrelsen exempelvis finner att det enligt ritningen avsedda antalet förvaringsrum i arrestlokalen uppenbarligen är för litet, får ritningen alltså ej godkännas, även om densamma överensstämmer med föreskrifterna i förevarande kungörelse.

10 §.

Denna paragraf saknar motsvarighet i gällande bestämmelser.

Utredningen. Utredningen har i 8 § tredje stycket första punkten av sitt förslag upptagit stadgande att länsstyrelsen, när synnerliga skäl är därtill, må för viss tid medgiva undantag helt eller delvis från bestämmelserna i 1, 2, 4 och 6 §§ i förslaget. Härom anför utredningen, att dispensrätten bör tillämpas restriktivt för att bättre förhållanden på detta område snart skall kunna ernås.

Yttrandena. *Hovrätten för Nedre Norrland* framhåller att enligt utredningens förslag länsstyrelsen skall kunna medgiva undantag från häkteskungörelsens bestämmelser endast om »synnerliga skäl» föreligger. Enligt hovrättens uppfattning måste undantagen bli regel. Någon uppmjukning av förutsättningen för att undantag må medgivas är därför att förorda. *Länsstyrelsen i Jämtlands län* finner med hänsyn till de många detaljbestämmelserna i utredningens förslag att länsstyrelserna bör erhålla större möjligheter att medge undantag än vad utredningen tänkt sig. *Länsstyrelsen i Skaraborgs län* anser, att beviljande av dispens från en och annan av föreskrifterna i kungörelsen icke sällan torde vara motiverat beträffande mindre och föga belagda arrestlokaler. Ordet »synnerliga» torde därför böra utbytas mot »särskilda». *Statskontoret* uttalar att under alla förhål-

landen dispens bör kunna lämnas, då skäl därtill är. Ordet »synnerliga» föreslås skola utgå.

Poliskammaren i Malmö uttalar att det bör anses normalt och icke som ett av särskilda skäl betingat undantag, att sådana lokaler tills vidare får användas, vilka håller en god standard och icke kan kritiseras ur annan synpunkt än den, att de avviker från de icke förutsebara kraven i en ny lagstiftning. Det torde höra till sällsyntheterna att en ny lagstiftning av genomgripande art förses med övergångsbestämmelser som de föreslagna, vilka utan beaktande av ekonomiska och praktiska hänsyn syftar till att ge lagstiftningen retroaktiv verkan. *Landsfiskalen i Sjöfjärde landsfiskalsdistrikt* anser att länsstyrelserna borde i övergångsbestämmelserna till kungörelsen tilläggas ett generellt bemyndigande att godkänna vissa lokaler, som är bra och ur sundhets- och säkerhetssynpunkt tillfredsställande, även om lokalerna ej uppfyller kungörelseförslagets stränga krav i alla avseenden. Det finns dock en hel del fullt ändamålsenliga lokaler i relativt nyuppförda polishus och tingshus. *Drätselkammaren i Kristianstad* anser sig icke kunna tillstyrka förslaget med mindre det klart utsäges att städer, som anordnat arrestlokaler som uppfyller fordringarna enligt 1934 års bestämmelser, icke skall kunna åläggas att anskaffa nya lokaler förrän sådana vid uppförande av nytt polishus eller annan lämplig förvaltningsbyggnad kan anskaffas.

Överståthållarämbetet yttrar att, därest enahanda bestämmelser anses böra bibehållas beträffande förvaringslokaler av olika slag, det torde vara nödvändigt att den länsstyrelserna tillagda befogenheten att för viss tid medgiva undantag från de uppställda kraven utvidgas till att avse icke tidsbegränsad dispensrätt. Även *länsstyrelsen i Skaraborgs län* anser att dispens bör kunna meddelas tills vidare utan angivande av viss tid. *Landsfogden i Norrbottens län* uttalar sig på liknande sätt.

Poliskammaren i Hälsingborg understryker utredningens uttalande om restriktivitet vid meddelande av dispens.

Departementschefen. I första stycket av denna paragraf torde böra upptagas stadgande att länsstyrelsen äger att i avseende å häradshäkte, stadshäkte eller polisarrest meddela de närmare föreskrifter som med hänsyn till 1—7 §§ finnes erforderliga.

Utredningens förslag till häkteskungörelse upptager detaljerade och tämligen högt ställda krav på förvaringslokalerna. Departementsförslaget tager endast sikte på förvaringslokalernas minimistandard, och det kunde därför te sig naturligt att i detsamma icke stadga någon dispensmöjlighet. Härvidlag måste emellertid beaktas, att kravet på minimistandarden i 1 § uttryckts så, att förvaringsrum i häradshäkte, stadshäkte eller polisarrest skall uppfylla skäligen anspråk på sundhet. Ett förvaringsrum kan tydligen uppfylla detta krav även om rummet — eller förvaringslokalen i övrigt — på en eller annan punkt icke motsvarar de i utkastets övriga paragrafer upptagna bestämmelserna; en mindre brist i ett hänseende kan kompenseras av att för-

varingslokalen i ett annat hänseende är bättre än kungörelsen fordrar. Såsom jag under 1 § antytt, är begreppet »skäligen anspråk på sundhet» också av relativ art och får tolkas med hänsyn bl. a. till omfattningen av den användning som förvaringslokalen avses erhålla. På grund härav har i 10 § andra stycket i departementsförslaget stadgats att länsstyrelsen, när särskilda skäl är därtill, må medgiva undantag från bestämmelserna i 2 § andra och tredje styckena samt 3—5 §§.

Möjligheten att medgiva undantag bör tydligen tillämpas restriktivt. När undantag sker, torde det ofta föreligga anledning att med stöd av första stycket i denna paragraf meddela särskilda föreskrifter i avseende å lokals användning.

11 §.

Innehållet i denna paragraf motsvarar närmast stadgandena i 14 § 2 lagen den 6 juni 1925 om polisväsendet i riket, jämförd med 8 § andra stycket samma lag, samt 7 § 1 mom. i länsstyrelseinstruktionen den 5 juni 1953. Enligt 8 § andra stycket lagen om polisväsendet i riket åligger det polisdistrikt att i erforderlig utsträckning ombesörja arrestlokal. I 14 § 2 samma lag stadgas bl. a. att länsstyrelsen, om den finner att polisdistrikt uppenbarligen åsidosätter sina åligganden enligt lagen, skall hos polisdistriktet göra framställning om rättelse samt att länsstyrelsen, om ej i anledning av dess framställning erforderlig åtgärd vidtages och det finnes vara av nöden, må förelägga lämpligt vite och till sådant vite fälla. Enligt 7 § 1 mom. länsstyrelseinstruktionen äger länsstyrelsen, där ansvar icke är i lag bestämt, för upprätthållande av allmän ordning och säkerhet stadga erforderliga viten.

Utredningen. Utredningen har i sitt förslag till häkteskungörelse icke upptagit något stadgande om rätt för länsstyrelsen att använda vite. I motiveringen till 8 § i förslaget hänvisar utredningen, beträffande möjligheten för länsstyrelsen att förelägga vederbörande polisdistrikt att vidtaga förbättringsåtgärder i fråga om arrestlokal samt beträffande länsstyrelsens befogenhet att använda vite i detta syfte, till 8 § andra stycket och 14 § 2 lagen om polisväsendet i riket.

Yttrandena. *Länsstyrelsen i Kalmar län* anför att utredningen synes utgå från att genomförandet av den upprustning av nu använda förvaringslokaler, som förslaget åsyftar, garanteras genom länsstyrelsernas möjlighet att enligt 8 § andra stycket och 14 § 2 lagen om polisväsendet i riket förelägga vederbörande polisdistrikt att företaga förbättringsåtgärder. Länsstyrelsen framhåller att denna möjlighet emellertid icke gäller häradshäkterna, ehuru dessa på en del håll får tjäna samma ändamål som polisarrest — med eller utan avtal härom mellan tingshusbyggnadsskyldige och respektive polisdistrikt.

Departementschefen. Reglerna om vitesföreläggande i 14 § 2 lagen om polisväsendet i riket gäller allenast polisarrestorer. I fråga om härads- och stadshäkten torde stadgandet i 7 § 1 mom. länsstyrelseinstruktionen vara tillämpligt. Vitesföreläggande jämlikt 14 § 2 lagen om polisväsendet i riket kan äga rum endast om länsstyrelsen finner att polisdistrikt uppenbarligen åsidosätter sina åligganden enligt sagda lag. Bestämmelsen i 7 § 1 mom. länsstyrelseinstruktionen tager enligt ordalagen sikte på upprätthållande av ordning och säkerhet, och det synes vara tveksamt om den kan tillämpas i avseende å härads- och stadshäkstens hygieniska standard. Det torde vara erforderligt, att länsstyrelsen i egenskap av tillsynsmyndighet har möjlighet genomdriva, att kungörelsens bestämmelser — ävensom av länsstyrelsen med stöd av 10 § första stycket meddelade föreskrifter — efterlevs även i de fall där ett åsidosättande av desamma icke skulle innebära ett uppenbart åsidosättande av skyldigheterna jämlikt lagen om polisväsendet i riket eller utgöra en fara för allmän ordning och säkerhet. I förevarande paragraf har därför upptagits stadgande om befogenhet för länsstyrelsen att förelägga lämpligt vite och till sådant vite fälla.

12 §.

Innehållet i denna paragraf saknar motsvarighet såväl i nu gällande bestämmelser om arrestlokaler som i utredningens förslag till häkteskungörelse. I motiveringen till 8 § anför emellertid utredningen, att byggnadsstyrelsen alltjämt bör tillhandahålla normalritningar till häkten och arrestorer.

Departementschefen. Såsom jag anført i den allmänna motiveringen bör vid sidan av författningsbestämmelserna finnas normalritningar och tekniska anvisningar, vilka skall tjäna till ledning vid byggandet och inredandet av förvaringslokaler. I förevarande paragraf har stadgats, att upprättandet av dessa ritningar och anvisningar åligger byggnadsstyrelsen och fängvårdsstyrelsen i samråd.

Ritningar och anvisningar torde böra upprättas för åtminstone fyra olika typer av förvaringsrum, nämligen ensamrum för våldsamma eller sinnessjuka personer, ensamrum för vanliga fyllerister, ensamrum för övriga kategorier av omhändertagna och dubbelrum för sist avsedda kategorier (jfr vid 4 § i förslaget till lag om behandling av personer, som intagits i häkte eller arrest). Typen ensamrum för våldsamma eller sinnessjuka personer bör, oaktat att i 2 § andra stycket den minsta tillåtna golvytan i förvaringsrum bestämts till 6 m², utformas med en golvyta av minst 9 m²; i fråga om dylika förvaringsrum är det tydligen önskvärt, att den angivna minimiytan överskrides. Övriga typer av ensamrum bör få en golvyta av 6 m². Den förutnämnda typen av dubbelrum bör få en golvyta av minst 14 m².

Ikraftträdande

Utredningen. Utredningen anför att det, för att bereda erforderligt rådrum i fråga om de förbättringar av arrestlokalerna som häkteskungörelsen aktualiserar, torde vara lämpligt att kungörelsen icke sättes i kraft förrän något år förflutit efter dess utfärdande. Antalet dispensärenden hos länsstyrelserna torde därigenom kunna begränsas.

Departementschefen. Förevarande förslag till kungörelse upptager — till skillnad från utredningens förslag — endast minimifordringarna på förvaringslokaler. Det är uppenbarligen angeläget, att kungörelsen träder i kraft snarast möjligt. Önskvärt vore, att de nya normalritningarna och tekniska anvisningarna föreläge vid tiden för kungörelsens ikraftträdande, men färdigställandet av dessa torde kräva åtskillig tid, och enligt min mening bör kungörelsens ikraftträdande ej uppskjutas i avbidan därpå. Kungörelsen torde liksom lagen böra träda i kraft den 1 juli 1958.

I enlighet med vad i det föregående anförts föreligger förslag till

- 1) *lag om behandling av personer, som intagits i häkte eller arrest;*
- 2) *kungörelse med vissa föreskrifter angående häradshäkten, stadshäkten och polisarrester.* Författningsförslagen torde få fogas vid detta protokoll såsom *bil. A—B*¹.

Föredraganden hemställer, att lagrådets utlåtande över det under 1) angivna förslaget måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifalles av Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Gunnar Berg

¹ Bilaga B, som är likalydande med det vid propositionen fogade kungörelseförslaget, har här uteslutits.

Förslag

till

Lag

om behandling av personer, som intagits i häkte eller arrest

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Denna lag äger tillämpning å den som på grund av misstanke om brott eller av annan anledning intagits i fångvårdsanstalts häktesavdelning eller i häradshäkte, stadshäkte eller polisarrest.

2 §.

Intagen må ej underkastas annan inskränkning i sin frihet än som påkallas av ändamålet med intagningen, ordningen i förvaringslokalen eller allmän säkerhet; och skall den intagne jämväl i övrigt behandlas på sådant sätt, att skadliga verkningar av frihetsförlusten undvikas.

3 §.

Vid ankomsten till förvaringslokalen skall den intagne visiteras. Därvid skall iakttagas all den hänsyn som omständigheterna medgiva. Om möjligt skall vittne närvara. Visitation av kvinna må ej verkställas eller bevittnas av annan än kvinna eller läkare.

I samband med visitationen skola penningar, värdesaker, legitimationshandlingar och sådana tillhörigheter som kunna äventyra ordning och säkerhet omhändertagas för att särskilt förvaras.

4 §.

I varje rum må förvaras endast en intagen, såframt ej annat nödvändiggöres av utrymmesskäl eller påkallas av annan särskild anledning.

5 §.

Vid behandlingen av den intagne skall erforderlig hänsyn tagas till dennes ålder, kön och hälsotillstånd. Läkares föreskrift rörande vården av intagen som är sjuk skall beaktas.

6 §.

Intagen må ej åläggas arbete, men han äger, om det kan ske utan olägenhet, utföra lämpligt arbete som han själv anskaffar eller som eljest kan beredas honom.

7 §.

I den utsträckning det utan olägenhet kan ske må intagen skaffa sig eller mottaga underhåll och bekvämlighet utöver vad som eljest består honom.

8 §.

Intagen må ej avsända eller mottaga brev eller annan försändelse eller mottaga besök, med mindre det prövas kunna ske utan att äventyra ordning och säkerhet eller medföra fara för att bevis undanröjes eller utredning om brott eljest försvåras; dock äger intagen utan sådan prövning avsända brev eller annan försändelse, som är ställd till länsstyrelsen eller, såvitt angår intagen som är anhållen eller häktad, till offentlig försvarare.

Om rätt för försvarare att sammanträffa med den som är anhållen eller häktad stadgas i rättegångsbalken.

9 §.

Om fara för missbruk ej kan anses föreligga, må intagen medgivnas att besöka närstående som är svårt sjuk eller bevista närståendes begravning, så ock att i annat fall, då synnerliga skäl föreligga, lämna förvaringslokalen för viss kort tid.

10 §.

Närmare föreskrifter angående tillämpningen av denna lag meddelas av Konungen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1958.

Genom lagen upphävas:

1) 19 § 21—29 förordningen den 16 februari 1864 om nya strafflagens införande och vad i avseende därå iakttagas skall; samt

2) 9 § lagen den 20 december 1946 om införande av nya rättegångsbalken.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 22 januari 1958.

N ä r v a r a n d e:

justitieråden WALIN,
 SJÖWALL,
 HAGBERGH,
regeringsrådet KLACKENBERG.

Enligt lagrådet den 17 januari 1958 tillhandakommet utdrag av protokoll över justitiedepartementens ärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 20 december 1957, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till lag om *behandling av personer, som intagits i häkte eller arrest.*

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av hovrättsassessorn S. Petterson.

Lagrådet yttrade:

Strafflagens promulgationsförordning innehåller under 19 § i punkterna 21—28 bestämmelser om behandlingen av häktad och i punkt 29 om behandlingen av anhållen person. Bestämmelserna avse tiden från häktningen eller anhållandet intill frigivning eller påbörjandet av verkställighet av straff eller annan påförd och gälla alltså ej endast vistelsen å häkte eller i arrest. De äro i enlighet härmed ej heller knutna till förutsättningen att den häktade eller anhållne föres till visst slags häkte eller anstalt. Vidare lära de nuvarande bestämmelserna utan vidare vara tillämpliga jämväl på den som häktats eller anhållits i militärt mål, oavsett om han införes till civilt eller militärt häkte; jfr även 86 § militära rättegångslagen. I 35 § samma lag stadgas ock, att i fråga om behandlingen av den som tagits i förvarrarrest skall i tillämpliga delar gälla vad som är stadgat beträffande anhållen, dock med iakttagande av att vad som sägs om anhållningsmyndighet i stället skall avse bestraffningsberättigad befattningshavare.

Förslaget, som avser att ersätta nämnda bestämmelser i SP, lämnar å sido frågan om myndigheternas befogenheter och den häktades eller anhållnes rättigheter under tiden innan han intages i häkte eller annan förvaringslokal. Behov kan dock redan då uppkomma av att verkställa kroppsvisitation (t. ex. för att eftersöka vapen eller gift) eller av att använda fängsel för att hindra flyktförsök, varom allt SP 19 § punkt 21 nu innehåller föreskrifter. Härjämte skulle enligt förslaget bestämmelser komma att helt sak-

nas rörande häktade och anhållna som förvaras i militärhäkte. Det må i detta sammanhang också anmärkas, att uttrycket fångvårdsanstalts häktesavdelning i förslaget enligt vad som upplysts saknar erforderlig motsvarighet i organisationen, i det häktade ofta förvaras även på fångvårdsanstalt utan särskild häktesavdelning. Det förekommer för övrigt även att häktade för sinnesundersökning vistas på sinnessjukhus.

Lagrådet anser det av dessa skäl nödvändigt, att förslaget utformas i närmare överensstämmelse med det nuvarande systemet. För att tillgodose detta syfte torde förslaget böra jämkas så att de materiella bestämmelserna i lagen göras i första hand tillämpliga på häktade. Därefter kan, såsom 10 §, införas stadgande om dem som äro anhållna på grund av misstanke för brott. Under 11 § kan ges bestämmelse som utvidgar tillämpningsområdet till att gälla andra med förslaget avsedda kategorier.

Såsom inledande bestämmelse kan från denna utgångspunkt *under 1 §*, i nära anslutning till 2 § andra ledet i förslaget (jfr även 24 § straffverkställighetslagen), föreskrivas att den som häktats på grund av misstanke om brott eller av annan anledning skall behandlas med all tillbörlig hänsyn så att skadliga verkningar av frihetsförlusten såvitt möjligt förebyggas.

I SP 19 § punkt 21 stadgas uttryckligen rätt att använda fängsel. Behov därav kan uppkomma såväl vid transport till häkte som senare. Lagförslaget nämner icke uttryckligen någon sådan befogenhet. I viss utsträckning ingår befogenheten i den rätt att bruka våld som regleras i 5 kap. 10 § strafflagen, men detta lagrum täcker icke alla situationer då fängsel kan vara påkallat, exempelvis sådana fall då den häktade alltjämt är lugn men flyktfara föreligger. Visserligen kan det sägas ligga i sakens natur, att ändamålet med häktningen leder till att erforderliga åtgärder må i viss utsträckning vidtagas även om de eljest skulle vara otillåtna. Särskilt som våldsanvändningen har blivit reglerad i 5 kap. 10 § strafflagen håller emellertid lagrådet före, att även den nog så allvarliga befogenheten att använda fängsel alltjämt bör — liksom i 81 § straffverkställighetslagen, jfr även 4 § 1 andra stycket sinnessjuklagen — finnas inskriven i lagen. Lagrådet förordar fördenskull, att i 2 § upptages föreskrift att den häktade må beläggas med fängsel allenast om det prövas erforderligt för att förekomma flykt eller eljest är nödvändigt av hänsyn till ordning och säkerhet. Samma paragraf bör vidare innehålla ett stadgande, att den häktade ej heller i övrigt, i häktet eller eljest, må underkastas annan inskränkning i sin frihet än som påkallas av ändamålet med häktningen samt ordning och säkerhet.

Förslaget innehåller *under 3 §*, att den intagne skall visiteras vid ankomsten till förvaringslokalen. Då liksom för närvarande befogenhet att visitera bör finnas redan i och med vederbörandes gripande, förordar lagrådet, att bestämmelsen får innehålla att den häktade skall visiteras senast vid ankomsten till förvaringslokalen.

Visitation av kvinna må enligt förslaget ej verkställas eller bevittnas av annan än kvinna eller läkare. Denna princip är naturligen riktig men av remissprotokollet framgår ej, att erforderliga resurser finnas att genomföra

den. Det är ej heller angivet vad som erfordras för att kvinna som icke är polisman eller för att läkare skall vara behörig att verkställa visitation. Föreskrift härom bör meddelas i administrativ ordning. Då även en manlig polisman måste i nödfall få fråntaga kvinna vapen, gift eller annat som innebär särskild risk för annan eller för henne själv samt organisationen tills vidare synes otillräcklig för att den föreslagna bestämmelsen i övrigt skall kunna fullt ut iakttagas, förordar lagrådet, att bestämmelsen får utgå ur lagen och att närmare föreskrifter meddelas i administrativ väg.

Lagförslaget synes i 3 § andra stycket förutsätta, att alla penningar, värdesaker, legitimationshandlingar och sådana tillhörigheter som kunna äventyra ordning och säkerhet skola omhändertagas för att särskilt förvaras så länge vederbörande kvarhålls. En så sträng regel kan näppeligen upprätthållas. I vissa fall synes det redan från början onödigt att fråntaga den intagne alla dessa tillhörigheter. I andra fall bör han åtminstone vid längre vistelse i häkte kunna snart återfå en del av tillhörigheterna. Häktad, som skall undergå sinnesundersökning, torde exempelvis ofta kunna få inneha klocka och andra föremål som omförmälas i 32 § straffverkställighetslagen. Lagrådet förordar, att nämnda stycke får innehålla att penningar och andra föremål som nyss nämnts skola omhändertagas, i den mån det finnes påkallat. Härav komme även att indirekt framgå, att omhändertagande av särskilda föremål kan ske redan vid gripandet eller under transport samt att omhändertagna föremål kunna återställas i lämplig utsträckning.

Häktade torde för närvarande företrädesvis förvaras i fångvårdsanstalt. Beträffande dem som undergå frihetsstraff å sådan anstalt har befogenheten att avsända och mottaga brev m. m. liksom besöksrätten utförligt reglerats i 34 och 35 §§ straffverkställighetslagen. Där stadgas bland annat rätt att sända slutet brev till fångvårdsstyrelsen. 8 § i förslaget innehåller ej något sådant stadgande men ger i stället rätt att utan prövning skriva till länsstyrelsen. Lagrådet anser, att rätt att sända slutet brev till fångvårdsstyrelsen bör tillkomma alla som äro intagna å fångvårdsanstalt. Eljest skulle bland annat alltför olika regler tid efter annan komma att gälla, om straffverkställighet avbrytes på grund av häktning men den häktade kvarstannar på anstalten för att senare undergå fortsatt straff där. Det må framhållas, att förslaget icke ger befogenhet att utan den häktades medgivande bryta brev som den häktade vill avsända eller som ankommer till honom. Lagrådet hemställer att detta framhäves i tillämpningsföreskrifterna (jfr SP 19 § punkt 27).

Den förut antydda bestämmelsen om anhållen person — vilken bestämmelse lagrådet föreslagit skola intagas *under 10 §* — torde böra innehålla, att vad i den föreslagna lagen är stadgat om häktad skall äga motsvarande tillämpning å den som är anhållen på grund av misstanke för brott.

Under 11 § bör härefter, i enlighet med vad som förut yttrats, intagas stadgande, att där någon eljest, för annat ändamål än verkställighet av straffdom, intages i fångvårdsanstalt eller häkte eller, på grund av fylleri eller av annan orsak, lages i förvar i polisarrest, bestämmelserna i den föreslagna

lagen skola i tillämpliga delar lända till efter rättelse, om ej annat är i lag eller författning särskilt stadgat. Härvid kan lämpligen tillfogas, att anledningen till intagningen skall särskilt beaktas.

Iakttages vad lagrådet förordat, bör 10 § i det remitterade förslaget upptagas som 12 § samt rubriken till lagen jämkas.

Ur protokollet:

Clas Amilon

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 31 januari 1958.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON, LINDELL, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, KJELLIN, JOHANSSON.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Lindell, lagrådets den 22 januari 1958 avgivna utlåtande över det till lagrådet den 20 december 1957 remitterade förslaget till *lag om behandling av personer, som intagits i häkte eller arrest*.

Efter redogörelse för lagrådets yttrande anför föredraganden följande.

Lagrådet har hemställt, att den i det remitterade lagförslaget upptagna föreskriften, att visitation av kvinna ej må verkställas eller bevitnas av annan än kvinna eller läkare, skall utgå och att närmare föreskrifter måtte meddelas i administrativ ordning. Enligt lagrådets mening borde i de administrativa föreskrifterna öppnas möjlighet att i nödfall göra avsteg från den angivna principen. Som jag redan i remissprotokollet framhållit får man räkna med att det någon gång kan uppstå svårighet att upprätthålla denna grundsats, men jag ställer mig alltjämt tveksam till tanken att medgiva undantag. Jag kan tillmötesgå lagrådets hemställan att spörsmålet icke skall behandlas i själva lagen utan regleras i administrativa föreskrifter, men tills vidare synes dessa föreskrifter böra vara kategoriska i likhet med det remitterade förslaget. Kungl. Maj:t kan framdeles meddela undantagsregler, såvida erfarenheten visar det oundgängligen nödvändigt.

Beträffande omhändertagande av penningar, värdesaker, legitimationshandlingar och sådana tillhörigheter som kan äventyra ordning och säkerhet föreslår lagrådet ett tillägg till lagtexten av innebörd att sådant omhändertagande skall ske endast i den mån det finnes påkallat. En så utformad bestämmelse ger dock icke uttryck för att häktning som regel kräver att penningar och angivna föremål omhändertages. Något hinder mot att den häktade i den omfattning som är förenlig med ordning och säkerhet kan få inneha föremål som anges i 32 § straffverkställighetslagen torde ej följa av det föreslagna stadgandet. Jag anser därför att detta bör inflyta i lagen.

De övriga ändringsförslag som framförts av lagrådet synes i huvudsak böra följas, i samband varmed lagens rubrik torde få ändras. Vad som i lagen stadgas om anhållen synes även böra avse den som gripits på grund av misstanke om brott. Därutöver torde vissa redaktionella jämkningar i förslaget få vidtagas.

Föredraganden hemställer, att ett i enlighet med det anförda utarbetat förslag till *lag om behandlingen av häktade och anhållna m. fl.* måtte jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande samt att därjämte måtte inhämtas riksdagens yttrande över det förslag till *kungörelse med vissa föreskrifter angående häradshäkten, stads-häkten och polisarrester*, vilket intagits i statsrådsprotokollet för den 20 december 1957.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdna hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Lars Nordvall